

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK KOMUNIKOLOGIJA

POLITIČKI PRITISCI NA JAVNI RTV SERVIS U BiH
-magistarski rad-

Kandidatkinja

Nejra Džanko

625/II-JBC-PR

Mentor

Prof.dr.Belma Buljubašić

Sarajevo, februar 2019

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	3
2.1. Problem istraživanja.....	3
2.2. Predmet istraživanja	4
2.3. Hipoteze istraživanja i indikatori	5
2.4. Ciljevi istraživanja	6
2.5. Naučni pristup i metode istraživanja	7
2.6. Vremenski plan istraživanja	8
3. JAVNI SERVISI I POLITIČKE ELITE	8
3.1. Koncept javnog RTV servisa.....	8
3.2. Političke elite.....	12
4. ANALIZA RADA JAVNIH SERVISA U BiH.....	15
4.1. Od Radiotelevizije Sarajevo do BHRT	15
4.2. Javni RTV servis BiH	16
4.3. Primjeri političkih utjecaja na rad javnih RTV servisa u BiH.....	19
4.3.1. Politički pritisci na BHRT	20
4.3.2. Politički pritisci na RTRS	24
4.3.3. Politički pritisci na RTVFBiH	27
4.3.4. (Ne)saradnja između javnih servisa	33
4.3.5. Trilogija izvještavanja javnih servisa.....	34
5. ULOGA REGULATORNE AGENCIJE ZA KOMUNIKACIJE (RAK).....	50
5.1. Analiza RAK-a.....	50
5.1.1. Predizborne kampanje.....	53
6. ČETVRTI JAVNI RTV SERVIS?	55
6.1. Primjer Belgije i Švicarske	60
7. FINANSIRANJE JAVNOG RTV SERVISA BIH	61
7.1. Preporuke za rješavanje problema javnih servisa	66
8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	68

8.1. Ispitivanje na osnovu anketnog upitnika	69
8.2. Intervju sa Seidom Masnicom, urednikom DESK- a u informativnom programu Televizije BiH - BHT1	78
9. ZAKLJUČAK	82
PRILOG-ANKETA, LITERATURA, POPIS GRAFIKONA, TABELA, SLIKA I SHEMA	
IZJAVA O PLAGIJARIZMU	

1. UVOD

Neizostavan faktor svake demokratske države je finansijski stabilan Javni RTV servis koji mora biti nezavisan od politike i političkih elita. Javni RTV servis je javna usluga koju građani osnivaju, finansiraju i kontrolišu.

Ono po čemu se javni servisi razlikuju od komercijalnih TV i radio stanica jeste činjenica da im primarni cilj nije profit, već proizvodnja i emitovanje programa informativnog, obrazovnog, znanstvenog, dječijeg, dokumentarnog i kulturnog karaktera. Pored toga, javne servise karakteriše urednička nezavisnost, politički pluralizam, nepristrasnost programa, te poštivanje jezičkih razlika.

Sadržaji koje emituju, između ostalog, propagiraju i demokratske vrijednosti savremenog društva.

Javni servis ne smije biti politički opredjeljen niti pod okupacijom bilo koje političke stranke.

Za istraživanje političkih pritisaka na Javne servise u BiH sam se odlučila iz razloga što želim ukazati na ozbiljnost dugogodišnjih problema kojima su izloženi javni servisi. U ovom radu želim objediniti, argumentovati i prezentovati najevidentnije primjere kontrole javnih servisa u BiH, koji su, zbog istih, izgubili kredibilitet kod bh javnosti. Pored toga, primjerima zakonske neusaglašenosti i nefunkcionalnosti, želim podstaći javnost na nužnost revizije Zakona o javnim servisima.

Javni servis u BiH trebao bi biti ključni kanal putem kojeg bi se javnost informisala, na fer i objektivnoj osnovi, o svim informacijama iz različitih sfera života, koji pored pluralizma mišljenja, treba garantovati i poštovanje različitosti.

Javni RTV sistem u BiH čine: BHRT, FTVBih i RTRS. Od samog nastanka ova tri emitera su se ponašali kao uskonacionalno orjentisani konkurenti.

Njihov rad je političko pitanje i već četvrtinu vijeka je pod političkom uzurpacijom i predstavlja odraz naše stvarnosti. Ovaj problem evidentan je još od kraja rata i biva sve kompleksniji.

Suočen i sa problemom održivog finansiranja, javni RTV sistem BiH predstavlja idealnu priliku za političke elite da ukrste koplja s namjerom da isti podijele na tri etnička kanala i učvrste svoje pozicije i za narednu četvrtinu vijeka.

O kompleksnosti i ozbiljnosti problema govori i činjenica da član predsjedništva BiH i potpredsjednica Federacije javno pozivaju građane na neplaćanje RTV takse, gdje direktno utiču na rad i i dovode u pitanje opstanak javnih servisa.

Magistarski rad na temu "Politički pritisci na Javni RTV servis u BiH" bit će usmjeren na istraživanje političkih pritisaka, malverzacija i manipulacija gdje je javni servis BiH poslužio kao instrument za kreiranje javnog mijenja i borbe za vlast.

Da su javni RTV servisi pod uzurpacijom političkih moćnika u radu će biti prikazano kroz brojne primjere, od izbora glavnih urednika koji su politički isprofilirani i podobni, montiranja intervjua prema želji političkih lidera, do tvrdnji da su javni servisi institucije entitetskih vlada.

U završnoj riječi biće predložene mjere koje Parlamentarna skupština BiH i Vijeće ministara BiH trebaju poduzeti kako bi se sačuvao javni RTV sistem BiH, kao uvjet opstanka demokratskih vrijednosti i interesa građana.

2. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

2.1. Problem istraživanja

U BiH sprovedena su slična istraživanja o radu javnih servisa, ali ne i konkretno o utjecaju politike na rad istih.

Javni RTV sistem BiH se posljednjih par godina nalazi pred finansijskim kolapsom i njegov opstanak je doveden u pitanje. Uvode se privremene mjere za spas, ali konačni koraci ka trajnijim i stabilnijim rješenjima se ne naziru. Opstanak i rad javnog sistema, kao pokazatelja demokratskih vrijednosti, je u rukama vladajućih političkih struktura.

Opredjeljenje za istraživanje javnog servisa kao komunikacionog sredstva u službi građana i političkih uplitanja koja nameću građanima iskrivljenu sliku stvarnosti, zahtjeva da se u analizi krećemo u okviru komunikologije i kompleksnosti državnog ustrojstva BiH.

Komunikologija je, kako smatraju teoretičari, između ostalog i "...interdisciplinarno područje istraživanja... Ona obuhvata skup teorijskih okvira i istraživanja, kao i teorijskih postulata dobijenih uopštavanjem i tumačenjem njihovih rezultata"¹.

S obzirom na kompleksnost državnog ustrojstva BiH i na jezičke sličnosti bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika te na dugovjekovni suživot sva tri naroda na području BiH, uspostavljen je jedinstven javni RTV servis koji čine: državni emiter (BHRT) i dva entitetska emitera (RTRS i RTVFBiH), kako bi se zadovoljile komunikacione potrebe građana BiH.

Ključni problemi sa kojima se suočava javni RTV sistem BiH su:

- Nefunkcionalan javni sistem
- Uskonacionalne podjele
- Izloženost političkim pritiscima
- Politička opredjeljenost novinara
- Cenzure i autocenzure

¹ Radojković M, Dorđević T., (2001), Osnove komunikologije, Beograd, str 21.

- Izloženost novinara pritiscima, prijetnjama i fizičkim napadima
- Naplata RTV takse i finansiranje
- Nproveden proces digitalizacije
- Uvođenje 4 javnog servisa
- Npostajanje dovoljno jake zakonske regulative
- Uloga regulatorne agencije

Ovi problemi posljedica su direktnog utjecaja vladajućih uskonacionalno orjentisanih elita, što opet za posljedicu ima da javni servisi ne ispunjavaju svoju osnovnu funkciju: da informišu, obrazuju i zabave javnost.

2.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je složen jer se sastoji od dva fenomena koji se ujedno mogu posmatrati i kao dvije posebne cjeline istraživanja: javni servis BiH kao komunikaciono sredstvo koji treba zadovoljiti potrebe građana koji ga osnivaju i finansiraju i političke elite koje žele kreirati javno mnijenje.

Ključni predmet istraživanja je interakcija između njih, odnosno način na koji političke elite utiču na kreiranje javnog mnijenja kroz uplitanje u rad i kontrolisanje javnih servisa.

Građani kao svjesna bića imaju potrebu da prenose vijesti, informacije, mišljenja, da komuniciraju, da na osnovu primljenih informacija slobodno kreiraju mišljenja i stavove, te da doprinose stvaranju kvalitetnog društvenog ambijenta. Javni servis kao sredstvo u službi građana treba da im obezbjedi pravovremene i tačne informacije, kroz objektivnu prizmu i uređivačku nezavisnost. Postojanje javnog servisa podrazumijeva demokratiju i transparentnost što bh. političkim elitama svakako nije u interesu. Pokazatelj moći političkih elita jeste činjenica da su javni emiteri u BiH, u tolikoj mjeri ispolitizirani da se tačno poznaje koji urednik pripada kojoj stanci, odnosno koja politička elita stoji iza kojeg javnog servisa.

Ispolitiziranost javnih servisa (imenovanja na osnovu političke lojalnosti a ne profesionalnih kriterija) i institucija zaduženih za donošenje i implementaciju medijske regulative (politizacija regulatora koji pod partikularnim pritiscima postaju sve slabiji i nesposobniji za provedbu zakona) vidljiva je u programskim sadržajima, u vremenu koje se posvećuje određenim političkim opcijama, u pozitivnom tonu prema njima, ali i u ignorantskom odnosu regulatora prema očiglednim kršenjima pravila nepristrasnosti javnih emitera.²

Predmet istraživanja biće: klasifikacija ispolitiziranosti, odnosno koji urednik pripada kojoj stranci/koja stranka upravlja kojim javnim RTV servisom u BiH, zatim posljedice političkih uplitanja u uređivačku politiku i rad javnih servisa, interes koji se krije u problematici oko osnivanja četvrtog kanala na hrvatskom jeziku, plaćanje/neplaćanje RTV takse, uloga Regulatorne agencije za komunikacije, mišljenje javnosti o radu javnih servisa, te mjere za spas javnog RTV sistema BiH.

2.3. Hipoteze istraživanja i indikatori

Osnovna hipoteza od koje polazimo u ovom istraživačkom radu glasi:

Programi javnih servisa u BiH su u službi vladajućih političkih subjekata, koji se direktno ili indirektno miješaju u rad emitera, sa ciljem zastupanja svojih političkih, materijalnih i uskonacionalnih interesa.

Pomoćne hipoteze:

- 1. Ekonomsko-politički pritisci na rad javnih servisa se nalaze u uzročno-posljedičnoj vezi.*
- 2. Otvoren utjecaj političkih stranaka jasno je vidljiv kroz političku profiliranost zaposlenika u javnim servisima.*
- 3. Omogućavanje finansiranja javnih servisa iz više izvora, rezultiralo bi neovisnošću od političkih pritisaka u svom poslu.*
- 4. Novinari kao ko-kreatori javnog mijenja imaju moralnu i profesionalnu odgovornost prema javnosti.*
- 5. Javni servisi moraju biti prvenstveno u službi građana.*

² Turčilo, L., Buljubašić, B., (2016), Nevidljiva Evropa: medijska slika evropskih integracija u BiH, Sarajevo, Fondacija Heinrich Böll Stigunf u BiH, str.15.

Indikatori: Praćenje rada tri javna servisa u BiH, intenzitet političke borbe za upotrebu javnog servisa, stepen povjerenja koje javnost iskazuje prema javnim servisima, novinarska (ne)profesionalnost.

2.4. Ciljevi istraživanja

Naučni cilj ovog istraživanja jeste da se dobiju relevantni podaci koji ukazuju na značaj ovog problema, kako bi se javni servisi vratili u službu građana. Prije svega cilj je da se doprinese poboljšanju medijske regulative u BiH, kako tri postojeća javna servisa ne bi predstavljali refleksiju podjela u državi, uzrokovanih entitetskim i političkim preplitanjima. Samo takav javni servis, nezavisan od političkih i ekonomskih utjecaja, može obezbjediti poštovanja ljudskih prava i pluralizam mišljenja.

Društveni cilj ovog istraživanja jeste podići svijest javnosti o ovom problemu, koja svojom apatičnošću legitimira političke tendencije koje se najčešće ostvaruju putem javnih servisa.

S obzirom da je opstanak javnih servisa doveden u pitanje, važno je istaći sve činjenice koje su doprinijele tome, prvenstveno utjecaj politike na rad istih, sposobnost zadovoljavanja komunikacionih potreba ljudi, kvalitet programskih sadržaja, te sposobnost prilagođavanja i samoodrživosti.

Također, ovim istraživanjem želi se skrenuti pažnja javnosti da postoje Upravni odbori koji su odgovorni za zakonit rad javnih servisa i koji su dužni da provjeravaju ispunjavaju li oni svoju društvenu misiju.

Javni servis u BiH se finansira putem pretplate koju plaćaju građani. S obzirom na činjenicu da su česti pozivi političara na neplaćanje pretplate, građanima treba skrenuti pažnju da plaćanje pretplate nije izbor, već obaveza. Ako javni servis dobije podršku javnosti u rješavanju problema finansiranja na dobitku će biti društvo u cjelini, jer su oni jedina nada za budućnost nezavisnog i objektivnog informisanja.

S druge strane, država je dužna da obezbjedi stabilan i održiv sistem javnog servisa, tako što bi iz budžeta izdvajala fiksni iznos i to ozakonila, prema evropskim standardima. Na taj način političari ne bi mogli imati značajniji utjecaj na javne servise.

2.5. Naučni pristup i metode istraživanja

Naučni pristup u svakom istraživanju sastoji se iz teorijskog i praktičnog dijela. Teorijski dio obuhvata dosadašnja saznanja o određenom problemu, pa će za potrebe istraživanja biti korištena postojeća literatura, dok će praktični dio biti baziran na komparaciji rada tri javna servisa u BiH, te praćenju političkih uplitanja u rad istih.

Metode koje će biti korištene za provjeru postavljenih hipoteza su:

Metoda posmatranja – Ova metoda korištena je kako bi se posmatrajući upoznali sa određenim problemom.

Analiza sadržaja- Analiza je rađena u kombinaciji kvalitativnih i kvantitativnih elemenata. Praćen je sadržaj informativnih i dijaloških emisija, zastupljenost određenih političkih članova u političkim emisijama, jezik i pismo korišteni u istim, dominacija određenih političkih stranaka u marketinškom prostoru te jasno izražena entitetska podjela.

Komparativna metoda – ova metoda će poslužiti za poređenje rada triju javnih servisa (BHT, FTV i RTRS) kod izvještavanja o istom događaju.

Metoda kompilacije – Ova metoda bit će korištena prilikom preuzimanja radova drugih autora, te ideja, stavova i saznanja do kojih su došli a koji su usko vezani za ovu temu.

Metoda deskripcije – Ova metoda bit će korištena prilikom samog upoznavanja sa problemom istraživanja.

Historijska metoda – Ova metoda služit će za utvđivanje nastanka i razvoja javnih servisa u BiH, administrativne podjele BiH i problematiku strukture vlasti te pojam profesionalnog novinarstva.

Metoda ispitivanja – Ispitivanje će biti sprovedeno na osnovu anketnog upitnika, po principu slučajnog uzorka od 115 ispitanika. Ciljana skupina ljudi je od 20 do 60 godina, koji će iskazati svoje stavove o političkim pritiscima na javne servise, i posljedicama istih po građane. Pored toga biće obavljen i intervju sa Seidom Masnicom, Urednikom DESK-a u informativnom programu Televizije BiH - BHT1.

2.6. Vremenski plan istraživanja

Vremensko određenje predmeta istraživanja: Za istraživanje ovog problema obuhvaćen je vremenski period od aprila 2018. godine do januara 2019. godine.

Prostorno određenje predmeta istraživanja: Bit će istraženi politički pritisci na javne servise u BiH.

Anketno ispitivanje biće sprovedeno na području grada Sarajeva.

Intervju će biti obavljen sa Seidom Masnicom, Urednikom DESK-a u informativnom programu Televizije BiH - BHT1.

U ovom poglavlju predstavljeni su predmet i problem istraživanja. Pored toga, predstavljene su glavna i pomoćne hipoteze rada koje će biti odbranjene kroz analizu predmeta istraživanja, te ciljevi koji se žele postići istraživanjem problematike utjecaja političkih elita na rad javnih servisa.

Istraživanje će biti potkrijepljeno anketnim ispitivanjem i upitnikom, te intervjuom.

U nastavku rada biće detaljnije objašnjeni pojmovi „javni servisi“ i „političke elite“.

3. JAVNI SERVISI I POLITIČKE ELITE

3.1. Koncept javnog RTV servisa

Javni servis, u medijskom sistemu, je sredstvo u službi građana. Javni servis ima sinonime kao što su: javna radiodifuzija, javna služba, javni emiter, medij u službi javnosti.

Korijene ideje javnog RTV sistema otkrivamo u prosvjetiteljskom pogledu na javnost i javni prostor u kojemu se odvija socijalna i politička demokratija. Mediji mogu postati snažan izraz i pogonska snaga demokratske prakse unutar javne sfere. Koncept javne sfere odnosi se na arenu, prizorište građanskog diskursa, unutar kojega masovni mediji imaju središnju ulogu, pa trebaju

osiguravati mehanizam za uspostavljanje javnoga dijaloga o pitanjima poslova zajedničkog i općeg značenja.³

Da bi javni servis u potpunosti opravdao svoju funkciju, postoje određena načela koja se moraju poštovati.

Načela javnog medijskog servisa su⁴:

- Univerzalna dostupnost;
- Program za sve, ne za većinu;
- Tačne, nepristrasne i pravodobne informacije;
- Obrazovna funkcija;
- Programska izvrsnost;
- Podrška kreativnom stvaralaštvu;
- Funkcija javnog foruma;
- Aktivna uloga građana;
- Profesionalna odgovornost u službi javnog interesa;
- Javnost djelovanja i javni nadzor;
- Finansijska stabilnost-jamstvo ekonomske neovisnosti;
- Podrška tehnološkom razvoju.

Od svojih početaka, dvadesetih godina prošlog vijeka, uloga javnog sistema u medijskom sistemu bila je da: informiše, obrazuje i zabavi. Savremeno doba i tehnološki razvoj nametnuli su potrebu za komuniciranjem. Komercijalni mediji svoje programske sadržaje prilagođavaju isključivo zakonima tržišta, vodeći se stopom profita, promovišući sadržaje lošeg ukusa i

³Volčić, Z., (1999), Preživljavanje javne televizije, str. 3, <file:///C:/Users/xxx/Downloads/07Volcic.pdf>, (Pristupljeno 07.07.2018. godine).

⁴Car, V., (2011), Javni medijski servisi-čuvari demokracije, u Ramić, Milana (ur.) Izolacija ili integracija, Zagreb:Babe!, str.44-48

kvaliteta, većinom zabavnog karaktera. Target je određena skupina gledalaca, koju treba zabaviti, ali ne i obrazovati i informisati.

“...modelom se javne, neovisne i pluralističke televizije inzistira na shvaćanju televizije kao javne usluge koja se finansira posredstvom države, a ostvaruje medijskim posredovanjem nacionalnih društvenih potreba.”⁵

Po svojoj definiciji, javni RTV servis treba da proizvodi programe najvišeg kvaliteta, namijenjene svim građanima, pod jednakim uslovima. On ne smije da bude politički kulturno ili etnički jednostran. Sve društvene grupe: bogati, siromašni, ljudi različitih struka, djeca, omladina, žene i muškarci, većinsko stanovništvo, ali i manjinske grupe, bolesni ili hendikepirani, sindikati, nevladine organizacije, društveni pokreti i političke organizacije, vlast, opozicija i politički apstinenti, svi treba da imaju mogućnost komuniciranja preko javnih servisa.⁶

Javni servis posmatramo kao složeni sistem masovnog komuniciranja koji se po strukturi, funkcijama, značaju bitno razlikuje od ostalih javnih glasila. Organizacija javne službe nije jednostavno-medij. To je uvijek konglomerat većeg broja medija, više programa radija i televizije koji kao komunikacioni kanali pružaju usluge građanima.⁷

Javni servis nije zamišljen kao profitabilno preduzeće koje treba da zarađuje novac. Riječ je o medijskom sistemu koji se uglavnom finansira iz javnih prihoda, kome komercijalni izvori, ukoliko ih ima, služe za bolje zadovoljavanje programskih funkcija, dakle za reinvestiranje u kvalitetne programe.⁸ Najoptimalniji način za ostvarivanje komunikacionih potreba javnosti jeste upravo javni servis, koji javnost ujedno osniva, kontroliše i finansira.

Televizija se u Europi razvijala kao javni servis, dok je u Sjedinjenim Američkim Državama bila od početka komercijalna.⁹ Prva javna nacionalna televizija je BBC. To je ujedno i najpoznatiji Javni servis na svijetu. Kao privatni emiter svoj rad je započeo 1922. godine. 1926. godine, britanska vlada otkupljuje dionice kako bi sačuvali radiodifuzijsku djelatnost od privatnog

⁵ Letica, Z, (2003), Televizijsko novinarstvo, naklada Disput, Zagreb, str.45.

⁶ Veljanovski, R., (2005), Javni RTV servis u službi građana, Beograd:Donatgraf, Clio, str.11.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Perišin, T., Uvod u medije (2011), Zagreb

poduzetništva, te vrši transformaciju istog u nekomercijalni javni servis pod nazivom British Broadcasting Corporation. Sjedište BBC-ja je u Londonu i zapošljava oko 28.500 zaposlenika.

Rad BBC-ja temelji se na Kraljevskoj povelji, kojom se definišu obaveze i garantuje uređivačka nezavisnost.

Džon Rit je čuveni prvi direktor BBC-ja, koji je isticao da je misija da BBC-ja da informiše, edukuje i zabavlja javnost (*inform, educate, entertain*).

Shema 1. Inform, educate, entertain

PUBLIC SERVICE BROADCASTING

Izvor: <http://canacopegdl.com/keyword/publicservice.html>

BBC danas predstavlja najugledniju RTV-u kuću na svijetu sa kvalitetnim programom i neovisnošću od političkih utjecaja i pritisaka i kako ponosno ističu, odgovorni su samo svojoj publici. Nije pod utjecajem Vlade, ne finansira se iz državnog budžeta, već putem pretplate. Ovaj sistem finansiranja preuzele su kasnije sve evropske zemlje.

Od trenutka kada je BBC od privatne kompanije postao javna korporacija javni servis postao je „dominantno obilježje evropskog tipa medijskog sistema koji se od američkog, komercijalnog, razlikovao upravo po organizaciji radija i televizije kao javne službe čiji osnovni cilj nije profit nego ostvarivanje javnog interesa. Iako dominantan u Evropi ovaj oblik radiodifuzije je dobio prve zajedničke regulatorne podsticaje tek pred kraj XX vijeka, u nekoliko poznatih dokumenta kao što su: *Praška rezolucija* (1994), *Rezolucija Evropskog parlamenta* (1996) i *Amsterdamski*

ugovor (1996). Polazeći od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, posebno Člana 19. i od Evropske konvencije o ljudskim pravima, Člana 10., ovi dokumenti dodaju veoma važne elemente za definiciju i način funkcionisanja javnog servisa. Oni ni do danas nisu dovedeni u pitanje, bar od evropskih institucija koje reprezentuju Evropsku uniju i stvaraju evropsku medijsku politiku i odgovarajući regulatorni okvir.“¹⁰

3.2. Političke elite

Elita potiče od latinske riječi *eligere* što znači birati ili izabrano. Elitom se smatraju ljudi koji su poznati, ugledni i vrijedni, te grupe, ustanove ili društva koje zauzimaju veoma istaknuta mjesta.

Elita je dakle, marksovski kazano, klasa za sebe; tek onda kada se izgradi svijest o određenoj zasebitosti, kojom biva pravdan ne samo vlastiti položaj nego i postojeći politički i društveni poredak koji ga omogućuje, može doći do formiranja specifično elitnog socijalno klasifikacijskog identiteta, te posljedično i do faktičkog društvenog podvajanja.¹¹ Elite se vrednuju na osnovu materijalnog i statusnog faktora. Na osnovu statusnog faktora, najpoznatije su političke elite.

Proizvodnja konflikta, kojeg su u najvećoj mjeri generirale političke elite legitimirane plebiscitarnom podrškom narodnih masa za upravljanje “nacionalnim interesima”, uspostavila se kao jedan od najvažnijih društvenih mehanizama kojim je legitimirana željena reprodukcija političke elite. Proizvodnja neprijatelja tako je poslužila kao epistemološka podloga definiranja društvenog problema čijim rješenjem treba da upravlja politička elita. Određenje kolektivnog neprijatelja predstavlja tako permanentan obrazac obnavljanja upravljačkog legitimiteta postojeće političke elite.¹²

¹⁰ Turčilo, L., Buljubašić, B., Vjerodostojnost medija –Izazovi globalizacije i specifičnosti regiona, Sarajevo:FPN, str. 60.

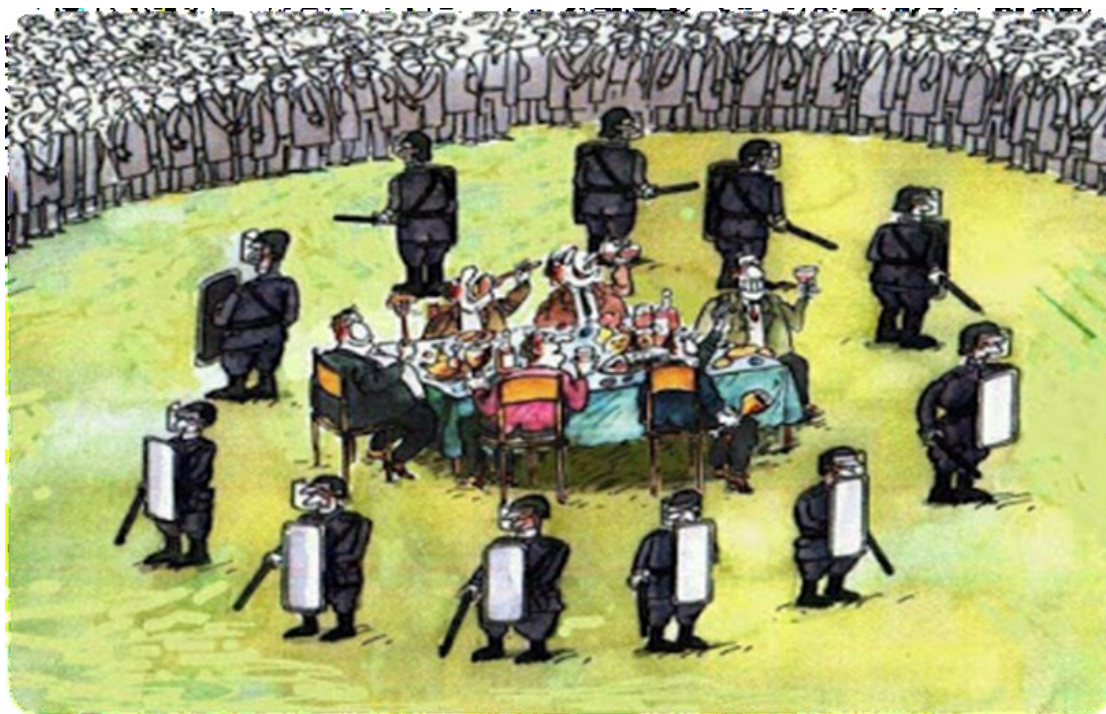
¹¹ Čurak, N., Čekrlija, Đ., Sarajlić, E., Turčalo, S., 2009, Politička elita u Bosni i Hercegovini, Evropska Unija, Odnos vrijednosti, https://www.researchgate.net/profile/Zoran_Tomic4/publication/326068760_Politicki_programi_i_stavovi_kljucnih_bosanskohercegovačkih_stranaka_u_pogledu_europskih_integracija/links/5b36666b4585150d23e4e082/Politicki-programi-i-stavovi-kljucnih-bosanskohercegovačkih-stranaka-u-pogledu-europskih-integracija.pdf, (Pristupljeno 07.08.2018. godine)

¹²Ibid.

Političku elitu u Bosni i Hercegovini predstavlja jedinstven skup osoba na upravljačkim pozicijama u društvu koje na vlasti održava komunistički obrazac društveno-političke avangarde legitimiran masovnim (demokratsko-plebiscitarnim) karakterom ukupne socijalne organizacije.¹³

Prezivati se Buš, Klinton ili Kenedi u Americi je nešto što je svakom članu ovih političkih dinastija ulaznica u klub političke i ekonomske elite baš kao što je u Srbiji bila velika prednost ako si nosio prezime Minić, Đilas, Tadić, Marković, Stambolić, u Hrvatskoj Tuđman, u Bosni Izetbegović ili Pozderac, a u Sloveniji Cerar. Dovoljno je bilo i biti im bar blizak srodnik, kum ili prijatelj. Pravila su i danas ista¹⁴.

Slika 1. Karikatura-političke elite

Izvor: <http://ttocb.blogspot.com/2016/10/the-privacy-of-political-elites-shares.html>,
(Pristupljeno 22.07.2018. godine)

¹³Čurak, N., Čekrlija, Đ., Sarajlić, E., Turčalo, S., 2009, Politička elita u Bosni i Hercegovini, Evropska Unija, Odnos vrijednosti, op.cit

¹⁴ Politika, Ko je ko u političkom rodoslovu, <http://www.politika.rs/sr/clanak/323848/Političke-dinastije/Ko-je-ko-u-političkom-rodoslovu>, (Pristupljeno 22.07.2018. godine)

Po školskoj definiciji, politika je umjeće obavljanja društvenih i državnih poslova usmjerena za dobrobit svih građana.

U praksi je to ipak rad za vlastite interese, karijeru i ostvarivanje moći. Političke elite moć i bogatstvo stiču manipulacijom, zloupotrebom položaja i kreiranjem zakona koji pogoduju njihovim vlastitim interesima, a ne interesima građana.

Javni servisi su postali instrumenti u vlasti političkih elita, koji iste koriste kao vlastiti PR, za kreiranje javnog mnijenja.

Političari su nažalost građane, socijalna pitanja, obrazovanje, kulturu i sport stavili u pasivnu poziciju i nametnuli sebe u prvi plan u programu javnih servisa. Svojim gostovanjima, izjavama, uplitanjem u uređivačku politiku i izborom urednika, udaljili su javni RTV sistem BiH od njegove prvobitne ideje i doveli ga na ivicu propasti.

U ovom poglavlju objašnjen je koncept, misija i vizija javnih servisa. Svrha osnivanja javnih servisa je da: zabave, informišu i edukuju javnosti. Kao primjer naveden je BBC, prvi javni servis u svijetu.

Nakon toga definisan je pojam „političke elite“. Iako je politika umjeće obavljanja društvenih i državnih poslova usmjerena za dobrobit svih građana, u BiH je ista usmjerena na ličnu promociju elita koje sebe i svoje potrebe stavljaju u prvi plan u programu javnih serisa.

U sljedećem poglavlju biće analiziran rad javnih servisa u BiH te dokazan uticaj vladajućih stranaka na rad istih kroz brojne primjere.

4. ANALIZA RADA JAVNIH SERVISA U BiH

4.1. Od Radiotelevizije Sarajevo do BHRT

„Ovdje Radio Sarajevo. Smrt fašizmu-sloboda narodu“, je čuvena rečenica u prvom emitovanju Radiotelevizije Sarajevo 1945. godine, kada je prenošeno Treće zasjedanje ZAVNOBiH-a u Sarajevu.

1961. godine, na prostoru BiH, sa radom počinje Televizija Sarajevo (TVSA). Najveći projekat TVSA bio je prenos zimskih olimpijskih igara održanih u Sarajevu.

Početkom ratnih sukoba u BiH, Radiotelevizija Sarajevo 1992. godine mijenja naziv u Radiotelevizija Bosne i Hercegovine (RTVBiH).

Tokom prenošenja Ljetnih olimpijskih igara u Sydneyu, 2000. godine, prvi put se pojavljuje logo PBSBiH.

2004. godine, PBSBiH mijenja naziv u BHRT. 13. augusta 2004. godine emitovano je prvo izdanje BHT vijesti.

Javni RTV servis BiH uređen je Zakonom o javnom radiotelevizijskom sistemu BiH 2005. godine. Javni servis čine: BHRT, RTVFBiH, RTRS.

Federalna TV počela je sa radom u oktobru 2001. godine.

Radiotelevizija Republike Srpske počela je sa radom 1992. godine.

Javni RTV sistem BiH specifična je medijska forma koja je nastala političkom inicijativom ujedinjavanja razdijeljenih medijskih servisa na području BiH. Kao krovna korporacija Javni RTV sistem sadržava u svojoj organizacijskoj strukturi 3 javna servisa: Javni RTV servis BiH (BHRT), Javni RTV servis Federacije BiH (RTV FBiH) i Javni RTV servis Republike Srpske (RTRS). Naslijeđene forme organizacije RTV službe u BiH nakon agresije ostvaruju jednu sasvim novu medijsku sliku podijeljenosti koja rezultira stvaranjem podijeljenih javnim emitera što će biti jedna od osnovnih prepreka ka stvaranju svrsishodnog, jakog i etabliranog medijskog sistema za BiH. Stvaranje razdijeljenih javnih emitera u poslijedejtonskoj, etnički podijeljenoj BiH, ovdje nije omogućio *konsenzus javnosti*, koji je neprikosnoveni razlog kreiranja ovih medijskih modela, već strane organizacije koje su morale zaustaviti nacionalistički i manipulativno nastrojene medije i reformirati cjelokupnu medijsku scenu. Stoga i sam razvoj Javnog RTV sistema u BiH se zasniva na integrativnoj osnovi.¹⁵

4.2. Javni RTV servis BiH

Kao država članica Ujedinjenih naroda, Vijeća Evrope i Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), BiH ima obavezu poštovati i štiti pravo na slobodu izražavanja. Pored toga ona se obavezala na slobodu medija i javno emitiranje¹⁶.

Sistem javnog emitiranja, prema zakonu, u Bosni i Hercegovini čine¹⁷:

- Radio-televizija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BHRT) kao Javni RTV servis Bosne i Hercegovine;
- Radio-televizija Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: RTFBiH) kao Javni RTV servis Federacije Bosne i Hercegovine;
- Radio-televizija Republike Srpske (u daljnjem tekstu: RTRS) kao Javni RTV servis Republike Srpske.
- Korporacija javnih RTV servisa BiH (u daljem tekstu Korporacija).

¹⁵ Turčilo, L., Buljubašić, B., Vjerodostojnost medija, op. cit 85

¹⁶B., Boev, OSCE, Analiza zakona koji se odnose na javni Radiotelevizijski sistem Bosne i Hercegovine, 2012, <https://www.osce.org/bs/fom/94108?download=true> (Pristupljeno 23.07.2018. godine.)

¹⁷Zakon o Javnom RTV sistemu, op.cit.

Zakonom o komunikacijama BiH RTV sektor BiH i njegova regulacija prepušteni su Regulatornoj agenciji za komunikacije 2002. godine. Od Dejtonskog sporazuma pa sve do 2002. godine cjelokupni medijski sistem BiH nalazio se u teškoj situaciji bezvlada i deregulacije. Visoki predstavnik je te godine donio Odluku kojom se proglašava Zakon o Radio-televiziji Republike Srpske, Odluku kojom se proglašava Zakon o Radio-televiziji Federacije BiH i Radio-televiziji BiH. Nešto kasnije ovaj Zakon zamijenit će Zakon o javnom RTV sistemu BiH 2005. godine. Između ostalog, OHR i Evropska komisija su donošenje ovog Zakona predočili i u jednom od 16 preduvjeta Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH Evropskoj uniji.¹⁸

Zakoni, kojima se uređuje rad javnih servisa, usvojila su tri parlamenta (državni i parlamenti entiteta). U skladu s tim imamo:

1. Zakon o Javnom radiotelevizijskom sistemu BiH (u nastavku rada Zakon o Javnom sistemu)
2. Zakon o Radiotelevizijskom servisu BiH (u nastavku rada Zakon o BHRT-u)
3. Zakon o Radioteleviziji Federacije BiH (u nastavku rada Zakon o RTV-u FBiH)
4. Zakon o Radioteleviziji Republike Srpske (u nastavku rada Zakon o RTRS-u).

Prava i obaveze pojedinačnih javnih servisa regulisana su zakonom koji se na njega odnosi. Pojedine odredbe zakona nisu u skladu jedna sa drugom, što nažalost ukazuje na kompleksnost i nedostatke postojećih zakona.

Historijski gledano, medijska regulacija u BiH dovela je do stvaranja javnih emitera iz naslijeđenih formi socijalizma pred kraj 80-ih i onog poslijeratnog što Fejzić-Čengić navodi: „Bosansko-hercegovačko medijsko područje je nakog agresije i rata odraz ili rezultat bh medijskog tripletsa, trostrano razbijenog medijskog prostora“¹⁹.

Jedan od uslova koje BiH mora ispuniti u procesu pridruživanja Evropskoj uniji jeste i uspostavljanje Korporacije javnog RTV sistema BiH, koja će djelovati kao zajednička upravljačka struktura između javnih RTV servisa. Iako je ovo predviđeno Zakonom o Javnom

¹⁸ Turčilo, L., Buljubašić, B., Vjerodostojnost medija, op. cit, str 89

¹⁹ Fejzić-Čengić, F., (2009), Medijska kultura u BiH, Sarajevo, Connectum, str.128

sistemu 2005. godine, do uspostavljanja Korporacije još uvijek nije došlo zbog političkih uplitanja.

Prema Zakonu o javnom sistemu²⁰, Odbor javnog RTV sistema BiH čini dvanaest članova, po četiri člana iz svakog javnog RTV servisa. Mandat članova Odbora je 4 godine i ne može se obnoviti, u teoriji, ali u praksi u kompleksnom državnom sistemu BiH je i to moguće, o čemu se biti više riječi u radu. Odbor sistema je zadužen za određivanje načina naplate takse.

Slično kao i u drugim državama, Državni parlament i entitetski parlamenti u BiH imaju ključnu ulogu u imenovanju i razrješavanju članova upravnih odbora javnih emitera. Kandidate za odbore RTRS-a i BHRT-a predlaže neovisna Regulatorna agencija za komunikacije (u nastavku teksta RAK). Ovaj zaštitni element protiv politizacije ne postoji kada je u pitanju Upravni odbor RTV-a FBiH, čije članove predlaže Parlamentarna komisija, a ne RAK. Slično tome problematično je da su Parlamentu Federacije BiH date ovlasti da kolektivno razriješi Upravni odbor RTV-a FBiH. Pored toga, Zakoni koji se odnose na radiotelevizijski sistem ne pružaju zaštitne elemente protiv proizvoljnog i politički motiviranog razrješenja članova Upravnog odbora i generalnih direktora javnih emitera, kao što je zahtjev da se daju razlozi za razrješenje i pravo na žalbu sudu²¹. Narodna skupština RS može odbiti imenovanje članova sa liste koju dostavi RAK.

Svako domaćinstvo i pravno lice na teritoriji Bosne i Hercegovine koji posjeduju radio ili televizijski prijemnik dužni su plaćati mjesečnu taksu za posjedovanje tog prijemnika (u daljnjem tekstu: RTV taksa) pod uslovima određenim Zakonom o javnom sistemu²². Model finansiranja javnih emitera u BiH je mješovit, uključujući RTV pretplatu i prihode od reklama. Za razliku od Preporuke Vijeća Evrope broj (2003)9, pravni okvir ne garantira da će javnim emiterima biti pružena neophodna finansijska sredstva da ispune svoje aktivnosti i ne uspostavlja mehanizme za državne subvencije, kojima bi bili pokriveni tehnički i administrativni troškovi javnih emitera i omogućilo im se da se prilagode novom digitalnom okruženju. Zakonom se ne ograničava omjer prihoda od reklama, i shodno tome, ne osigurava da javni emiteri ne ovise

²⁰Zakon o Javnom RTV sistemu, op.cit.

²¹B., Boev, OSCE, Analiza zakona koji se odnose na javni Radiotelevizijski sistem Bosne i Hercegovine, op. cit.

²²Ibid.

pretjerano o njima. Nema pravila kojima se ograničava upotreba RTV pretplate i drugih javnih sredstava za nepravednu konkurenciju privatnim emiterima.²³

Finansiranje, izbor članova Odbora Sistema, uspostavljanje Korporacije, izbor urednika i političke tenzije, su uticali da se javni RTV sistem u BiH pretvori u političko bojište za ostvarivanje moći.

Zbog etničkih podjela u državi i političkih opstrukcija kojima se koči razvoj javnog rtv sistema, proces njegove transformacije nije završen. Posljedica je kompleksan i finansijski teško održiv javni servis koji kasni u procesu digitalizacije i teško može pratiti tehnološke trendove²⁴.

U nastavku rada, kroz brojne primjere, pokazat ću koji su to načini/sredstva kojima politika koči razvoj javnog rtv sistema u BiH.

4.3. Primjeri političkih utjecaja na rad javnih RTV servisa u BiH

Sva tri javna servisa u BiH su izložena političkim malverzacijama. Najevidentniji utjecaj politike na rad javnih servisa je tokom predizbornih kampanja. I u 2018. godini smo tokom Izboru svjedočili brojnim nepravilnostima i favorizaciji određenih političkih subjekata od strane javnih servisa. Pored toga, javna je tajna da se na mjesto urednika postavlja isključivo politički najpogodniji kandidat. Primjera je mnogo i neke od njih ću detaljnije analizirati u nastavku rada.

Stanje javnih servisa u BiH je zabrinjavajuće zbog utjecaja političkih elita na rad istih. Isto je potvrdio i predstavnik misije Organizacije za evropsku sigurnost i suradnju (OESS), Harlem Désir, u aprilu 2018. godine.

“Veoma sam zabrinut za stanje javnih RTV servisa u Bosni i Hercegovini, kojeg u svojim rukama drže političke snage”, rekao je Désir na konferenciji za novinare nakon dvodnevno posjeta Bosni i Hercegovini tokom kojega je razgovarao s više dužnosnika i predstavnika novinara. OESS-ov dužnosnik zadužen za slobodu medija istaknuo je kako je politička neovisnost i finansijska održivost BHRT i entitetskih servisa od ključne važnosti. Jedino se

²³B., Boev, OSCE, Analiza zakona koji se odnose na javni Radiotelevizijski sistem Bosne i Hercegovine, op. cit.

²⁴ Car, V., Matović, M., i Turčilo, L., (2016), Mediji i novinarstvo- Socijalni kapital u službi javnosti, Zbornik radova 6. regionalne konferencije, Vjerodostojnost medija, Zagreb, str.133

BHRT od javnih servisa smatra neovisnim, dok je RTRS pod snažnim utjecajem vladajućeg SNSD-a Milorada Dodika, a FTV pod utjecajem SDA Bakira Izetbegovića.²⁵

Pored isticanja ko upravlja kojim javnim servisom u BiH, on jer u svome obraćanju pozvao predstavnike vlasti u BiH da nastave sa procesom digitalizacije, te stavio naglasak na veliku potrebu za osnivanjem zajedničkog Mrežnoga operater na državnoj razini.

4.3.1. Politički pritisci na BHRT

Primjer 1. Sporni intervju Prof. dr. Sebijom Izetbegović

Primjer političkog pritiska na rad BHRT-a koji je zaokupirao pažnju javnosti je intervju sa Sebijom Izetbegović. Sporni intervju sa direktoricom Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu prof.dr.Sebijom Izetbegović, je snimljen i najavljen u programu BHRT-a za 25. Oktobar 2017. godine, da bi nakon nekoliko sati bez ikakvog obrazloženja bio uklonjen iz programske sheme ovog javnog emitera, a zatim ponovo objavljen 4. Novembra iste godine sa naknadno snimljenim odgovorima i to u terminu predviđenom za film.

Naime, kadrovi s početka intervjuja koji je trajao nešto manje od 40 minuta, ne odgovaraju onima na sredini i na kraju intervjuja. To se jasno vidi na mantilu koji prof. Izetbegović nosi na početku i na kraju intervjuja, bubici na reveru mantila kao i ogrlici.

Navedene stvari su drukčije u nekoliko kadrova intervjuja.

²⁵Nacional.hr, OEES zabrinut jer javne RTV servise u BiH kontroliraju političke stranke, <http://www.nacional.hr/oess-zabrinut-je-javne-rtv-servise-u-bih-kontroliraju-politicke-stranke/> (Pristupljeno 24.07.2018. godine.)

Slika 1. Sebija Izetbegović

Izvor: <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/bht-snimio-dva-intervjua-sa-sebijom-izetbegovic-pa-smontirao-i-emitirao-jedan/280335>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine)

Navedene činjenice aludiraju da se rukovodstvu KCUS-a ili menadžemntu BHT-a nisu dopali svi snimljeni kadrovi u prvom intervjuu pa su odlučili snimiti i dodatne.

Budući da nisu ponudili nikakvo obrazloženje o razlozima neemitiranja ovog intervjuja, rukovodstvo BHT je stvorilo prostor za različita, uglavnom politički motivirana tumačenja ovog postupka, kao i najavu zavođenja cenzure u radu ove javne televizije²⁶.

Direktor BHRT Belmin Karamehmedović je nakon emitovanja spornog intervjuja pojasnio da je snimljen naknadni intervju jer je u prvobitnom intervjuu bilo problema sa tonom i osvjetljenjem.

²⁶Radiosarajevo.ba, Pronađi razliku, BHT snimio 2 intervjuja sa prof.Izetbegović, montiran i prikazan jedan, <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/bht-snimio-dva-intervjua-sa-sebijom-izetbegovic-pa-smontirao-i-emitirao-jedan/280335>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine.)

Prof. Izetbegović, u spornom intervjuu govori o aktuelnom problemu vezano za odlazak ljekara sa KCUS te o potencijalnoj kandidaturi za člana Predsjedništva BiH.

Kako se moglo vidjeti u traileru za prvobitni intervju koji ipak nije emitovan, na pitanje o odlasku doktora sa KCUS, prof. Izetbegović odgovorila je kontrapitanjem:

"A gdje su otišli doktori? Dva kilometra daleko od Kliničkog centra. Nisu oni otišli nigdje. Oni su samo prešli u drugo agregatno stanje".

Primjer 2. Imenovanje Marka Radoje na poziciju urednika informativnog programa BHRT-a

Još jedan od pritisaka na rad BHRT-a je imenovanje Marka Radoje za urednika informativnog programa. Dnevni avaz²⁷, najutjecajniji dnevni list na području BiH, čiji je osnivač lider stranke Savez za bolju budućnost (SBB) Fahrudin Radončić, pisao je u martu 2018. godine kako je imenovanje Marka Radoje unaprijed dogovoreno između SDA i SDS-a i kako će se time zatvoriti krug kojim SDS preuzima kontrolu nad javnim emiterima.

Javnost je, dakle, i prije imenovanja bila obaviještena koji će kandidat biti imenovan na funkciju urednika informativnog programa BHRT-a.

Marko Radoja je bivši novinar RTRS-a i Al Jazeera Balkans, koju je napustio uoči održavanja sjednice Upravnog odbora. Upravni odbor (UO) sa tri ZA i jednim protiv, imenovao je Radoju na funkciju urednika informativnog programa iako je najbolje rangirani kandidat na konkursu bio Seid Masnica, dugogodišnji novinar BHT1.

Radoja, kao urednik BHRT-a, je 11. jula 2018. godine, kada se obilježava Dan Srebrenice, preporučio voditeljima da ne nose cvijet Srebrenice u programu. Iako je on isticao da je samo dao preporuku da se cvijet ne nosi, mediji su ipak došli u posjed e-maila, kojim je Radoja demantovan. Naime, on je uputio uposlenici BHT-a e-mail u kojem joj daje do znanja da je kao urednik IP donio odluku da voditelji neće nositi cvijet na dan obilježavanja genocida.

Ovaj čin je izazvao burne reakcije javnosti, zbog čega je Radoja dobijao čak i prijetnje smrću.

²⁷ Dnevni Avaz, Marko Radoje novi urednik informativnog programa BHT1, <https://avaz.ba/vijesti/bih/360471/marko-radoja-novi-urednik-informativnog-programa-bht1>, (Pristupljeno 24.07.2018)

Slika 2. Marko Radoja

Izvor: Pogled.ba, <http://www.pogled.ba/clanak/urednik-bhrt-a-voditeljima-preporucio-da-ne-nose-cvijet-srebnice-sindikata-trazi-smjenu/146089>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine)

Na ovo dešavanje oglasio se i samostalni sindikat radnika (SSR). Naime, oni su od menadžmenta BHRT-a tražili smjenu Radoje sa pozicije Urednika informativnog programa zbog narušavanja ugleda ovog javnog servisa prilikom obilježavanja 11. jula.

Primjer 3. Urednica i producentica na BHRT-u Svjetlana Topalić čestitala neustavni dan RS-a

Kao noviji primjer utjecaja politike na rad javnih servisa je i primjer Svjetlane Topalić. Ustavni sud BiH je utvrdio da je 9. januar neustavan praznik RS i zabranio održavanje istog. Svjetlana Topalić je 9. Januara putem svog Twitter naloga čestitala dan Republike Srpske i na taj način značajno ugrozila svoju karijeru.

Nakon što je njen status naišao na brojne osude i negodovanje javnosti, Svjetlana se iste večeri ponovo oglasila sa statusom: "Hoćete opet?! SREĆAN TI ROĐENDAN, REPUBLIKO!"

Iz BHRT-a su se oglasili povodom ovih događaja. Između ostalog u saopštenju stoji da će ispitati sve činjenice vezane za objave uposlenika na privatnim profilima društvenih mreža, a povodom obilježavanja neustavnog "dana Republike Srpske".

Šemsudin Mehmedović, zastupnik u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, oglasio se saopćenjem za javnost²⁸ povodom posljednjih dešavanja na BHRT-u. U saopštenju se navodi da je izvršen medijski državni udar, te da je imenovanje Svjetlane Topalić za urednicu Dnevnika 2 samo dan nakon proslave neustavnog praznika RS, koji je ona čestitala javno na društvenim mrežama, kap koja je prelila čašu. Pored toga, on je istakao kako je BHRT tu istu čašu počeo puniti odlukom urednika IP Marka Radoje da voditelji ne nose cvijet tokom 11. jula.

Prema novijim informacijama, nakon brojnih osuda javnosti i prijetnji zbog tvitova o danu RS-a, Svjetlana Topalić je smijenjena s pozicije urednice i voditeljice dnevnika BHT1. Ovaj postupak BHRT-a dokazuje pomoćnu hipotezu rada odnosno da **javni servisi moraju prvenstveno biti u službi građana.**

4.3.2. Politički pritisci na RTRS

Primjer 4. Ambasada Velike Britanije: Dodik ima politički utjecaj na rad RTRS-a

Naime, prema pisanju N1²⁹ u julu 2018. godine, RTRS su danima i nedeljama objavljivali informacije pozivajući se na neimenovane izvore kako London sistemski radi na rušenju Dodika i osiguranju izborne pobjede opozicionog političkog bloka predvođenog Srpskom demokratskom strankom (SDS).

Iz britanske ambasade su na to odgovorili porukom kako ne žele da komentarišu "rastuću listu smiješnih teorija zavjere" koju promoviraju predsjednik RS Dodik i RTRS, javni radio i televizija za koje je Evropska unija u izveštaju o BiH iz 2016. godine potvrdila kako je pod jakim uticajem njegove stranke.

"Ova vrsta političkog pritiska i zastrašivanja je u potpunosti neprihvatljiva i napad je na slobodu izražavanja“, stoji u reagovanju Ambasade.

²⁸ Dnevnik.ba, Mehmedović: Na BHRT izvršen medijski državni udar, <https://www.dnevnik.ba/vijesti/mehmedovic-na-bhrt-u-izvršen-medijski-drzavni-udar>, (Pristupljeno 20.01.2019. godine)

²⁹N1, Britanska ambasada u BiH oštro kritikovala Milorada Dodika, <http://rs.n1info.com/a401020/Svet/Region/Britanska-ambasada-u-BiH-ostro-kritikovala-Milorada-Dodika.html>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine)

Primjer 5. Od šefa Kabineta predsjednika Republike Srpske i šefa Kabineta predsjednika

Vlade Republike Srpske, do Generalnog direktora RTRS-a

Anonimna grupa radnika RTRS-a je 2017. godine Narodnoj skupštini Republike Srpske uputila pismo vapaja radnika RTRS-a u kojem se od poslanika traži spas preduzeća od propasti.

Da RTRS ne obavlja funkciju javnog medijskog servisa, već da je medij koji je u potpunosti pod kontrolom Milorada Dodika, potvrdili su i zaposlenici ovog javnog servisa.

Naime oni su istakli kako se „informativni program RTRS uređuje iz kabineta Milorada Dodika i Željke Cvijanović. Na dnevnoj bazi odatle se šalju smjernice kako koncipirati Dnevnik. Također, iz ovih kabineta se određuju teme za politički magazin Pečat i objašnjava kako će se one obraditi. Cilj je uvijek isti. Pokazati kako je politika Milorada Dodika i SNSD-a jedina ispravna za Republiku Srpsku, dok je opozicija izdajnička, podanička i podređena zvaničnom Sarajevu“³⁰.

Radnici tvrde da je za uništenje RTRS-a kriv Draško Milinović, koji je na funkciju generalnog direktora RTRS-a postavljen u martu 2015. godine.

Milinović je nekadašnji uposlenik RTRS-a. Također bio je jedan od bliskih saradnika nekadašnjeg predsjednika RS-a Milana Jelića. Izborom Jelića na predsjedničku poziciju, i Milanoviću je bila zagarantovana pozicija u predsjedničkom kabinetu.

Od 2006. do 2014. godine Milinović je obavljao dužnosti savjetnika za odnose s javnošću predsjednika Republike Srpske, šefa Kabineta predsjednika Republike Srpske i šefa Kabineta predsjednika Vlade Republike Srpske³¹.

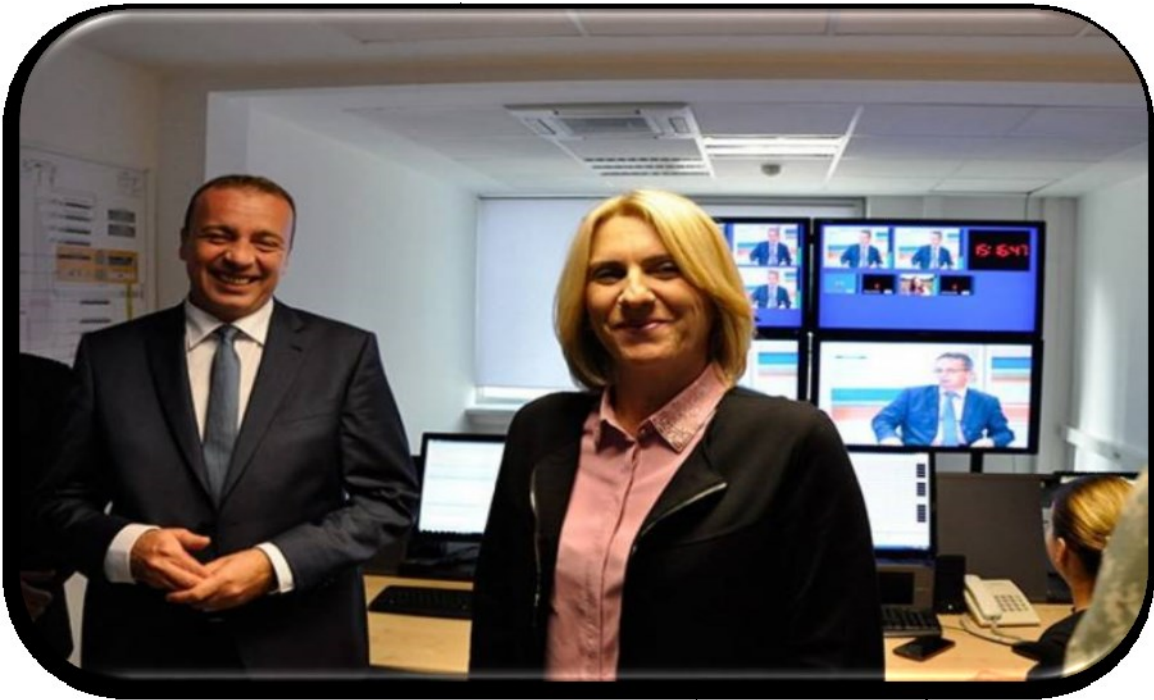
Prema pisanju Slobodne Bosne³², Dodik je zbog lošeg poslovanja zatražio od UO RTRS da smijeni Draška Milinovića, čemu se oštro usprotivila Željka Cvijanović tražeći da se njegova smjena odgodi do izbora.

³⁰Vidiportal.ba, Fizički i finansijski kolaps RTRS-a, Urednici iz političkih kabineta, novinari bez zdravstvenih knjižica, <http://www.vidiportal.ba/index.php/component/k2/item/1923-eticki-i-finansijski-kolaps-rtrs-a-urednici-iz-politickih-kabineta-novinari-bez-zdravstvenih-knjizica>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)

³¹ RTRS, Struktura, <http://lat.rtrs.tv/comp/gdirektor.php>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)

³² Slobodna Bosna, Dodik naredio smjenu direktora RTRS-a: Premijerka Cvijanović oštro mu se usprotivila, https://www.slobodnabosna.ba/vijest/56098/dodik_naredio_smjenu_direktora_rtrs_a_premijerka_cvijanovic_ostro_mu_se_usprotivila.html, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).

Slika 3. Draško Milinović i Željka Cvijanović

Izvor:RTVBN, <http://www.rtvbn.com/mobile/vijest/3871355/dodik-naredio-smjenu-direktora>,
(Pristupljeno 01.08.2018. godine).

Uređivačka struktura RTRS-a je tu samo da realizuje ono što im se naloži iz dva kabineta. Urednici na RTRS-u su obične marionete, klimoglavci, čiji je jedini cilj da ispune zahtjeve svojih šefova, Milorada Dodika i Željke Cvijanović. Dodik je najveća zvijezda RTRS-a, svaka njegova izjava se u potpunosti prenosi, kao i stavovi Željke Cvijanović³³.

Primjer 6. Siniša Mihajlović, urednik Informativnog programa RTRS-a i „potparol SNSD-a“

Pored Draška Milinovića, Generalnog direktora RTRS-a, i urednik Informativnog programa ovog javnog servisa, Siniša Mihajlović, je pod utjecajem Milorada Dodika.

U Desku RTRS-a je 22.04.2018. godine došlo do otvorenog verbalnog sukoba novinara sa urednikom Informativnog programa RTRS-a Sinišom Mihailovićem, poznatog saputnika Milorada Dodika na putovanjima u inostranstvo, jer više ne mogu da trpe pritisak, i gledaju krah RTRS-a.

³³Vidiportal.ba, Fizički i finansijski kolaps RTRS-a, Urednici iz političkih kabineta, novinari bez zdravstvenih knjižica, op. cit

Nebojša Vukanović, član Monitoring tima SDS-a je prema pisanju RTVBN³⁴ istakao da snimatelji i novinari RTRS skidaju oznake sa kamera i mikrofona kako ih ljudi ne bi prepoznali na ulici, zbog sramote. Uposlenici i novinari javnog servisa se skrivaju od javnosti i napredak se ne nazire.

Javna je tajna da je Mihailović vlasnik portala „Dnevna doza Doboja“, koji je domen zakupio svojom karticom.

Vukanović je dodao i da se „Mihailović potpuno ogolio nakon što je utvrđeno da on stoji iza osnivanja i pisanja portala SNSD-a „Dnevna doza Doboja“, koji mjesecima vodi najprimitivniju i najprljaviju propagandu protiv čelnih ljudi u Tesliću i dobojskoj regiji.

Također je dodao da bi nakon ovog skandala Siniša Mihailović i Draško Milinović trebali podnijeti ostavke ili biti smijenjeni jer su potpuno urušili RTRS.

Svjedočimo kolapsu liberalne ideologije o profesionalnom novinarstvu, koje prvenstveno u radu javnih servisa, predstavlja sve osim neutralnog polja. Posebno je upadljiva i činjenica da je javna tajna politička profiliranost pojedinih urednika i novinara i da se osnovna srž problema stavlja u pasivan položaj dizanjem tenzija, prebacivanjem krivice na suprotan tabor i javnim uskonacionalnim sukobima.

4.3.3. Politički pritisci na RTVFBiH

Primjer 7. Od SDP-a do SDA

Prema pisanju Bosnian National Network³⁵ nekada je FTV kontrolisao SDP i Zlatko Lagumdžija koji je, kao npr. uredniku Darijanu Babiću, diktirao vijesti na dnevniku, dok danas brifing za sadržaj FTV-ovih dnevnika diktira SDA-ov "*komesar za kontrolu medija*" Aljoša Čampara koji redovno sastanči sa urednicama sa FTV-a, vlasnicima *Klixa*, novinarima *Slobodne Bosne* i sl.

³⁴ RTVBN, Urednik RTRS je poslušnik režima, <http://www.rtvbn.com/3904884/urednik-rtrs-je-poslusnik-rezima->, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)

³⁵Bosnian National Network, Građani neće da plaćaju FTV čije dnevnik uređuje Aljoša Čampara, <https://bnn.ba/vijesti/gradani-needa-placaju-ftv-cije-dnevnike-ureduje-aljosa-campara>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)

Slika 4. Aljoša Čampara sa novinarkama FTV-a

Izvor: BNN, <https://bnn.ba/vijesti/gradani-nece-da-placaju-ftv-cije-dnevnik-ureduje-aljosa-campara>,
(Pristupljeno 30.07.2018. godine)

Sada kada se, za spas javnog servisa, predstavlja rješenje po kojem bi građani uz račun za struju, zapravo, trebali plaćati i pretplatu za FTV, postavilo se pitanje zašto bi građani plaćali javni servis koji ih cjelovito i redovno ne informiše o svim događajima i stavovima već parcijalno iznosi političke ocjene, ispaljuje medijske potjernice i vrši blokadu velikog dijela političkih i javnih učesnika u društvenim procesima. Na FTV-u godinama nema debatnih emisija pravog karaktera, a posebno ne o temama koje interesuju građane, o gorućim problemima, stanju zdravstva, stanju vladajuće koalicije, slomu Vijeća ministara BiH, političkim ubistvima, slomu zakona o akcizama i sl, već se na ovom javnom servisu fabriciraju vijesti prema interesu dijela SDA, a jedan dio vijesti i dnevnika uređuje lično ministar policije Federacije BiH Aljoša Čampara koji se redovno sastaje sa urednicama FTV-a Amrom Brzinom, Edinom Šečerović, dok dio vijesti plasira i na "nezavisne medije" Klix.ba i Slobodna-Bosna.ba koji se, kada se pogleda finansijsko injektiranje, zapravo većinski finansiraju iz budžeta tj. od strane vlasti.³⁶

³⁶Bosnian National Network, Građani neće da plaćaju FTV čije dnevnik uređuje Aljoša Čampara, op. cit

Primjer 8. Lagumdžija uređuje Dnevnik FTV-a

U februaru 2012. godine nakon održane konferencije za novinare u SDP-u BiH, Zlatko Lagumdžija je prišao novinaru Darjanu Babiću te mu je dao smjernice kako da uredi prilog o konferencijama u Dnevniku FTV-a. U smjernicama, između ostalog, nalaže kako će objasniti Lagumdžijin bojkot ručka priređenog u čast hrvatskom premijeru Zoranu Milanoviću. Lagumdžija je novinaru FTV-a rekao da u Dnevniku, objavi njegovu izjavu s konferencije za novinare u kojoj je istakao impresioniranost hrvatskim premijerom Milanovićem kada je rekao: 'Bio bi to državni udar kad bih se miješao u rekonstrukciju Vlade Federacije BiH'.

Lagumdžija mu se obraća riječima: „Sve imaš, državni udar.“ Pored toga smjernice su sadržavale i objašnjenje zašto SDP nije prisustvovao sastanku sa HNS-om. Novinar je sve smjernice ispoštovao i prilog je izazvao brojne osude kako drugih stranaka tako i javnosti.

Novinari koji su u vrtlogu interesa vlasti i kapitala postaju „poslušni psići u krilu interesnih grupa a ne čuvari općeg interesa“³⁷.

Slika 5. Zlatko Lagumdžija daje smjernice novinaru FTV-a Darjanu Babiću

Izvor: Pogled.ba, <http://m.pogled.ba/clanak/podsjecamo-na-profesionalnost-ftv-a-kako-je-lagumdžija-uredjivao-dnevnik-na-ftv/137656>, (Pristupljeno 01.10.2018. godine)

³⁷ Street, J., (2003), Masovni mediji, politika i demokratija, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str 146.

Primjer 9. Mirsad Hadžikadić napustio emisiju FTV-a

Još jedan od primjera političkih uplitanja u rad javnih servisa je gostovanje Mirsada Hadžikadića, kandidata za člana Predsjedništva, sa svojim protukandidatima na izborima, Senadom Šepićem, Amerom Jerlagićem, Borišom Falatarom i Jerkom Ivankovićem Lijanovićem u emisiji FTV-a.

Hadžikadić se odmah na početku, nakon predstavljanja, požalio na favorizovanje određenih kandidata, te je poslije napustio emisiju. Svoje nezadovoljstvo načinom vođenja emisije izrazio je u saopštenju³⁸:

"Federalna TV i Radio Federacije BiH donose uredničke odluke koje nisu neutralne, a time ni u interesu javnosti. Posljednji primjer je njihova odluka da sučeljavanje kandidata za člana Predsjedništva BiH podijele u dva dijela, jedan s kandidatima stranaka koje su do sada bile najprisutnije u bh. političkom životu, a drugi s kandidatima manjih ili novih stranaka i političkih pokreta. Time šalju javnosti poruku koga oni smatraju 'favoritima', a koga 'autsajderima'. Time staju na stranu dosadašnjeg sistema, umjesto na stranu promjene, na stranu novca i političkog utjecaja, umjesto na stranu naroda.

Iako njihovi zvanični dokumenti definišu neutralnost kao princip koji vodi njihove odluke, urednici FTV-a i Radija Federacije BiH donose odluke u skladu sa svojim ličnim mišljenjima, a Regulatorna agencija za komunikacije očigledno nema problem s takvim pristupom. U ovom slučaju, lično mišljenje urednika FTV-a i Radija Federacije sprečava da se snage promjene suoče sa snagama prošlosti, podjela, korupcije i nesposobnosti, u programima javnog servisa.

Kao što FTV i RFBiH dokumenti nalažu 'informativni programi trebaju ponuditi gledateljima i slušateljima sadržaje s dovoljno činjenica i na uravnotežen način, tako da oni mogu formirati sopstveno mišljenje. Programska reputacija tačnog i nepristrasnog informatora je ono čemu uposlenici javnih servisa moraju težiti i na čemu javni servisi grade svoj kredibilitet pred javnošću'. To očigledno nije bio kriterij pri određivanju učesnika sučeljavanja kandidata za članove Predsjedništva BiH", poručuje Hadžikadić.

³⁸ Klix.ba, Mirsad Hažikadić napustio emisiju FTV, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/mirsad-hadzikadic-napustio-emisiju-federalne-televizije-niste-neutralni-razdvajate-nas/180928001>, (Pristupljeno 05.10.2018. godine)

Slika 6. Mirsad Hadžikadić napustio emisiju FTV-a

Izvor:Fokus.ba, <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/kandidat-za-clana-predsjednistva-bih-napustio-emisiju-federalne-televizije-video/1236715/>, (Pristupljeno 05.10.2018. godine)

Primjer 10. Borba političkih elita oko imenovanja članova Upravnog odbora RTVFBiH

Tokom 2017. godine, jedno od pitanja koje je stvaralo tenzije među vladajućim strankama u Federaciji je i imenovanje Upravnog odbora RTVFBiH.

Upravni odbor čine 4 člana. Shodno unutrašnjim podjelama u državi, podrazumijeva se da vladajuće stranke biraju svoje članove. Četvrti član je kandidat iz reda ostalih. 50% u Upravnom odboru, odnosno 2 člana, će imati onaj ko odluči o članu iz reda ostalih.

„Očigledno da se nepostojanje Upravnog odbora želi iskoristiti da bi se kroz pritisak promijenio zakon, te na taj način u potpunosti zavladao FTV-om, kadrovima i uređivačkom politikom a pogotovo imajući u vidu nadolazeću predizbornu kampanju“³⁹, izjavio je Mahir Mešalić, zastupnik Demokratske fronte (DF) i član Komisije za izbor i imenovanje.

SBB BiH je u septembru 2017. godine saopćio da već duže period Upravni odbor RTVFBiH broji samo jednog člana. Od zakonom predviđena 4 člana, SBB je naveo da su tri člana podnijeli

³⁹Faktor.ba, Imenovanje Upravnog odbora RTVFBiH: Je li problem zakon ili težnja za utjecajem na uređivačku politiku, <https://faktor.ba/vijest/imenovanje-upravnog-odbora-rtvfbih-je-li-problem-zakon-ili-teznja-za-utjecajem-na-ureivacku-politiku-267675>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine).

neopozive ostavke i to⁴⁰: Kadrija Hodžić iz reda Bošnjaka još 28.11.2012., Igor Soldo iz reda Hrvata 04.06.2013., te Radenko Udovičić iz reda Srba 26.08.2014. godine. Jedini član koji još uvijek sjedi u ovom tijelu je Goran Samardžić iz reda ostalih kojem je mandat istekao 10.06.2013. godine, ali koji i više od četiri godine kasnije prima naknadu i sam donosi sve odluke ispred Upravnog odbora.

Da je Goran Samardžić jedini član UO RTVFBiH jasno je vidljivo prema dostupnim informacijama web stranici ovog javnog servisa.

Slika 7. Upravni Odbor RTVFBiH

Izvor:RTVFBiH, http://www.rtvfbih.ba/loc/template.wbsp?wbf_id=191§ion=info,
(Pristupljeno 26.08.2018. godine)

Također, iz SBB su svoju tvrdnju argumentovali revizorskim izvještajem FTV-a za 2015. godinu u kojem se navodi da je uvidom u zapisnike sa sjednica Upravnog odbora utvrđeno da je sjednicama Upravnog Odbora u toku 2015. godine prisustvovao samo Goran Samardžić. Navode i dio revizorskog izvještaja u kome se upozorava da je mandat generalnom direktoru Džemalu

⁴⁰Fokus.ba, SBB:Insistiramo da Parlament FBiH imenuje Upravni Odbor FTVu punom sastavu, <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/sbb-insistiramo-da-parlament-fbih-imenuje-upravni-odbor-ftv-u-punom-sastavu/868838/>, (Pristupljeno 05.08.2018. godine)

Šabiću istekao u augustu 2013. godine te da nakon tog perioda Upravni odbor nije imenovao generalnog direktora⁴¹.

Da su ove tvrdnje tačne potvrđuje i činjenica da nijedan zakonski rok za imenovanja u UO RTVFBiH nije ispoštovan. Pored toga, direktor Šabić je na ovoj funkciji od 2008. godine, iako je zakonom propisano da petogodišnji mandat generalnog direktora ne može biti obnovljen dva puta uzastopno za pripadnika istog konstitutivnog naroda. Uprkos zakonu, svjedočimo petoj godini drugog mandata direktora Šabića, za kojeg se se često naglašava da je blizak SDA.

Slika 8. Džemal Šabić

Izvor: Dnevno.ba, <http://www.dnevno.ba/vijesti/dzemal-sabic-federalna-vlast-od-ftv-a-na-barbarski-nacin-pravi-sredstvo-vlastitog-informiranja-36209/> (Pristupljeno 26.08.2018. godine)

4.3.4. (Ne)saradnja između javnih servisa

Primjer 11. Prekid saradnje RTVFBiH sa redakcijom dokumentarnog programa BHRT-a

Brojni primjeri pokazuju da je javni RTV sistem BiH nefunkcionalan, kompleksan te nacionalno orjentisan.

U martu 2018. godine, Poslovodni odbor i Programski kolegij RTVFBiH uputili su generalnom direktoru BHRT-a, Belminu Karamehmedoviću, dopis o prekidu saradnje sa redakcijom dokumentarnog programa.

⁴¹Fokus.ba, SBB:Insistiramo da Paralemnt FBiH imenuje Upravni Odbor FTVu punom sastavu, op.cit

Prema pisanju Klix-a, u dopisu⁴², između ostalog, stoji da bez obzira na značajnu saradnju koju RTVFBiH ostvaruje sa BHRT-om, linija ispod koje ne mogu ići jeste vrijeđanje djece žrtava rata te govor mržnje, uz čuđenje kako je uopšte osoba takvog profila, kao što je Tvrtko Milović, mogla biti izabrana na tako važnu funkciju na BHRT-u. Prema tome, sve dok je Tvrtko Milović na čelu Redakcije dokumentarnog programa BHRT-a, RTVFBiH prekida svaki oblik saradnje.

Naime, Tvrtko Milović je u martu 2018. godine izabran za urednika dokumentarnog programa BHRT-a. Razlozi zbog kojih je nastao ovaj dopis jesu brojni komentari Milovića na društvenim mrežama, koji su rezultiralo burnim reakcijama javnosti i podizanjem uskonacionalnih tenzija.

Slika 9. Tvrtko Milović, urednik dokumentarnog programa BHRT-a

Izvor:Bošnjaci.net, <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=64246>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)

4.3.5. Trilogija izvještavanja javnih servisa

Iako je BiH zemlja u kojoj egzistiraju tri javna servisa, koji, bez obzira na prostor, imaju jednake obaveze prema građanima.

Međutim, u kompleksnom državnom ustrojstvu, u BiH postoje 3 viđenja istog događaja obojena nacionalnim bojama. Pored toga, zakonske obaveze preme milionskom auditorijumu nisu ispoštovane, čemu uveliko doprinose i novinari svojim neprofesionalizmom i nepoštivanjem novinarskih kodeksa.

Brojni primjeri pokazuju da je javni sistem u BiH nefunkcionalan i kompleksan.

⁴² Klix.ba, FTV prekida saradnju sa redakcijom BHRT-a, na čijem je čelu Miović, Postoji crta ispod koje ne možemo ići, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/ftv-prekida-saradnju-s-redakcijom-bhrt-a-na-cijem-je-celu-milovic-postoji-crta-ispod-koje-ne-mozemo-ici/180315095>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)

Primjer 12. Serija o Aliji Izetbegoviću i film o Radovanu Karadžiću

Da političari koriste svaki trenutak za izazivanje nacionalnih tenzija pokazuje i sljedeći primjer. Naime, BHRT je 11.08.2017. godine objavio prilog o snimanju turske serije o životu prvog Predsjednika BiH Alije Izetbegovića. Serija se snima za državnu tursku televiziju TRT u produkciji kuće Sandžak Media. Turski ambasador Haldun Koc je čestitao svim učesnicima koji su doprinijeli stvaranju serije Alija. On je između ostalog istakao da se nada da će ova serija približiti lik i djelo Alije Izetbegovića gledaocima.

Kao odgovor na prilog BHRT-a, oglasio se i Milorad Dodik, koji je najavio snimanje filma o Radovanu Karadžiću, prvom Predsjedniku RS-a, osuđenom ratnom zločincu.

Generalni direktor RTRS-a, Draško Milinović je istakao: "To je veoma ozbiljan posao koji bi zahtijevao jaku produkciju, vrijeme, kvalitetan scenarij i režiju, bez kojih nema nijednog filma. Ako bi se napravio dobar scenarij i složile sve kockice, RTRS je spreman da produkcijski, tehnički i tehnološki stane iza toga sa svojim kapacitetima".⁴³

RTRS je nakon toga objavio da je serija prekranje historije: "Serija o Aliji Izetbegoviću, kako je vide filmski kritičari, nastavak je onoga što je početo filmom o Gotovini - balkanskog sukoba koji se preselio na platno. U prilog tome govori činjenica da je režiser serije Ahmed Imamović, koji je u svojim dosadašnjim ostvarenjima, Srbe predstavljao, praktično, kao naciste"⁴⁴.

Pored toga, oglasila se i treća strana koja je izrazila želju za snimanjem filma o nekadašnjem predsjedniku HR Herceg-Bosne, Mati Bobanu.

⁴³RadioSarajevo.ba, Direktor RTRS-a, Spremni smo za snimanje filma o Radovanu Karadžiću, <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/direktor-rtrs-a-spremni-smo-za-snimanje-filma-o-radovanu-karadzicu/271714>, (Pristupljeno 07.08.2018. godine).

⁴⁴ RTRS, Serija o Aliji Izetbegoviću, prekranje historije, <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=265584&komentari>, (Pristupljeno 25.08.2018. godine)

Slika 10. Serija „Alija“

Izvor: BHdijaspora, <https://www.bhdijaspora.net/turska-serija-alija-se-pocinje-emitovati-u-bih-evo-na-kojem-kanalu-je-mozete-gledati/>, (Pristupljeno 07.08.2018.godine)

Primjer 13. Srebrenica 11. juli 215, napad na Aleksandra Vučića

Povodom održavanja godišnjice obilježavanja genocida, Srebrenicu je 2015. godine posjetio i tadašnji srpski premijer Aleksandar Vučić.

Vučić je tom prilikom napadnut, a kako su javni servisi u BiH prenijeli udarnu vijest tog dana biće prikazano kroz naslove članaka na portalima tri javna servisa 11. jula 2015.

RTRS

Na portalu ovog javnog servisa, između ostalog, mogu se pronaći članci sa naslovima: "Vučić napadnut nakon komemorativnog skupa u Potočarima", zatim "Vučić zadobio više udaraca kamenjem, delegacija Srbije evakuisana iz Potočara", nije izostala ni burna reakcija zvaničnika Srbije "Organizovan napad, pokušaj atentata na Vučića", potom izjava Izetbegovića "Osramoćen sam napadom na Vučića", te izjava Vučića "Moja ruka je pružena i ostaće takva".

Slika 10. Članci RTRS-a o napadu na Aleksandra Vučića u Srebrenici

Вучић нападнут након комеморативног скупа у Поточарима (ВИДЕО)

Премијер Србије Александар Вучић заступ је каменцима док је у свечаном директу Меморијалног центра у Поточарима полагао цвијет, а маса је узвикивала „Аллаху акбар“.

Вучић задобио више удараца камењем, делегација Србије евакуисана из Поточара (ВИДЕО)

Премијер Србије Александар Вучић нападнут је током комеморације жртвама етнички у Сребреници. Вучић је, гласно вербално, а затим и каменцима напао групу људи у Поточарима. Премијер Србије је погођен каменцима у главу. Делегација је евакуисана.

Званичници Србије: Организован напад, покушај атентата на Вучића

Министар спољних послова Србије Ивица Дачић рекао је да је на српског премијера Александра Вучића данас у Поточарима покушан атентат, те најавио да ће Србија у вези са овим инцидентом угутити демарш БиХ у ком ће тражити да се нападачи ухапсе и казне.

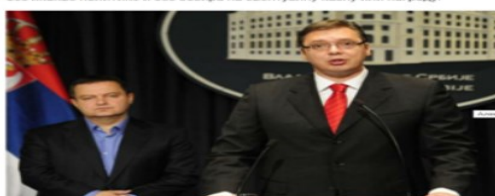

Изетбеговић: Осрамоћен сам нападом на Вучића

Бошњачки члан Предсједништва БиХ Бакир Изетбеговић рекао је данас да је осрамоћен нападом на премијера Србије Александра Вучића у Меморијалном центру у Поточарима, јер су, како каже, Бошњаци гостопримљив народ.

Вучић: Моја рука је пружена и остаће таква

Премијер Србије Александар Вучић позвао је учеснике на комеморацију у Сребреници да је његова рука пружена и да ће остати таква, без икакве политике и без обзира на евентуалну казну или награду.

Izvor: RTRS, http://www.rtrs.tv/vijesti/archive.php?id=0&arh_d=11&arh_m=7&arh_y=2015, (Pristupljeno 26.08.2018. godine)

BHRT

Na portalu BHRT-a na 11. juli 2015. godine se nalaze 2 članka vezana za slučaj napada na Vučića. “Aleksandar Vučić napadnut u Potočarima” i izjava Vučića “Ruka pomirenja ostaje ispružena”. Iz ovih naslova se može vidjeti blaži pristup ovom slučaju, bez senzacionalističkih naslova i prenošenja burnih reakcija.

Slika 11. Članci BHRT-a o napadu na Aleksandra Vučića u Srebrenici

Izvor: BHRT, <http://www.bhrt.ba/2015/07/11/page/2/>, (Pristupljeno 24. 08. 2018. godine)

FTV

Na portalu ovog javnog servisa u članku sa naslovom “Brojne delegacije položile cvijeće i odale počast žrtvama” se navodi kako je premijer Srbije izviždan uz opaske na koje se on nije obazirao. Nakon toga je Reisu-l-ulema Islamske zajednice u BiH ef. Husein Kavazović pozvao prisutne da zadrže dostojanstvo.

U drugom članku “Vučić izviždan i gađan predmetima” se ipak detaljnije objašnjava napad na Vučića, dok u narednom članku se ističe da je jedna osoba uhapšena nakon napada na srpskog premijera.

FTV i BHRT na svojim portalima nisu prenijeli izjavu Izetbegovića povodom ovog slučaja.

Slika 12. Članci FTV o napadu na Aleksandra Vučića u Srebrenici

Brojne delegacije položile cvijeće i odale počast žrtvama

Na Spomen obilježju ubijenim Srebreničanima u genocidu jula 1995. godine delegacije brojnih zemalja svijeta položili su cvijeće i odali počast žrtvama.

U Potočarima se danas obilježava 20-ta godišnjica stravičnog zločina počinjenog nad Bošnjacima u Srebrenici.

Prije ukopa posmrtnih ostataka 136 žrtava upriličena je komemoracija na kojem su dužnosnici mahom pozvali na pomirenje i ukazali na obavezu da se ovakav zločin ne smije zaboraviti.

Okupljeni građani u Memorijalnom centru Potočari izviždali su premijera Republike Srbije Aleksandra Vučića koji je došao pokloniti se žrtvama, uzvikujući riječi „Vučić napolje“, „Odgovornost i priznanje“, nakon što je položio cvijet ispred Spomen obilježja u Potočarima.

Premijer Srbije ispraćen je iz Memorijalnog centra Srebrenica ali on se na ove opaske nije obazirao.

Reisu-l-ulema Islamske zajednice u BiH Husein ef. Kavazović obratio se prisutnima pozivajući na dostojanstvo te sve one koji su došli klanjati džezazu pozvao da svoja lica okrenu prema tabutima i kibli, a ne prema onima koji su došli odati počast, nakon čega je započeo vjerski dio obilježavanja 20. godišnjice genocida u Srebrenici.

Vučić izviždan i gadan predmetima

Okupljeni građani u Memorijalnom centru Potočari izviždali su premijera Republike Srbije Aleksandra Vučića, koji je došao pokloniti se žrtvama, a nakon što je položio cvijet ispred Spomen-obilježja u Potočarima.

Jedna osoba uhapšena nakon napada na Vučića

Izvor: Federalna.ba, <http://www.federalna.ba/bhs/vijest/136432/incident-u-memorijalnom-centru-potocari>,

(Pristupljeno 24. 28 2018. godine)

Najviše vijesti o napadu na Aleksandra Vučića objavio je RTRS, koji su prenijeli i izjave srpskih zvaničnika koji su iskoristili priliku korištenjem senzacionalističkog termina „*atentat*“ da uzburkaju uskonacionalne strasti višemilionskog auditorijuma.

BHRT je imala blaži pristup izvještavanju, bez ikakvog senzacionalizma, izvjestivši o napadu i o pružanju ruke pomirenja premijera, dok je FTV prvobitno objavila na svom portalu da je Vučić napustio skup nakon zvižduka, bez navođenja da je došlo do napada.

U narednom članku je ipak preciznije objašnjeno da je Vučić gađan predmetima.

U ovom slučaju građani jesu obavješteni blagovremeno ali je svaki od javnih servisa bio naklonjen svojoj političkoj opciji.

Primjer 14. Referendum o Danu Republike Srpske

Narodna skupština Republike Srpske je u aprilu 2015. godine usvojila Deklaraciju o Danu Republike Srpske kao odgovor na zahtjev Bakira Izetbegovića Ustavnom sudu BiH u kojem je tražio da se ocjeni ustavnost Zakona o praznicima RS. 26. novembra 2015. Ustavni sud BiH je donio odluku kojom je ustanovio da proslavljanje Dana Republike Srpske 9. januara nije u skladu sa Ustavom BiH. Pored toga je naloženo da se u roku od 6 mjeseci ukine sporni članog Zakona o praznicima.

Bošnjački član Predsjedništva, Bakir Izetbegović je pozdravio ovu odluku Ustavnog suda BiH, Predsjednik RS Milorad Dodik je izjavio da RS ostaje pri svome prazniku da neće poštovati odluku suda, dok je hrvatski član Predsjedništva Dragan Čović ostao suzdržan.

Protivno odluci Ustavnog suda, Referendum o Danu Republike Srpske održan je 25. septembra 2016. godine. Pitanje na Referendumu je glasilo: "Da li podržavate da se 9. januar obilježava i slavi kao Dan Republike Srpske"? Kako su javni servisi u BiH ispratili ovaj događaj biće analizirano kroz primjere sa web portala ovih servisa.

Za potrebe rada analizirala sam izvještavanje 3 javna servisa o ovom događaju, koristeći informacije koje su bile dostupne na njihovim web portalima.

RTRS

25. septembra 2016. godine glavna vijest na portalu RTRS-a bilo je održavanje Referenduma u RS i stiče se dojam kao da je u pitanju održavanje svečanog čina.

Prate se i prenose izjave Milorada Dodika između ostalog i ona da volju naroda niko ne može suzbiti pravnim nasiljem (misleći na odluku Ustavnog suda), izlasci na glasačka mjesta Dodika i Željke Cvijanović, zatim se navodi kako je to poseban dan, poziva se Vlada Srbije da podrži Referendum, prenose se prijetnje sa portala drugog bh. entiteta, te na kraju Dodik proglašava pobjedu Srpskog naroda.

Slika 13. Članci RTRS-a o održavanju Refereduma

Српска одлучује о Дану Републике, затворена гласачка мјеста (ФОТО/ВИДЕО)

У Републици Српској је одржан референдум на којем су грађани Српске одговорили на питање "Да ли подржавате да се 9. Јануар обележава и сплав као Дан Републике Српске?"

Напредни клуб позвао Владу Србије да пружи пуну подршку Српској

Послије двадесет година издуривања надлежности и наметанја унитарне државе под бољњевичким измисленим, члани Србија уједињени нису разговарали дошло је времена да нашој сународници дођу пуну подршку матици, збогашто је напредни клуб.

Цвијановић: Успјешан дан за Српску

Предсједник Владе Републике Српске Жељка Цвијановић оценила је данашњи дан као успјешан и пожељан да сва протекла у најбољем реду и демократској атмосфери како то заслужује референдум и правонавне ове врсте.

Додик гласа у Лакташима, Цвијановић и Иванић у Бања Луци

Предсједник Српске Милорад Додик данас ће се на референдуму о Дану Републике Српске изјављивати у Лакташима.

Додик: У Српској важан и свечарски дан

Предсједник Републике Српске Милорад Додик рекао је да је данас у Српској важан и свечарски дан, те да ништа не сме и неће да поквари ту атмосферу.

Иванић: Непотребно створена атмосфера "нигили"

"Члан Предсједништва БиХ из Републике Српске Младен Иванић изјавио је да свако треба да буде јасан да ће 9. Јануар бити дан који ће Републику Српску објединјавати, а она које не буду стјигли треба да добију право да га не објединјаву.

Додик: Народ ће бити питан о уласку у НАТО

Предсједник Републике Српске Милорад Додик рекао је да ће о чланству БиХ у НАТО у одлучити народ у Републици Српској.

Додик: Воља народа се не може сузбити правним насиљем (ВИДЕО)

Предсједник Републике Српске Милорад Додик рекао је да је огроман капитал Српске члана воља која ће бити издржана на сувереним референдуму о Дану Републике, као и на другим референдумима који ће услједити о различитим питањима, те нагласио да се воља грађана не може сузбити правним насиљем.

Додик: Пobjеда српског народа и његове свијести

Предсједник Републике Српске Милорад Додик изјавио је да је референдум о Дану Републике показао да су Срби народ који се бори за стечено право које не одређа нико другог, а то је право на слободу, Републику и достојанствен живот.

Упућене пријетње на адресу НСРС; Федерални портали препуни увредљивих коментара због референдума (ФОТО/ВИДЕО)

На званичну имејл адресу кабинета предсједника Народне скупштине Републике Српске вечерас је стигла пријетећа порука. Пријетећа порука гласи: "ваша ће крв тећи улицама, јер сте сами тако изабрали. РС-а неће бити", а насловљена је "У име Алаха, милостивог, самилосног!", потврђено је у Народној скупштини Републике Српске.

Izvor: RTRS, http://www.rtrs.tv/vijesti/archive.php?id=0&arh_d=25&arh_m=9&arh_y=2016,
(Pristupljeno 25.08.2018. godine)

BHRT

Također, ova vijest je istog dana bila udarna i na portalima BHRT-a, ali na potpuno drugačiji način.

Naime naglasak je stavljen na neustavnost održavanja Referenduma, da je njegovo provođenje najveći atak na BiH od rata, ali ipak sa smirivanjem tenzija da nema straha od rata, da je sada Tužilaštvo BiH na potezu i da se bez obzira na održavanje Referenduma, odluka Ustavnog suda se mora ispoštovati.

Slika 14. Članci BHRT-a o održavanju Referenduma

★ БИХ

У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ОДРЖАВА СЕ НЕУСТАВНИ РЕФЕРЕНДУМ

25.09.2016. 🗳️ 87

У Републици Српској (РС) одржава се референдум о 9. јануару као дану тог бх.ентитета, и поред одлуке Уставног суда који га је оцијенио неуставним и изрекао привремену мјеру забране референдума. Додик: Потпуно сам задовољан. Шаровић: Надам се да вођа није слијеп. МУП РС: Задовољавајућа сигурност.

★ БИХ

РЕАКЦИЈЕ НА НЕУСТАВНИ РЕФЕРЕНДУМ: НЕМА РАЗЛОГА ЗА СТРАХ ОД РАТА!

25.09.2016. 🗳️ 52

У дану одржавања неуставног и забрањеног референдума стижу реакције из наше земље у којима преовладава порука да нико не би требало да се брине да ће антидејтонска дешавања у ентитету Република Српска довести до рата.

★ БИХ

ДУРАКОВИЋ: БОШЊАЦИ У СРЕБРЕНИЦИ НЕ ТРЕБА ДА СТРАХУЈУ ЗБОГ РЕФЕРЕНДУМА

25.09.2016. 🗳️ 27

Начелник Општине Сребреница Ћамил Дураковић казао је данас да Бошњаци не треба да излазе на референдум у РС-у, нити треба чега да се боје.

★ БИХ

САЛКИЋ: БОШЊАЦИМА У КУЛИ ДАНАС ПОРУЧИВАЛИ ДА РАДЕ ОНО ШТО ВЛАСТ У РС-У ЖЕЛИ!"

25.09.2016. 35

Потпредседник бх. ентитета Република Српска Рамиз Салкић позвао је све грађане у том ентитету да данас, на дан неуставног референдума, остану прибрани, и поред забиљежене провокације у Кули код Гацка, гдје су Бошњацима одаслане поруке којима их се жели застрашити.

★ REGION

SLOVENIJA: ŽALIMO ZBOG ODRŽAVANJA NEUSTAVNOG REFERENDUMA

25.09.2016. 87

Slovenija pažljivo prati događaje u BiH i izražava žaljenje zbog održavanja današnjeg referenduma u bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska, čime se krši odluka Ustavnog suda BiH.

★ BIH

VEHABOVIĆ: TUŽITELJSTVO BIH JE SADA NA POTEZU!

25.09.2016. 432

Sudija Evropskog suda za ljudska prava iz Bosne i Hercegovine Faris Vehabović, rekao je u razgovoru za BHRT, nakon provedenog neustavnog referenduma u RS-u, da Tužiteljstvo BiH sada mora da provede zakonske mjere protiv onih koji su prekršili Ustav BiH.

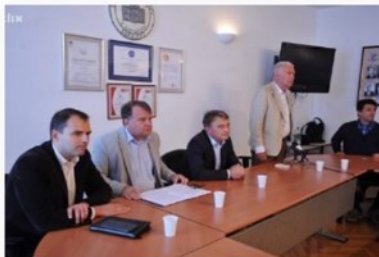

★ BIH

REFERENDUM BIO I PROŠAO: RS IPAK MORA ISPOŠTOVATI ODLUKU USTAVNOG SUDA BIH!

25.09.2016. 1026

Završen je neustavni referendum u entitetu Republika Srpska o 9. januaru kao Danu Republike Srpske. Ovaj referendum, čije održavanje je zabranio Ustavni sud BiH, može se smatrati eventualno do sada najskupljom anketom provedenom u Bosni i Hercegovini. Pravne posljedice koje može proizvesti, nikakve su. Prema prvim saopćenim rezultatima, na ovaj protizakoniti referendum izašlo je između...

★ БИХ

КРУГ 99: ЛИДЕРИ ЉЕВИЦЕ РЕФЕРЕНДУМ НАЗВАЛИ НАЈВЕЋИМ АТАКОМ НА БИХ ОД РАТА!

25.09.2016. 19

Председници Социјалдемократске партије БиХ (СДП), Демократске fronte (ДФ) и Грађанског савеза (ГС) Нермин Никшић, Жељко Комшић и Реуф Бајровић упозорили су данас у Сарајеву да референдум о Дану Републике Српске који се проводи у том бх. ентитету није безазлен, позивајући надлежне институције да отворе истрагу против одговорних.

Izvor: BHRT, <http://www.bhrt.ba/2016/09/25/>, (Pristupljeno 25.08.2018. godine)

U arhivi portala FTV-a ne mogu se naći članci iz 2015. godine vezani za ovaj datum.

Iz prethodno navedenog primjera može se rezimirati da su javni servisi uskonacionalno podijeljeni i da se koriste za informisanje auditorijuma shodno prostornoj pripadnosti, što jednoj strani predstavlja svečani čin, za drugu stranu ima nesagledive posljedice. Javni servisi su u ovom slučaju pokazali da nisu u službi svih građana BiH, već da su podijeljeni po nacionalnoj osnovi.

Primjer 15. Imenovanje Predsjedavajućeg Vijeća Ministara⁴⁵

Imenovanje predsjedavajućeg Vijeća ministara je važan politički događaj. U nastavku rada analizirat ću koliki su značaj u izvještavanju javni servisi posvetili ovom događaju.

Dnevnik 2, 11.02.2015

RTVFBiH

Imenovanje predsjedavajućeg Vijeća ministara, na javnom servisu RTVFBiH emitovan je kao prvi prilog, iako najavljen kao drugi.

Prilog počinje izjavom Denisa Zvizdića o planu rada. Odmah zatim novinar javnost upoznaje sa činjenicom da je Zvizdić izglasan većinom u Zastupničkom domu BiH, što se u emitovanju potkrepljuje vizuelnim snimkom ekrana sa brojem glasova. Novinar navodi da su četiri poslanika SBB-a bila protiv, dva suzdržana od kojih je jedan SDP-ov zastupnik. To se potkrepljuje izjavom Damira Arnauta, zastupnika SBB-a u Zastupničkom domu BiH. Prilog se završava slikom koja pokazuje zastupnike SNSD-a koji napuštaju sjednicu i obrazloženjem novinarke za njihov potupak. Izjava zastupnika pomenutih stranaka je izostala.

RTRS

Prilog o imenovanju Predsjedavajućeg našao se na drugom mjestu na javnom emiteru RS. Obzirom da je sjedište RTRS-a u Banjoj Luci, prilog je počeo javljanjem novinara iz Sarajeva.

⁴⁵Medijskaslika.org, Jedan događaj, tri različita pristupa javnim emiterima, <http://medijskaslika.org/jedan-dogadjaj-tri-razlicita-pristupa-javnih-emitera/>, (Pristupljeno 24.08.2018. godine)

Već na početku uočavaju se drugačiji parametri za rangiranje. Dok su novinari u studiju iznijeli informacije o broju glasova, novinar na terenu je akcenat stavio na napuštanje sjednice od strane SNSD-a i DNS-a.

Prilog počinje izvještavanjem o napuštanju sjednice, koje se potkrepljuje izjavom Staše Košarca – šefa kluba poslanika SNSD-a u Predstavničkom domu PS BiH.

BHRT

Prilog o imenovanju Predsjedavajućeg je na BHTV-u najavljen kao buran dan na političkoj javnoj sceni BiH. Novinarka u studiju naglašava i napuštanje sjednice od strane SNSD-a i DNS-a. Prilog počinje vizuelnim prikazom broja glasova kojim je Denis Zvizdić dobio mjesto Predsjedavajućeg Savjeta ministara, kao i brojem onih koji su bili protiv i suzdržani. Odmah zatim slijedi izjava Denisa Zvizdića o planovima i prioritetima rada.

U daljem prilogu slijedi izjava Aleksandre Pandurević, kojom se kao i u prethodna dva dnevnika, pokazuje njen pozitivan stav o imenovanju Predsjedavajućeg, kao i programu koji je iznio tokom svog ekspezea. Prilog se završava osvrtom na dotadašnji Zvizdićev politički angažman.

Na sva tri javna emitera, vijest o imenovanju predsjedavajućeg Savjeta Ministara je najavljena kao druga. Iako je Federalna Televizija u najavi kao prvu vijest imala sasvim drugi prilog, ipak je izostalo poštovanje *košuljice* – osnovnog akta prema kojem se odvija emitovanje, pa je Predsjedavajući dobio primat u odnosu na najavu. Razlog odstupanja od najave može se okarakterisati kao nepoštovanje gledalaca kojima najava često služi i kao uslov za zadržavanje pažnje. Dok je BHTV vijest najavila kao *buran dan na političkoj javnoj sceni BiH*, sama najava u daljem prilogu nije opravdana. Ništa što bi se moglo svesti pod termin *buran* nije se moglo uočiti prilikom emitovanja priloga. Ovakvom upotrebom termina BHTV je u ovom slučaju, pokazala da senzacionalizam u najavi ima primat u odnosu na stručni termin, koji uz to opravdava prilog koji slijedi. RTRS je takođe odstupio od najave, dajući primat SNSD-u koji je napustio sjednicu, u odnosu na Predsjedavajućeg (*vjerodostojnost*).

RTRS je jedini, koji je ovoj vijesti pristupio obostrano i djelimično ispoštova načelo uravnoteženosti i nediskriminacije. FTV i BHTV su napuštanje sjednice od strane SNSD-a i

DNS-a prikazali slikom, dok je bilo kakav vid izjave izostao. Za ovakav postupak nisu dali objašnjenje.

Obzirom da su SNSD i DNS napustili sjednicu i da su izjavama objasnili svoj postupak, što je RTRS pokazao, druga dva emitera nisu u priloge uvrstili ove izjave. Pravilo nediskriminacije i uravnoteženosti u tri minuta na BHTV-u i FTV-u se prekršilo dva puta. Međutim, FTV je otišla korak dalje i iznijela lični stav po ovom pitanju. Naime, napuštanje sjednice je okarakterisala kao nedostatak saradnje između vlasti u BiH i RS. Činjenica da nisu prikazane izjave, dovodi u pitanje tačnost (*odnos prema stvarnosti*) stava pomenutog medija.

Prilikom emitovanja priloga, bilo je evidentno da se različite izjave upotrebljavaju u različite svrhe (*provjerljivost motiva*). Tako je izjava Aleksandre Pandurević emitovana u sva tri priloga, ali je stavljena u drugačiji kontekst prilikom najave. Naime ona je na BHTV-u i FTV-u stavljena u kontekst pozitivne saradnje između vlasti u BiH i RS (Najava: Savez za promjene podržao imenovanje Predsjedavajućeg). Međutim, RTRS je najavom „Koalicionim partnerima iz Srpske nisu sporni stavovi Predsjedavajućeg“ doveo gledaoce u nedoumicu koja se ogleda u sljedećem pitanju – da li bi stavovi Predsjedavajućeg trebali biti sporni?

Prilikom emitovanja priloga javni emiteri su opravdali neka od načela. Tako je auditorijumu jasno prikazan broj glasova kojima je Denis Zvizdić došao na poziciju predsjedavajućeg Savjeta Ministara (materijalni dokazi). Ova vijest ima društvenu i političku važnost, emitovanjem priloga isti dan kada je i izabran Predsjedavajući, opravdano je načelo blagovremenosti na sva tri javna emitera.

Dnevnik 2 predstavlja najznačajniji pregled dnevnih dešavanja, centralnu emisiju informativnog karaktera i samim tim je njegova uloga u društvu visoko rangirana. Da li je emitovanjem istog priloga na različite načine svoju ulogu opravdao? Ne, jer je evidentno da profesionalno i odgovorno novinarstvo postaje mit.

Primjer 16. Slučaj „David Dragičević“

Dok u gradovima BiH ne prestaju protestna okupljanja na kojima se traži istina o smrti Davida Dragičevića, javni emiteri poprečno izvještavaju o ovom slučaju. Svaki put kada se naprave i najmanji pomaci u pravilnom informisanju javnosti, uredništvo se pobrine da to sasiječe, što najbolje pokazuju primjeri izvještavanja RTRS-a.

08-14 Maj 2018

BHT1

Slučaj “David Dragičević”⁴⁶ je konačno dobio pristojno pokriće na BHT1. Pratilo se skupštinsko zasjedanje, brojne reakcije i međusobne optužbe visokih funkcionera i lidera opozicije, a reporteri **Vladimir Šušak** i **Mirela Savić** potrudili su se da objasne javnosti sve detalje oko slučaja koji već sedmicama uznemirava građane Banjaluke. Savić se javila i sa Trga Krajine, prenoseći najnovije izjave aktivista grupe Pravda za Davida, nakon što ih je ministar unutrašnjih poslova **Dragan Lukač** prozvao za klevete i lažne optužbe. Ali već sutradan BHT1 slučaj pravi sa smanjenom žestinom, iako se pojavio novi zaplet koji se nije smio izostaviti. Urednica **Blažica Krišto** nije prenijela informaciju da je jedan od aktera kobne noći kada je stradao **David Dragičević**, koji se navodi kao oštećeni u krađi u policijskoj verziji, javnost obavijestio preko svojih advokata kako je bio izložen pritiscima i ucjenama na poligrafskom ispitivanju u Okružnom tužilaštvu. Obaveza javnog servisa je bila da prenese ovo saopštenje i zatraži stav glavnog okružnog tužioca.⁴⁷

FTV

Posjeta Merkelovoj, problemi oko mostarskih izbora, usvojene izmjene Budžeta u Domu naroda FBiH, pa tek onda posebno skupštinsko zasjedanje o stradanju Davida Dragičevića i bezbjednosnim prilikama u manjem entitetu. To je redosljed na koji se odlučila urednica Antonija Avram u četvrtak. Ako je i prva vijest mogla zauzeti to mjesto (isto je postupio i BHT1), jer se radilo o odlasku kod kancelarke najmoćnije zemlje u Evropi, ostale nisu

⁴⁶ Dragan Dragičević bio je student koji je 24. marta pronađen mrtav. Rezultati istrage njegove smrti izazvali su osudu javnosti, te privukli pozornost i interesovanje i svjetskih medija. Sahrani je prisustvovao i Predsjednik RS-a Milorad Dodik. Svakodnevno održavaju protestni skupovi koje predvodi Davidov otac Davor.

⁴⁷ Independent Media Empowerment Program, Portal analiziraj, BHT i FTV: Neujednačen interes za slučaj Davida Dragičevića, <http://imep.ba/2018/05/15/portal-analiziraj-bht1-i-ftv-neujednaceni-interes-za-slucaj-david-dragicevic-15-05-2018/>, (Pristupljeno 23.08.2018 godine)

mogle biti ispred žustre skupštinske rasprave u kojoj su se mogle čuti i tvrdnje da je sam vrh Policije RS saučesnik u ubistvu jednog mladića. Skupštinska sjednica je bila toliko napeta i intenzivna da nije bilo vijesti koja bi je mogla zasjeniti. Nažalost, FTV je opet ocijenio drugačije. Urednici kao da nam poručuju da ono što se dešava u drugom dijelu zemlje, tj. entitetu, ne interesuje Federaciju BiH.⁴⁸

RTRS

RTRS je iz minute u minut prenosio sadržaj sa sjednice Narodne Skupštine Republike Srpske 10. maja 2018 gdje je glavna tema bila nerazjašnjena smrt Davida Dragičevića.

Dok su upaljena skupštinska svjetla, RTRS izvještava se iz minute u minut, čim se ugase minorizuje se brojnost podrške na mnogobrojnim protestnim skupovima za Davida. RTVFBiH stavlja dešavanja sa burne sjednice Narodne Skupštine Republike Srpske u sjenu dok BHRT izostavlja saopštiti važnije informacije u vezi slučaja Davida Dragičevića.

Javni servisi u BiH jesu ispratili slučaj koji je javnost pomno pratila, ali nedovoljno. Zanemarene su brojne bitne informacije od značaja za milionski auditorijum koji je s punjom pažnjom pratio istragu.

Slika 16. Slučaj „David Dragičević“

Izvor:Nezavisne novine, <https://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Sedamdeseto-okupljanje-Pravda-za-Davida-na-Trgu-Krajine/481811>, (Pristupljeno 26.08.2018. godine)

⁴⁸ Independent Media Empowerment Program, Portal analiziraj, BHT i FTV:Neujednačen interes za slučaj Davida Dragičevića,op.cit.

Prethodno navedeni primjeri političkih utjecaja na rad javnih servisa dokazuju glavnu hipotezu rada:

Programi javnih servisa u BiH su u službi vladajućih političkih subjekata, koji se direktno ili indirektno miješaju u rad emitera, sa ciljem zastupanja svojih političkih, materijalnih i uskonacionalnih interesa.

Iako se BiH obavezala na slobodu medija i javno emitiranje, da je stanje zabrinjavajuće zbog političkih uplitanja u rad javnih servisa potvrdio je i predstavnik misije Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) za slobodu medija Harlem Désir.

Primjeri snimanja dodatnih kadrova intervjuja Sebije Izetbegović, supruge Bakira Izetbegovića, jer se prvobitno snimljeni nisu dopali ili KCUS-u ili menadžmentu BHT, imenovanje Marka Radoje koji je preporučio voditeljima da ne nose cvijet Srebrenice u programu, te Svjetlane Topalić koja je javno čestitalna neustavni dan RS-a (što je izazvalo burne reakcije javnosti) jasno ukazuju na politička manevrisanja i izostanak objektivnosti na BHRT-u.

*Da je RTRS u potpunosti pod kontrolom Milorada Dodika potvrdila je i Britanska ambasada. Informativni program RTRS uređuje iz kabineta Milorada Dodika i Željke Cvijanović. Na funkciju generalnog direktora RTRS-a i urednika informativnog programa postavljeni su Draško Milinović i Siniša Mihajlović, podobnici SNSD-a. Kroz ove primjere dokazana je i pomoćna hipoteza rada: **Otvoren utjecaj političkih stranaka jasno je vidljiv kroz političku profiliranost zaposlenika u javnim servisima.***

Na primjeru FTV-a, od popodnevni sastanaka Aljoše Čampare sa novinarkama ovog javnog servisa, do direktnog miješanja Zlatka Lagumdžije u uređivačku politiku čije je instrukcije u potpunosti poslušao novinar Darijan Babić, zatim napuštanja predizborne emisije od strane kandidata Mirsada Hadžikadića zbog otvorenog favorizovanja drugih kandidata i stranaka, te dugogodišnjih problema sa izborom članova UO, evidentno je da kontrolu nad ovim javnim emiterom nemaju građani, već vladajući politički subjekti.

Primjeri trilogije izvještavanja u BiH dokazuju pomoćnu hipotezu rada: Novinari kao ko-kreatori javnog mijenja imaju moralnu i profesionalnu odgovornost prema javnosti.

Vijest koju jedan javni servis naznači kao „udarnu“, drugi javni servis istakne tek kao „sporednu“, vodeći se isključivo uskonacionalnim interesima. Iznošenje djelimičnih informacija rezultira gubljenjem kredibiliteta u rad javnih servisa.

5. ULOGA REGULATORNE AGENCIJE ZA KOMUNIKACIJE (RAK)

Regulatorna agencija za komunikacije (Agencija) je osnovana 2. marta 2001. godine spajanjem nadležnosti Nezavisne komisije za medije i Regulatorne agencije za telekomunikacije koje su do tada radile odvojeno. Agencija djeluje na državnom nivou i njen mandat je definisan Zakonom o komunikacijama BiH (Službeni glasnik BiH, br.31/03), koji je prvobitno nametnut Odlukom Visokog predstavnika u oktobru 2002. godine, a Parlamentarna skupština BiH ga je usvojila u septembru 2003. godine. Agencija je regulator sa spojenim nadležnostima, nastala po uzoru na slične procese u evropskim zemljama i odražava spajanje tehnologija u telekomunikacijama i emitovanju, na način koji može da odgovori potrebama tržišta.⁴⁹

Prema Zakonu o javnom sistemu BiH⁵⁰: „Javni RTV servisi dužni su poštivati pravila i propise Regulatorne agencije, ako oni nisu u suprotnosti s ovim zakonom. Javni RTV servisi podliježu svim postojećim sankcijama za neispunjavanje pravila i propisa Regulatorne agencije, osim suspenzije i gašenja. Regulatorna agencija od javnih RTV servisa naplaćuje odgovarajuću administrativnu naknadu na ime troškova izdavanja dozvole, u skladu s važećim propisima“.

5.1. Analiza RAK-a

Na zahtjev Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, u 2017. godini, u periodu od 7. juna do 6. jula, RAK je izvršila jednomjesečno praćenje Dnevnika 2 BHRT-a, RTVFBiH i RTRS-a. Pored toga, izvršena je analiza poštivanja etičkih kodeksa i profesionalnih standarda. Dnevnik 2 RTRS je dobio jake kritike zbog pristrasnog izvještavanja o radu vladajuće političke strukture u RS, SNSD-u. RAK je utvrdio da nije korišten kritički osvrt kada je u pitanju SNSD na čelu sa Miloradom Dodikom, već da se kroz izvještavanje, u većini slučajeva, koristi

⁴⁹ RAK, <https://www.rak.ba/bos/index.php?uid=1265547993>, (Pristupljeno 20.08.2018. godine)

⁵⁰ Zakon o javnom RTV sistemu, op.cit.

afirmacija kada je u pitanju vladajuća struktura ovog bh. entiteta, te negativni stavovi kada je u pitanju opozicija.

"Posebno je uočeno da se u priložima u kojima je izvještavano o privrednim ulaganjima i izdvajanjima Vlade RS za sanaciju objekata ili stabilizaciju općinskog budžeta, kroz miješanje funkcije stranačkih lidera i čelnika vlasti u RS-u, bez postojanja bilo kakvog osvrta prema vladajućim strukturama RS-a, javnosti gotovo signalizira za koga da glasaju na narednim izborima", zaključio je RAK.⁵¹

Iz RAK-a dodaju da je sve navedeno, predstavljanje mišljenja pojedinaca ili tačno određenih političkih subjekata u pozitivnom svjetlu, dok se kontinuirano isti politički subjekti i pojedinci tretiraju neutralno ili negativno, dovelo do narušavanja principa nepristrasnosti, a takvim načinom izvještavanja je omogućeno da prevladava jedno mišljenje ili stanovište kada se radi o kontroverznim političkim, privrednim i drugim temama od javnog interesa.

To je dovelo do zaključka da postoje elementi koji ukazuju na kršenje člana 5. Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, posebno u dijelu koji se tiče nepristrasnosti i obaveze odvajanja komentara od vijesti. Za razliku od RTRS-a, za dnevnik BHRT-a i FTV-a zaključeno je da su izbalansirani i nepristrasni te da su ispoštovali odredbe Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija.⁵²

RAK je također u 2017. godini, rješenjem u kojem se ističe da je RTRS prekršila član 6. stav 4 Pravo na odgovor Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, kaznio RTRS novčanom kaznom od 3.000 KM zbog priloga o Nedimu Makareviću, bh. ambasadoru, koji je objavljen u Dnevniku 2.

Naime nakon priloga u Dnevniku 2, u kojem se ističe da je Ministarstvo vanjskih poslova BiH primilo pismo od strane pakistanskih vlasti protiv Makarevića koji se optužuje za pranje i pronevjeru novca, RTRS nije objavio njegov demant, zbog čega su i kažnjeni.

"Istina je da MVPBiH nikada službeno nije zaprimilo nikakvo pismo od pakistanskih vlasti protiv mene. Ono na šta se RTRS pozvala je najobičniji privatni email, prepun grubih neistina.

⁵¹Klix.ba, RAK analizirao dnevnik javnih emitera u BiH, žestoke kritike na račun RTRS-a zbog pristrasnosti, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/rak-analizirao-dnevnik-javnih-emitera-u-bih-zestoke-kritike-na-racun-rtrs-a-zbog-pristrasnosti/171030113>. (Pristupljeno 20. 08 2018. godine)

⁵²Ibid.

Bez obzira na to svjesno su napravili sadržaj. Nakon toga sam im se obratio u opširnom demantiju, dokazujući dokumentima da je osoba koja se obratila emailom zapravo kriminalac u bijegu protiv kojeg sam odavno podnio krivičnu prijavu, te da se dotični predao vlastima. Sve je to objašnjeno u detalje u svim mogućim dokumentima kao što su tužba, policijski nalog za hapšenje, sudske presude, adekvatne fotografije itd. i stavio sam RTRS-u na raspolaganje jutro 4. augusta 2017. godine. Umjesto da objave moj demant, RTRS uzima njegov mali dio i stavlja ga u potpuno drugačiji kontekst te vrši agresivan spin i sve objavljuje u Dnevniku 2 isti dan", kazao je Makarević u žalbi upućenoj Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH.⁵³

Da javni servisi moraju biti prvenstveno u službi građana, što je ujedno jedna od pomoćnih hipoteza rada, pokazuje i ova novčana sankcija RAKA-a RTRS-u. Ovo je još jedan od primjera da su javni servisi su dužni ispunjavati svoju zakonsku obavezu prema građanima, odnosno istinito i nepristrasno ih izvještavati i da će svako neispunjavanje zakonske obaveze rezultirati sankcijama.

Uspješno funkcionisanje RAK-a, kao čuvara javnog interesa, važno je za profesionalan i nezavisan rad javnih servisa, oslobođenih od političkih utjecaja, i za očuvanje demokratskih vrijednosti države.

RAK je u 2017. godini izrekao ukupno 4 izvršne mjere, dok je u 2016. godini izrečeno 28. Izvještaj RAK-a za 2017. godinu pokazao je da je pokazao da pojedini mediji konstantno favorizuju pojedince, stranke, dok se o drugim pojedincima/strankama osvrću isključivo kritički. Na osnovu navedenog, može se primjetiti tendencija smanjivanja broja izrečenih kazni medijima, a svjedoci smo svakodnevnog subjektivnog, politički izrežiranog izvještavanja javnih servisa, koje je svakako najizraženije za vrijeme predizbornih kampanja.

⁵³Klix.ba, RTRS kažnjena sa 3.000 zbog neobjavlivanja demantija bh. Ambasadora Nedima Makarevića, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/rtrs-kaznjena-sa-3-000-km-zbog-neobjavlivanja-demantija-bh-ambasadora-nedima-makarevica/171113124>, (Pristupljeno 20. 08 2018. godine)

5.1.1. Predizborne kampanje

Nesrazmjer u predstavljanju političkih kandidata u javnim servisima tokom kampanje za lokalne izbore 2016. godine pokazao je kako su javni servisi u BiH umjesto kandidatima, prostor u svojim centralnim informativnim emisijama ustupili stranačkim čelnicima. Generalna tajnica udruženja BH novinari Borka Rudić kaže kako je u analizi 63 dnevnika javnih emitera primjetno i ko je zauzeo najviše prostora. „Televizija Republike Srpske favorizovala je Milorada Dodika, on se pojavljivao čak 32 minute i 46 sekundi u analiziranim dnevnicima. S druge strane, u RTRS-u smo imali 31 sekundu posvećenu Draganu Čoviću, koji je u to vrijeme bio član Predsjedništva BiH. Tako, ako govorimo o izvještavanju u centralnom dnevniku o nekim protokolarnim aktivnostima, onda je zanimljivo da je neko imao 32 minute, a neko 31 sekundu. To je očit nesrazmjer, a ako još dodam da Bakira Izetbegovića uopšte nije bilo u analiziranim dnevnicima, onda se jasno može zaključiti na koji način je RTV Republike Srpske favorizovala predsjednika RS i predsjednika SNSD-a. Kad je riječ o Federalnoj TV, najviše se pojavljivao Milorad Dodik, dakle i u programu FTV, zatim Bakir Izetbegović, a Dragan Čović je bio prisutan gotovo sedam puta manje nego predsjednik RS-a.”, kaže Rudić. Od kandidata i konkretnih programa od značaja za lokalni nivo, više su mjesta zauzele opšte teme i komentari lidera ili funkcionera stranaka. Jedna od poraznih činjenica, kako kaže Borka Rudić je i to što u javnim servisima i pored činjenice o selektivnoj zastupljenosti, nema neutralnih izvještavanja. Ukupno 81 put Javni servis je zauzeo isključivo pozitivan ugao gledanja na kandidate, što je svakako dokaz političkih preferencija medija i izostanka kritičkog stava. Isto se može reći i za 38 negativnih izvještavanja, što isto tako predstavlja problem.“⁵⁴

Najveći politički pritisci se vrše za vrijeme predizbornih kampanja. U toku predizborne kampanje cilj političara je osvojiti što više medijskog prostora pogotovo u udarnim terminima. Da pojedini mediji ne kriju političko opredjeljenje i privrženost određenim političkim čelnicima je sasvim uredno, sve dok to nije javni servis, čija je svrha da bude nepristrasan i neutralan.

⁵⁴Radio Slobodna Evropa, Mediji u BiH, politički ispred javnog interesa, <https://www.slobodnaevropa.org/a/mediji-bih-politika-javni-interes/29133160.html>, (Pristupljeno 07.08.2018.godine).

Tako je u toku predizborne kampanje za Opće izbore 2018. godine istraživanje koje je sprovedla Profesorica na Fakultetu političkih nauka Univerzitet u Sarajevu i voditeljica istraživanja **Lejla Turčilo**, pokazalo da je „zabilježena pristrasnost medija u izvještavanju, a posebno zabrinjava pristrasnost jednog dijela sistema javnog emitovanja – RTRS“⁵⁵.

"Primjetno i znatno veće prisustvo u medijima stranaka i kandidata koji već učestvuju u vlasti i gotovo potpuna nevidljivost novih stranaka i pokreta", navela je Turčilo.

Istraživanje je utvrdilo da po broju pojavljivanja u medijima prednjači SDA sa 382 pojavljivanja, a slijede SNSD (272), HDZ (141), PDP (139), SBB (138), SDS (122), SDP (109), DNS (69), Savez za pobjedu (53) i Naša stranka (45). **Kad su u pitanju kandidati Milorad Dodik ima ubjedljivo najveći broj pojavljivanja u medijima - 650**, na drugom mjestu je Željka Cvijanović sa 282, a slijede Dragan Čović sa 242, Mladen Ivanić sa 216, Vukota Govedarica sa 145, Željko Komšić sa 121, Šefik Džaferović sa 105, Fahrudin Radončić sa 93, Denis Bećirović sa 87 i Diana Zelenika sa 37. Najviše slučajeva pristrasnosti medija u izvještavanju o predizornoj kampanji zabilježeno je na internet portalima, čak 305, dok je u elektronskim medijima bilo 205 a u štampanim 153 slučaja. **Kod javnih servisa pristrasnost je najveća na RTRS sa zabilježenih 45 slučajeva, dok je na Radiu RS zabilježeno devet, a na BHT1 sedam slučajeva.** Portali su vodeći i kad je riječ o uskraćivanju prava na odgovor političkim subjektima sa 760 zabilježenih slučajeva, dok ih je u štampi bilo 406 a u elektronskim medijima 317. **Javni servisi su imali nešto manje takvih situacija** a najviše ih je bilo na Radio RTRS-u (56), zatima na BHT1 (35) i na RTRS (26).⁵⁶

Neprikladan govor - huškanje, diskriminacija, prijetnje, aluzije - uočeni su u 11 posto izbornih sadržaja, što predstavlja smanjenje u odnosu na izbore 2014. kad ih je bilo 14,95 posto.

U toku predizborne kampanje koristi se svaka moguća situacija kako bi se osvojio koji glas više. Predizborne kampanje počinju i nekoliko mjeseci prije roka, debate pojedinih političkih kandidata (suprotnih vladajućoj strukturi u javnim servisima i drugim privatnim medijima) se

⁵⁵ RadioSarajevo, Izbore 2018, <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/pristrasnost-medija-u-izvjestavanju-o-predizornoj-kampanji/313743>, (Pristupljeno 14.10.2018.godine)

⁵⁶ Ibid.

otkazuju, te se promoviše govor mržnje i ratnohušačka retorika. Tako budući legitimni predstavnici naroda već uveliko krše zakon.

*Uloga RAK-a je da sankcioniše svaki oblik nepoštivanja pravila i propisa Agencije. U navedenom primjeru sankcionisanje RTRS-a, dokazuje pomoćnu hipotezu rada: **Javni servisi moraju biti prvenstveno u službi građana.** Zakonska odredba o nepristrasnom izvještavanju javnih servisa se ne poštuje, što je posebno izraženo tokom predizbornih kampanja. RAK je dosad nekoliko puta novčanim kaznama sankcionisao kršenje odredbi, međutim, nedovoljno i apsolutno nesrazmjerno broju evidentnih primjera kršenja zakona od strane javnih servisa.*

6. ČETVRTI JAVNI RTV SERVIS?

Već skoro 12 godina se političari u našoj zemlji sukobljavaju oko uvođenja četvrtog kanala na hrvatskom jeziku i na taj način ubiru poene i osiguravanju četverogodišnje mandate. S vremena na vrijeme ova tema utihne pa se opet vrati na scenu, sasvim dovoljno da uzburka i digne na noge i protivnike i pristalice.

Političke elite iz reda hrvatskog naroda u BiH zahtijevaju da se ispoštuje načelo konstitutivnosti naroda, prema kojem im pripada kanal na hrvatskom jeziku, jer postojeći javni RTV sistem u BiH ne može zadovoljiti interese niti doprinijeti promovisanju vrijednosti hrvatskog naroda.

Hrvatski narodni sabor (HNS) i Klub hrvatskih delegata u Domu naroda parlamenta BiH ponudili su dva modela transformacije Javnog RTV sistema BiH kroz koji bi dobili svoj javni servis⁵⁷.

Šef Odjeljenja za kulturu, sport i medije HNS-a Ivan Vukoja istakao je da Hrvati, kao konstitutivan narod, imaju ustavno pravo da osnuju vlastiti javni RTV servis na svom jeziku.⁵⁸

On je naveo da su, vodeći se načelom konstitutivnosti naroda, ponudili osnovni model, prema kojem Javni RTV servis odražava ustavnu strukturu BiH i da svaki od tri naroda ima vlastiti RTV servis, te jedan servis na nivou BiH koji će se referisati na potrebe svih građana. On je

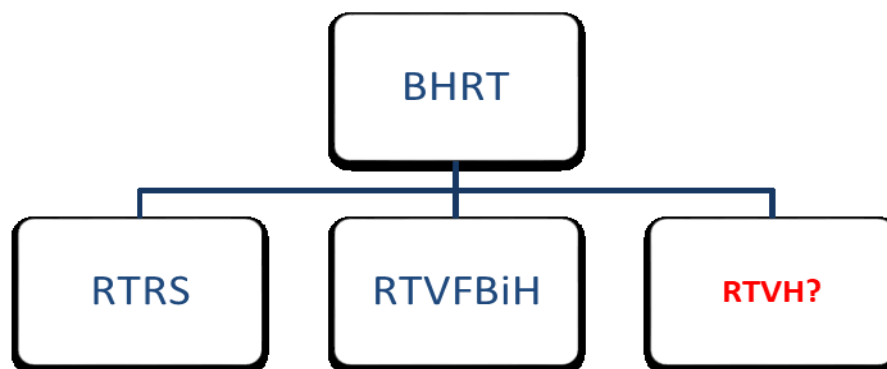
⁵⁷Srpskacafe, Dobijamo li četvrti javni servis, <http://www.srpskacafe.com/2017/02/dobijamo-li-cetvrti-javni-rtv-servis/>, (Pristupljeno 25.07.2018. godine)

⁵⁸Ibid.

pojasnio da bi ta četiri servisa trebalo da čine Javni RTV servis, a unutar tog sistema svaki javni servis imao bi mogućnost da saraduje sa ostalim. Servis koji bi emitovao program na hrvatskom jeziku imao bi 60% produkcije na hrvatskom jeziku, 10 % bi preuzimao od krovnog BHRT servisa, 10 % od bošnjačkog i 10% od srpskog, te 10 % kupovao od spoljne produkcije. Taj model bi u najvećoj mjeri odgovarao ustavnoj arhitekturi i našem društveno-političkom realitetu – rekao je Vukoja⁵⁹.

Hrvatske političke elite su mišljenja da pored toga što bi četvrti Javni servis bio na hrvatskom jeziku, takođe bi bio u skladu sa interesima hrvatske zajednice u BiH. Neki su mišljenja da RTVFBiH treba da bude podijeljen na „RTVFBiH na bošnjačkom i RTVFBiH na hrvatskom jeziku“, dok drugi smatraju da pored RTRS i RTVFBiH treba uvesti i RTVH.

Shema 2. Uvođenje četvrtog javnog servisa

Međutim, prijedlog HNS-a za osnivanjem četvrtog Javnog RTV servisa je odbijen, što naravno nije prošlo bez političkih sukoba i dizanja nacionalnih tenzija. Shodno tome, nisu izostale reakcije hrvatske političke elite. Neke od pratećih izjava hrvatskih političara su glasile⁶⁰:

„Na sceni je kolonijalni odnos bošnjačkih elita prema Hrvatima, a čiji je cilj zadržavanje pozicija koje sada imaju, odnosno kolonijalne vlasti u Federaciji. Takvo što im onda omogućuje i majoriziranje i kršenje prava Hrvata te je stoga za očekivati kako će bošnjačke elite teško pristati na rješenja koja bi im oduzela privilegije koje su do sada imali“.

⁵⁹Srpskacafe, Dobijamo li četvrti javni servis, op.cit.

⁶⁰NašaTV.ba, Karamatić i Musa: Hrvati ni ubuduće neće plaćati RTV pretplatu, <http://nasatv.ba/karamatic-musa-hrvati-ni-ubuduće-neće-plaćati-rtv-pretplatu/>, (Pristupljeno 25.07.2018. godine)

Ivan Musa- Član Predsjedništva HNS BiH i zastupnik u Zastupničkom domu federalnog Parlamenta

“Ovo je nastavak tzv. bošnjačke politike čekajući da se ništa ne promjeni. Javni servis definitivno vode u propast na način da nameću pretplatu, koja je usput rečeno nezakonita, isključivo u područjima BiH gdje su Bošnjaci u dominantnoj većini. Vrlo lako mogu odvesti u propast BiH i mislim da su izabrali totalno pogrešni put. Ovakva politika guranja glave u pijesak ne može nikomu donijeti dobro, a pogotovo ne bošnjačkom narodu.“

Mario Karamatić- Član Predsjedništva HNS-a i izaslanik u državnom Domu naroda

“Vjerujem da hrvatski političari ne žele da njihovi sunarodnjaci žive u nečemu što nije funkcionalno. Ukoliko ne budu usvojene izmjene Izbornog zakona do kraja godine, HSS će prvo od HNS-a tražiti donošenje stava da se vraćamo na Hrvatsku republiku Herceg-Bosnu. Bio bih najsretniji da ispred HNS-a prema kolegama u RH pokrenemo tu inicijativu, a ako ne, to će HSS preko svoje sestrinske stranke pokrenuti, kazao je Karamatić, koji smatra da će se Hrvatski sabor jasno očitovati i stati iza svojeg naroda u BiH.“

Mario Karamatić- Član Predsjedništva HNS-a i izaslanik u državnom Domu naroda

"Što se tiče Hrvata u BiH, nama je apsolutno svejedno hoće li biti RTV 1 ili RTV 2 uz već postojeće. Digitalizacija to omogućava ili ćemo praviti jedan totalno novi javni RTV servis kao što je bilo predloženo u zakonu koji je neslavno završio. Stvar je jednostavna jer neće ovdje niko nekome ništa dati, radi se o osnovnom demokratskom pravu koji imaju sve manjine u EU. Bošnjačka politika odlučuje žele li imati javni RTV servis. Ako žele mogu sjesti sa Hrvatima i dogovoriti se da sva tri naroda u BiH budu zadovoljna. Ako misle gurati na način da misle 'vi to nećete dobiti, mi imamo svoje i šta nas briga za vas', vjerujte neće ga dugo ni oni imati".⁶¹

Mario Karamatić- Član Predsjedništva HNS-a i izaslanik u državnom Domu naroda

Iako se u javnosti uistinu spominje samo „hrvatski kanal“ (svi pri tome, zna se, misle samo na televiziju, dok radio jedva i pominju), prijedlog amandmana i zvanična inicijativa se odnose na novi javni servis. Uz postojeća tri javna servisa (BHRT, FTV i RTRS) na državnom nivou trebao bi se, dakle, uspostaviti i četvrti. Hrvatski.

Ostavimo po strani, zasad, činjenicu što bi to bio jedini od četiri (ako budu četiri) javna servisa koji bi u sebi imao nacionalno ime i što bi se time otvorio prostor za nove nacionalne javne

⁶¹Klix.ba, Problem javnog RTV sistema: Ako nećemo imati mi svoje, nećete ni vi..., <https://www.klix.ba/vijesti/bih/problem-javnog-rtv-sistema-ako-necemo-imati-mi-svoje-necete-ni-vi/160719118>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)

servise. Protivargument da i RTRS ima nacionalno određenje u nazivu formalno ne pije vode: njen je naziv zasnovan na imenu entiteta. RTRS, Radio televizija Republike Srpske.

Nijedan od postojeća tri radijska i televizijska emitera, javna servisa, nije namijenjen posebno nijednoj etničkoj/nacionalnoj grupi i kolektivu u BiH. To piše i u zakonima na osnovu kojih su oni formirani, kao i u Uređivačkim principima Javnog RTV sistema u BiH, koji su zajednički za sva tri emitera. Naprotiv, na više mjesta u samom uvodu se ističe da „emiteri... svojim programima služe javnosti“, potom da je „njihov zadatak informisati građane, ali i omogućavati javne debate u kojima se profilišu/profiliraju ciljevi i interesi demokratske javnosti“. Nema etničkih i nacionalnih kolektiviteta, nema etničkih i nacionalnih javnosti. Ali, upravo u tom uvodu stoji i obaveza koja zaslužuje pažnju i koja može objasniti zahtjeve poput ovog. To je „obaveza promovisati historijske i sadašnje nacionalne, kulturološke i religijske, regionalne i druge pozitivne vrednovane karakteristike Bosne i Hercegovine“.⁶²

Obaveze koja su određene zakonom svakako nisu ispunjene. Javni servisi se ponašaju kao konkurenti i zbog toga ne postoji niti jedan oblik programske usklađenosti i izbalansiranosti. Jedna od osnovnih obaveza, registrovanje Korporacije na državnom nivou koja bi imala jednaka prava i obaveze prema sva tri javna servisa, nije ispunjena, kao ni obaveza formiranja tri produkciona centra (Sarajevo, Mostar, Banja Luka), što bi omogućilo jednaku zastupljenost programskih sadržaja na sva tri zvanična jezika u BiH, čime bi se postigla programska izbalansiranost. Ako ključne obaveze javni servisi nisu ispunili, osnivanje četrtog javnog servisa značilo bi zapravo nadoknadu izostanka kvaliteta kvantitetom.

Političari se ne bave rješavanjem problema koji su javni sistem BiH doveli do finansijskog kolapsa i doveli u pitanje njegov opstanak, već se kao goruća tema, s vremena na vrijeme, nameće uvođenje još jednog kanala.

Od tri javna servisa zatražena je i informacija o tome koliko se programskih sadržaja na njima emituje na hrvatskom jeziku.

Politički lideri HDZ BiH često se vode „švicarskim primjerom“, kad oni mogu imati programe na italijanskom, njemačkom, fransuskom ili retoromanskom jeziku, onda bi shodno tome u BiH

⁶²Media.ba, Zašto je (ne)prihvatljiva hrvatska televizija u BiH, <http://www.media.ba/bs/magazin-medijska-politika-regulativa/zasto-je-neprihvatljiva-hrvatska-televizija-u-bih>, (Pristupljeno 06.10.2018. godine)

trebali postojati programi na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku.

U BiH imamo tri jezika, „...bolje reći, tri imena istog jezika. Ta su imena politička i nacionalna i to više nije lingvističko pitanje. Ali, tri imena našeg jezika nisu potvrda različitosti jezika, uz sve njihove specifičnosti i bogatstvo. Niti ta imena onemogućavaju naše sporazumijevanje. Kad bi bilo drugačije, prvi bi političari tražili od novinara da im se prevode pitanja i odgovori. Jezik je samo izgovor za neke druge ciljeve. Političke, naravno“.⁶³

Pored toga postavlja se pitanje finansijske održivosti javnog RTV sistema u BiH osnivanjem četvrtog kanala, uzimajući u obzir činjenicu da se javni sistem već nalazi pred finansijskim kolapsom. Predstavnici bh. Hrvata smatraju da bi se se prihod od uplate RTV taksi čak utrostručio kada bi oni imali svoj servis za koji bi plaćali RTV taksu.

Jasno je da se uvođenjem četvrtog javnog servisa želi stvoriti još jedan kanal za ostvarivanje političkih stavova. Bez jasno definisane finansijske ekspertize i argumenata koji bi potkrijepili tvrdnje da su hrvati diskriminirani u javnom sistemu BiH, dovoljno je stvoriti ratnohušačku retoriku koja će doprinijeti još većim etničkim podjelama.

Generalna tajnica Udruge BH novinari Borka Rudić, ne vidi kako će se etničkim podjelama javnih emitera pridonijeti objektivnosti i profesionalnosti izvještavanja. Smatra ga finansijski neodrživim i pogrešnim putem za zemlju koja želi postati članicom EU-a i ispunjavati zahtjeve za izgradnjom održivog i nezavisnog sistema javnog emitiranja.

"Niko do sada", kaže ona, "pa ni zagovarači hrvatskog kanala, dakle HDZ BiH, nije kazao ni jednu primjedbu na program BHRT-a i diskriminaciju Hrvata, a oni su članovi Upravnog odbora i predstavnici Hrvata iz Mostara". Prijedlog zakona smatra kontradiktornim jer nije ponuđena finansijska ekspertiza, kao ni pretpostavke za realizaciju ovakve ideje, neprovedive u postojećem analognom sistemu.⁶⁴

⁶³ Media.ba, Zašto je (ne)prihvatljiva hrvatska televizija u BiH, op.cit

⁶⁴ DeutscheWelle, Nacionalni kanali da se bolje razumijemo, <https://www.dw.com/bs/nacionalni-kanali-da-se-bolje-razumijemo/a-19061452>, (Pristupljeno 10.10.2018. godine)

6.1. Primjer Belgije i Švicarske

Nameće se pitanje je li moguće napraviti RTV sistem koji ne bi slijedio dvoentitetski ustroj Bosne i Hercegovine već njezin tronacionalni karakter? Primjer Švicarske i Belgije, dvije zemlje koje su kao i BiH pluralna društva, pokazuje da jeste. Svaki od naroda u Belgiji, Valonci, Flamanci i Njemci, kojih je svega 76.000 ima svoj javni RTV servis, iako je Belgija federacija dva entiteta – Flandrije i Valonije. Švicarska konfederacija koja je organizirana kao državna zajednica 26 kantona ima, pak, javni RTV servis s tri programa, za tri govorna područja: SF za njemačko govorno područje, TSR za francusko govorno područje i TSI za talijansko govorno područje, iako svi, ili ogromna većina Švicaraca, govore sva tri jezika.⁶⁵

Kritičari uspostave nacionalnih RTV servisa u BiH ističu kako bi takav koncept doveo do daljnjih etničkih podjela u zemlji, produblivanja mržnje i međunacionalnog nepovjerenja.

Dogovora nema niti se nazire. Hrvati zahtijevaju kanal na njihovom jeziku kojim će promovirati svoje vrijednosti i interese, sasvim je svejedno da i će to biti RTVH ili podjela RTVFBiH na 2 kanala, jedan na bošnjačkom drugi na hrvatskom jeziku; Bošnjaci ne žele četvrti kanal na hrvatskom jeziku, smatrajući da bi uvođenje ovog kanala značilo podjelu po etničkom principu, dok su Srbi suzdržani i ne žele se miješati u hrvatsko-bošnjačke odnose.

Još jednom je evidentno političko manevrisanje javnim servisima za ostvarivanje uskonacionalnih interesa, što predstavlja glavnu hipotezu rada.

„Ako mi nemamo svoje, nećete imati ni vi“, je politička žaoka koja je prisutna u BiH već 2 decenije, koja predstavlja predizbornog keca u rukavu za skupljanje glasova i sigurnu kartu za opstanak u samom vrhu vladajuće elite i za naredne 4 godine.

U narednom poglavlju biće analizirano finansijsko stanje javnih servisa u BiH.

⁶⁵Hrvatski medijski servis, Kakav rtv servis Hrvati žele, <http://hms.ba/kakav-rtv-servis-hrvati-zele/>, (Pristupljeno 25.07.2018. godine).

7. FINANSIRANJE JAVNOG RTV SERVISA BIH

Prema Rezoluciji 1513 Vijeća Evrope ulazak BiH u Evropsku Uniju nije moguć bez stabilnog, nezavisnog i finansijski održivog javnog RTV sistema.

U izvještaju o Bosni i Hercegovini za 2015. Komisija Evropske Unije je preporučila da nacionalna nadležna tijela osiguraju funkcioniranje finansijski stabilne i politički neovisne javne rtv u zemlji. U pogledu finansijske stabilnosti i ubiranja radiotelevizijske takse, članovi Odbora JRTS BiH trebaju pronaći najučinkovitiji i najprovediviji model ubiranja RTV takse. Odgovorna nadležna tijela, kao i medijski regulator potiču se da osiguraju depolitiziran, troškovno učinkovit, neovisan i pouzdan javni servis koji djeluje u najboljem interesu svih građana Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihovu etničku pripadnost.⁶⁶

Pored toga, važno je istaći da „...finansiranje javnog emitovanja postaje sve problematičnije na prezasićenom tržištu TV programa pa rast prihoda mora da se oslanja samo na pretplatu, odnosno na taksu, što je politički nepopularno“⁶⁷.

Kao što je već navedeno u radu, svako domaćinstvo ili pravno lice na teritoriji BiH koje posjeduje TV prijemnik dužno je plaćati RTV taksu.

Prema Zakonu⁶⁸, Način naplate RTV takse određuje i uspostavlja Odbor Sistema. Organizacione jedinice zadužene za taksu sva tri javna RTV servisa prate naplatu RTV takse i o tome obavještavaju Odbor Sistema. Naplatu RTV takse mogu vršiti javni RTV servisi putem vlastitih službi ili taj posao na ugovornoj osnovi povjeriti drugim pravnim licima (javna preduzeća, agencije i sl.). BHRT vrši naplatu RTV takse na području Brčko Distrikta BiH, RTF BiH na području Federacije Bosne i Hercegovine i RTRS na području Republike Srpske.

U Februaru 2004. godine BHRT i RTVFBiH sklopili su ugovor sa BH Telecom d.d. Prema ovom ugovoru svi korisnici BH Telecom-a su bili obavezni plaćati RTV taksu. Cijena RTV takse iznosi 7,50 KM. Kako se s vremenom smanjio broj korisnika fiksne telefonije BH Telecom-a

⁶⁶Bosnian National Network, Na pomolu gašenje javnog RTV servisa, <https://bnn.ba/vijesti/na-pomolu-gasenje-javnog-rtv-servisa>, (Pristupljeno 05.08.2018. godine)

⁶⁷ Hallin, C.Daniel, Mancini, Paolo (2004), *Media and Communications*, Cambridge University Press

⁶⁸Zakon o javnom RTV sistemu, op. cit.

tako je i pad prihoda od naplate RTV takse bio sve drastičniji. Rad javnih RTV servisa je doveden u pitanje. Prema podacima SDS-a iz 2017. godine⁶⁹, Radio-televizija Republike Srpske duguje za doprinose radnicima po osnovu obaveznog osiguranja više od 4,5 miliona KM, a ukupna dugovanja ovog javnog servisa, prema podacima sa kojima raspolažu u SDS-u, iznose oko 30 miliona KM. Prema Izvještaju za 2017. godinu, BHRT je zabilježio prihode od prodaje u visini od 35,8 miliona KM, dok su poslovni rashodi 33,8 miliona KM. Uzimajući u obzir dodatne rashode koji prelaze 9 miliona KM, dolazi se do gubitka od blizu 7,8 miliona KM.

Evidentirani dug prema poreznoj upravi na dan 31. januar 2018. godine iznosi nešto više od 12 miliona KM.⁷⁰

Neadekvatan sistem naplate takse doveo je BHRT gotovo do finansijskog kolapsa koji svaki dan može izazvati prestanak rada ovog javnog emitera, zbog višemjesečne nemogućnosti servisiranja čak i minimalnih domaćih i međunarodnih obaveza. Samo dug RTVFBiH prema BHRT-u iznosi 22 miliona i 100 hiljada KM (pet i po miliona za inkasno i 16 miliona i 600 hiljada za neplaćene usluge). Tu je i dug RTRS-a u iznosu od 15 miliona i 400 hiljada KM. Zbog ovih ogromnih dugovanja prema državnoj televiziji, koja se godinama nalazi na rubu opstanka, vodi se postupak pred Sudom BiH⁷¹.

Međutim, bitno je istaći i činjenicu da su upravo političari ti koji pozivaju građane da ne plaćaju RTV pretplatu.

"Ne plaćam taksu. Spreman sam prihvatiti odgovornost po našim zakonima."

Dragan Čović - Član Predsjedništva BiH

⁶⁹Faktor.ba, SDS: Ukupan dug RTRS-a oko 30 miliona KM, krivične prijave protiv Draška Milinovića i odgovornih, <https://faktor.ba/vijest/sds-ukupan-dug-rtrs-a-oko-30-miliona-km-krivicne-prijave-protiv-draska-milinovica-i-odgovornih-257427>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine)

⁷⁰Klix.ba, Gubitak BHRT-a u godini uvođenja pretplate 7,8 miliona KM, dug državi 12 miliona KM, <https://www.klix.ba/biznis/gubitak-bhrt-a-u-godini-uvodjenja-pretplate-7-8-miliona-km-dug-drzavi-12-miliona-km/180521038>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).

⁷¹Oslobođenje.ba, BHRT i RTV Federacije ratuju saopćenjima, <https://www.oslobođenje.ba/vijesti/bih/bhrt-i-rtv-federacije-ratuju-saopcenjima-348560>,(Pristupljeno 01.08.2018. godine).

Ne plaćam RTV taksu, želimo systemske izmjene koje će osigurati objektivno kreiranje informacija - kazala je zamjenica predsjedavajućeg Zastupničkog doma Borjana Krišto i dodala da je pravo njene stranke da se bori za medij na hrvatskom jeziku.⁷²

Imamo jedan javni servis koji laže, ne plaćam RTV taksu, jer ne želim imati takav servis - kazala je Aleksandra Pandurević zastupnica SDS-a, dok je predsjedavajući Zastupničkog doma Mladen Bosić kazao da jedan dio građana BiH zbog uređivačke politike ne osjeća Javni servis kao svoj.⁷³

Ja ću svu svoju pretplatu u trenutku kada zadovoljimo minimum interesa i hrvatskog naroda vrlo rado platiti i to u većem iznosu nego što je iznos RTV pretplate. Svi oni koji odlučuju o tom sistemu trebaju se zapitati zašto je to tako i zašto Hrvati osjećaju Javni RTV servis kao strano tijelo – izjavio je Predrag Kožul, HDZ.⁷⁴

Izjave su podsticale građane da ne plaćaju taksu čime je narušeno funkcionisanje i finansijska održivost javnog RTV servisa u BiH. Ovime je dokazana pomoćna hipoteza rada: **Ekonomsko-politički pritisci na rad javnih servisa se nalaze u uzročno-posljedičnoj vezi.**

Istekom ugovora sa BH Telecem-om, rukovodstvo BHRT-a je pronašlo novo rješenje za naplatu takse. U 2017. godini, BHRT i RTVFBiH sklopili su ugovor sa Elektroprivredom o naplati RTV takse. Potrošnja za mjesec august koja je prikazana na računima u septembru donijela je sa sobom i RTV taksu od 7,50 KM. Građani Republike Srpske RTV taksu plaćaju na šalterima pošte, bez provizije.

Ugovor sa Elektroprivredom izazvao je brojne reakcije javnosti.

⁷²Dnevni avaz, Kako da građani plaćaju RTV taksu kada to ne čine ni neki političari, <https://avaz.ba/vijesti teme/242369/kako-da-gradani-placaju-rtv-taksu-kad-to-ne-cine-ni-neki-politicari>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).

⁷³Ibid.

⁷⁴Faktor.ba, Oni ne plaćaju RTV taksu i javno se izruguju platišama, zašto ih niko nije tužio?, <https://faktor.ba/vijest/oni-ne-placaju-rtv-taksu-i-javno-se-izruguju-platisama-zasto-ih-niko-nije-tuzio-259295>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).

Način regulisanja naplate RTV takse uz račun za električnu energiju nije u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača u BiH, kao ni drugom potrošačkom legislativom, što ima za posljedicu kršenje osnovnih potrošačkih prava zagarantovanih zakonom", navodi Institucija ombudsmena za zaštitu potrošača u BiH.⁷⁵

Fondacija Centar za javno pravo nedavno objavila je analizu o novom modelu naplate RTV takse, to jest putem računa za struju. U analizi se navodi niz nezakonitosti tog modela naplate, među kojima su i kršenja prava potrošača.

Autorica analize i pravnica u Fondaciji Centar za javno pravo Lejla Ramić naglašava kako taj sistem nema odobrenje Odbora javnog RTV sistema, što je prva nepravilnost⁷⁶: "Da bi se mogla povjeriti naplata RTV takse drugom preduzeću potrebno je da postoji o tome afirmativna odluka Odbora javnog RTV sistema, no to se u ovom slučaju nije desilo", naglašava Ramić.

Ramić također dodaje kako je u analizi ukazano i na problem diskriminacije koji je nastao primjenom ovog modela naplate. "Trošak takse, ovim modelima, plaćaju samo oni potrošači koji uslugu napajanja električne energije dobijaju od Javnog poduzeća Elektroprivreda BiH. To znači da su oni na taj način dovedeni u jedan nepovoljniji položaj u odnosu na druge potrošače koji tu uslugu dobivaju od drugih pružaoca električne energije", zaključuje Ramić.

Poslanici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine odbili su da po hitnom ili skraćenom zakonodavnom postupku razmatraju izmjene Zakona o javnom radio-televizijskom servisu kojim se predlaže ukidanje RTV takse. Za hitnu proceduru glasalo je troje poslanika, protiv je bilo 21 i devet suzdržanih. Bio je to zahtjev Kluba poslanika Srpske demokratska stranke (SDS) koji smatraju da je dosadašnji način finansiranja Javnog RTV servisa BiH nepravedan sa stanovišta diskriminacije građana i različitih načina na koji se entitetske pravosudne institucije odnose prema obavezi plaćanja RTV takse.

⁷⁵Klix.ba, Gubitak BHRT-a u godini uvođenja pretplate 7,8 miliona KM, dug državi 12 miliona KM., op. cit.

⁷⁶Radio Slobodna Evropa, Nezakonito naplaćivanje RTV takse uz račun za struju, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-rtv-taksa/29283145.html>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).

Prijedlog izmjene tog zakonskog rješenja potpisuju Mladen Bosić, Aleksandra Pandurević, Nenad Lalić i Momčilo Novaković, koji ocjenjuju da se javni emiteri nisu ponašali kao servis svih građana, nego kao servis pojedinih vladajućih stranaka. Upravo u tome vide svoje utemeljenje za tvrdnju da javni servisi nisu bili u službi svih građana, zbog čega neopravdanim smatraju da građani plaćaju njihov rad, te stoga prijedlog zakona predviđa da javni servis BHRT bude finansiran iz budžeta BiH, a entitetski iz entitetskih budžeta.

Zakon bi, ukoliko bi bio usvojen u redovnom zakonodavnom postupku, na snagu trebalo da stupi 1. januara 2019. godine do kada bi budžeti trebali osigurati sredstva za finansiranje RTV servisa.⁷⁷ Ukoliko se uzme u obzir činjenica da su građani ti koji pune državnu kasu, prijedlog Kluba zastupnika SDS-a i ne izgleda baš jasan i precizan.

Uvođenje mješovitog sistema finansiranja je jedno od potencijalnih rješenja. Mješoviti model podrazumijeva prihode od RTV takse, prodaju reklamnog prostora, te uvođenje smjernica i kriterija za transparentno sufinansiranje iz budžeta svih nivoa vlasti u BiH.

Obavezu plaćanja RTV takse, pored svih lica koja imaju TV prijemnik, bili bi građani i pravna lica pri registraciji automobila. Projekcije su da bi se na ovaj način na godišnjem nivou skupilo oko 100 miliona KM, što ne samo da bi izmirilo dugovanja i spriječilo finansijski krah, već bi ovaj sistem učinilo održivim na duže staze i smanjilo političke pritiske.

U radu je već bilo govora o javnom servisu Belgije i Švicarske. Pored toga što su zastupljeni kanali na svim nacionalnim jezicima, građani Švicarske su ti koji su dali završnu riječ o plaćanju rtv takse. Naime na referendumu održanom u martu 2018. godine, građani su se usprotivili ukidanju plaćanja obavezne rtv takse, koja je prilično visoka i iznosi oko 390 eura godišnje po domaćinstvu. Ovim su jasno dali do znanja da žele zadržati svoj javni servis i da će nastaviti plaćati rtv taksu kako bi isti nesmetano funkcionisao.

⁷⁷N1, Parlament BiH bez hitne procedure o RTV taksi, <http://ba.n1info.com/a263565/Vijesti/Vijesti/Parlament-BiH-Bez-hitne-procedure-o-RTV-taksi.html>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).

Međutim, građani BiH se dosad nisu izjašnjavali po tom pitanju. Građani koji ne plaćaju RTV taksu se nažalost ne sankcionišu jer ne postoji uređen zakonski okvir za iste, a i moderna je praksa u našem društvu „ne plaćati RTV taksu“, po preporuci vodećih političara. Oni koji redovno plaćaju, smatraju da plaćanjem obavljaju svoju građansku dužnost, ali da u većini slučajeva zauzvrat ne dobijaju kvalitetan program koji bi zadovoljio njihove potrebe i interesovanja.

*Građani novim sistemom naplate RTV takse preko Elektroprivrede imaju mogućnost da popune uplatnicu, na koju upišu iznos koji plaćaju za električnu energiju bez RTV takse i na taj način se izbjegava plaćanje iste. Trenutno u BiH oko 177.000 domaćinstava ne plaća RTV taksu, čime je budžet javnog RTV sistema BiH oštećen sa oko 1,45 miliona KM prihoda na mjesečnom nivou. Sistem naplate RTV takse je nefunkcionalan i potrebno je pronaći nova rješenja koja će zadovoljiti građane BiH i ujedno učiniti javni RTV sistem finansijski stabilnijim. Jedno od potencijalnih rješenja je i finansiranje iz više izvora. Ujedno je dokazana i pomoćna hipoteza rada: **Omogućavanje finansiranja javnih servisa iz više izvora, rezultiralo bi neovisnošću od političkih pritisaka u svom poslu.***

7.1. Preporuke za rješavanje problema javnih servisa

Da bi se došlo do najefikasnijeg rješenja za spas javnih servisa u BiH neophodan je dijalog u koji trebaju biti uključeni građani, politički predstavnici i predstavnici sindikata radnika u javnim servisima, predstavnici međunarodnih institucija u BiH i nevladin sektor.

Za konačan završetak procesa digitalizacije neophodna je saradnja Vijeća ministara BiH, Ministarstva komunikacija i saobraćaja, Regulatorne agencija za komunikacije BiH i drugih utjecajnih aktera i konačno formiranje Korporacije koja bi omogućila optimalnije korištenje oskudnih resursa triju članica javnog servisa čiji odnos je sada više kompetitivan nego kooperativan.⁷⁸

⁷⁸ Jusić, T., Džihana, A., (2008), Bosna i Hercegovina, str.94.

Neke od preporuka su⁷⁹:

- Neophodno je polaziti od koncepta javnih servisa kao onih kojima je u osnovi javni interes, odnosno pravo svih građana na fer, objektivno, nepristrasno, izbalansirano izvještavanje i visoko-kvalitetan, uravnotežen i profesionalno kreiran program koji je inkluzivan u pogledu svih manjinskih skupina i putem kojeg se svi građani smatraju dobro informiranim i kvalitetno reprezentiranim;
- Diskusije o primjeni postojećih ili donošenju novih zakonskih rješenja zasnovati na evropskim iskustvima i praksama, uz poštovanje specifičnosti bosanskohercegovačkog konteksta, ali imajući na umu i EU integracijske procese i potrebu harmonizacije normativne regulative sa evropskim standardima i principima;
- Pokušati pomjeriti fokus sa politiziranih na policy rješenja, kako bi se u reformi i pronalaženju adekvatnih rješenja ona donosila prema standardima i principima demokratskih javnih servisa, a ne ovisila o stepenu političke volje za postojanje (ili nepostojanje) javnog sistema za sve građane;
- Naći adekvatan mehanizam finansijske održivosti sistema javnog emitiranja, koji neće samo preživljavati putem vještačkih, interventnih, reaktivnih ad hoc mjera, nego imati dovoljno sredstava za ispunjavanje svoje informativne, edukativne, zabavne i ostalih medijskih funkcija putem kvalitetnih programskih sadržaja;
- Provesti proces digitalizacije i, u skladu s njim, osavremeniti proizvodnju programskih sadržaja i tehničke mogućnosti za nju;
- Unaprijediti ekonomski položaj i radno-pravni status novinara, a što nije moguće bez sistemskog pristupa koji će zahtijevati i sagledavanje omjera trenutnih ljudskih resursa i kvalitete programa i promjene i u tom kontekstu (kako bi se, recimo, povećao broj i kvalitet izvršilaca u proizvodnji programa (novinari, urednici, prezenteri, tehničko osoblje za proizvodnju programa), a smanjio broj osoblja u pratećim i često nefunkcionalnim službama

⁷⁹ Turčilo, L., (2017), Sistem javnog emitiranja u BiH-ima li rješenja? <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2017/11/javni-servis-analiza-lejla-turcilo.pdf>, (Pristupljeno 25.08.2018. godine)

- Značajnije poraditi na imidžu sistema javnog emitiranja u općoj populaciji, kako bi građani bolje razumjeli njegovu društvenu ulogu, važnost za njih same i važnost njihove podrške tom sistemu;
- I, u konačnici, strateški i planski graditi sistem javnog emitiranja, umjesto do sada dominantnih tendencija njegove razgradnje, politizacije, manipulacije i instrumentalizacije. Sve ovo tek su polazna načela na kojima bi ubuduće trebalo kreirati strategije razvoja sistema javnog emitiranja. Ostala neriješena pitanja (pomenuta ili izostavljena u ovoj analizi) vezana za javne emitere u BiH mogu se početi rješavati tek nakon postizanja konsenzusa o tome da državi Bosni i Hercegovini treba kvalitetan sistem javnog emitiranja i da su njeni politički predstavnici, ali i predstavnici međunarodne zajednice, te nevladinog sektora, a u konačnici i građani ove zemlje spremni podržati takav sistem.

8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Javnom servisu u BiH uglavnom se pripisuje loša uređivačka politika, naklonjenost političkim strankama, iako je njihova primarna uloga da budu u službi građana i njihovih interesa, jer su oni ti koji ga plaćaju.

Za potrebe istraživanja ovog rada odlučila sam sprovesti ispitivanje na osnovu anketnog upitnika. Anketom sam htjela ispitati mišljenje javnosti o utjecaju političkih elita na rad javnih servisa, kako bih vidjela koliko je, i da li je uopšte, razvijena svijest javnosti o ovom problemu.

Pored toga, za potrebe istraživanja obavila sam i intervju sa urednikom DESK- a u informativnom programu Televizije BiH - BHT1, Seidom Masnicom, kako bih vidjela kakav je stav urednika jednog javnog servisa o utjecaju politike na rad javnog servisa BiH.

8.1. Ispitivanje na osnovu anketnog upitnika

Ispitivanje je sprovedeno po principu slučajnog uzorka od 115 ispitanika u periodu od 01.07.2018 do 31.07.2018. godine na području grada Sarajeva. Ciljna skupina ljudi je od 20 do 60 godina, koji su iskazali svoje stavove o radu javnih RTV servisa u BiH.

Prikaz rezultata

U istraživanju je učestvovalo 115 ispitanika, od čega 70 žena i 45 muškaraca.

Grafikon 1. Spolna struktura ispitanika

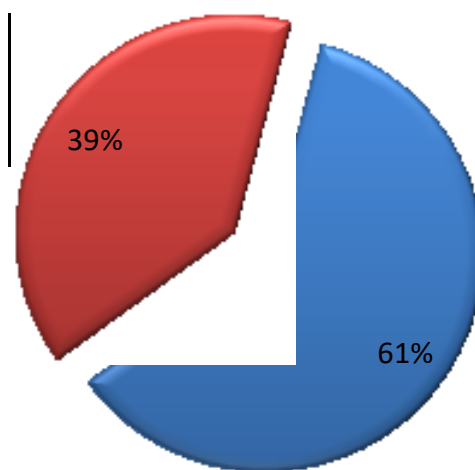

Tabela 1. Starosna struktura ispitanika

Spol	Žene	Muškarci
20-30 godina	24,29%	20%
30-40 godina	30%	26,67%
40-50 godina	20%	31,11%
50-60 godina	25,71%	22,22%
Ukupno	100%	100%

Grafikon 2. Starosna struktura ispitanika

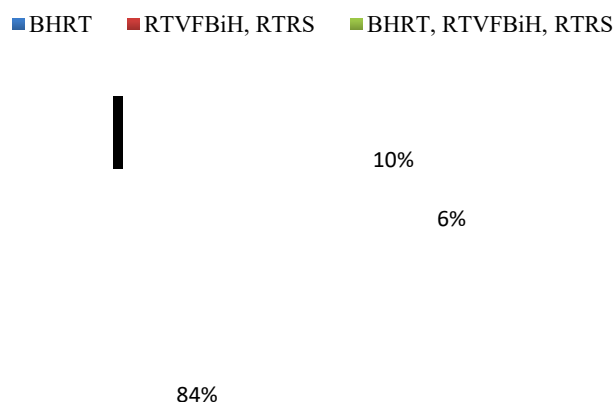
U narednoj tabeli prikazano je zanimanje ispitanika.

Tabela 2. Zanimanje ispitanika

Zanimanje	Žene	Muškarci
SSS	11	9
VSS	25	14
Magistar	7	6
Doktor nauka	9	5
Student	10	6
Penzioner	8	5
Ukupno	70	45

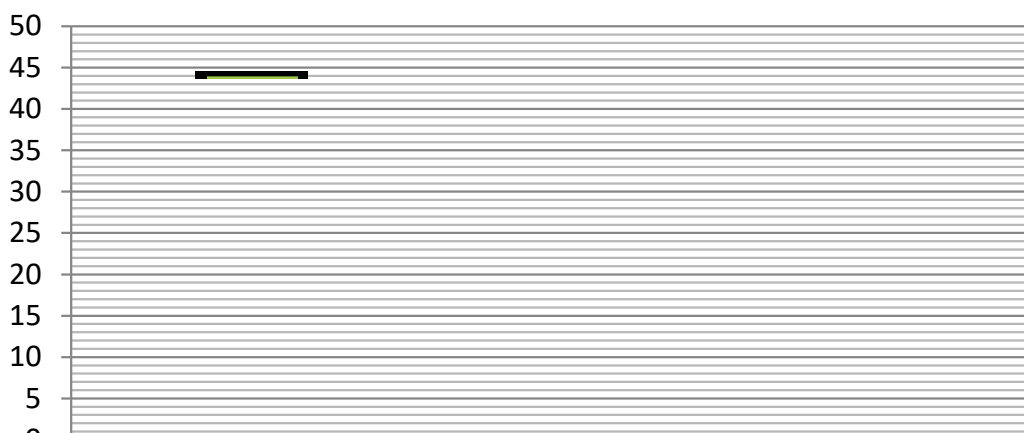
Najčešće zastupljeno zanimanje među ispitanicima bilo je VSS (25 žena i 14 muškaraca). 16 penzionera i 13 studenata je također učestvovalo u anketnom ispitivanju.

Grafikon 3. Javni RTV servis u BiH

Na pitanje ko čini javni RTV servis u BiH, 84% ispitanika je odgovorilo da javni servis u BiH čine BHRT, RTVFBiH i RTRS. Iznenaduje činjenica da je 16% ispitanika mišljenja da javni servis čine ili BHRT ili RTVFBiH i RTRS. Konfuznost postojanja krovnog i dva entitetska servisa javlja se među ispitanicima starosne dobi između 20-30 i 50-60 godina.

Grafikon 4. Koji RTV servis se najčešće prati u BiH?

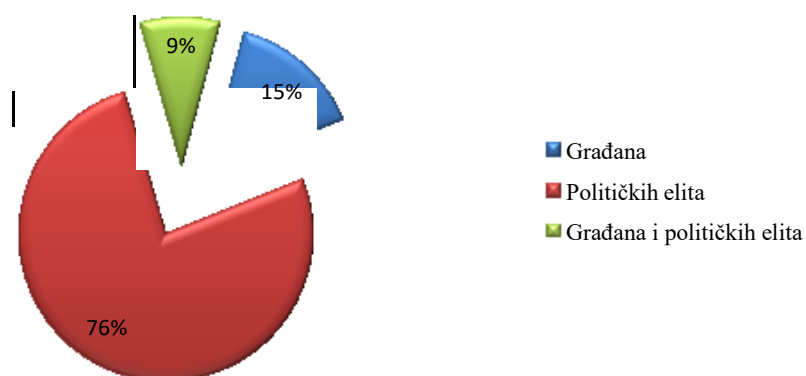
Ispitanici su odgovorili da najviše prate program BHRT-a , njih 44 (38,26%), zatim RTVFBiH 38 (33,04%), te RTRS 33 (28,70%).

Grafikon 5. Zadovoljava li javni RTV servis u BiH potrebe gledalaca?

Da javni RTV servis BiH ne zadovoljava potrebe gledalaca potvrdili su i ispitanici. Naime, 68,69% ispitanika smatra da javni RTV servis ne zadovoljava njihove potrebe kao gledaoca, 19,13% smatraju da zadovoljava ali nedovoljno i 12,18% smatra da javni servisi u potpunosti zadovoljavaju njihove potrebe.

Grafikon 6. U čijoj se službi nalazi javni RTV sistem u BiH?

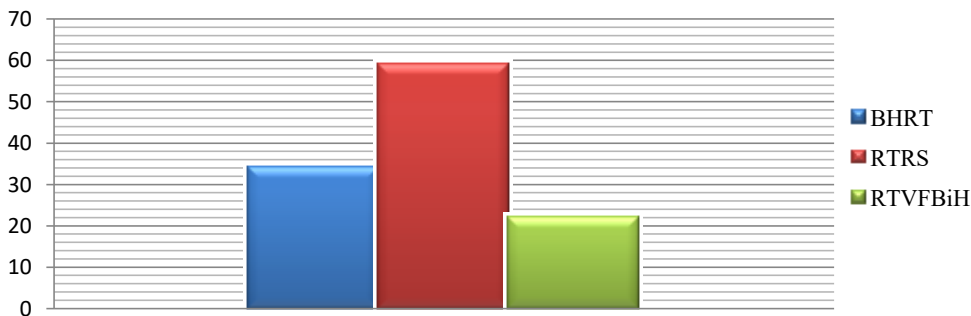

Na pitanje u čijoj se službi nalazi javni RTV servis BiH, 76% ispitanika je mišljenja da su BHRT, RTRS i RTVFBiH u službi političkih elita BiH, što potvrđuje glavnu hipotezu rada:

Programi javnih servisa u BiH su u službi vladajućih političkih subjekata, koji se direktno ili indirektno miješaju u rad emitera, sa ciljem zastupanja svojih političkih, materijalnih i uskonacionalnih interesa.

Kao što je prikazano na prethodnom grafikonu, 15% ispitanika smatraju da javni RTV servisi obavljaju svoju osnovnu funkciju, odnosno da su u službi građana BiH, dok njih 9% smatra da su i pod utjecajem politike ali i da su u službi građana, koji ih finansiraju plaćanjem RTV takse.

Grafikon 7. Koji javni RTV servis u BiH se nalazi pod najizraženijim utjecajem politike?

Pod najizraženijim utjecajem politike se nalazi RTRS, prema mišljenju 51,30% ispitanika.

Ovome rezultatu svakako doprinose gostovanja i izjave Milorada Dodika te izbori urednika RTRS-a, kao što je već spomenuto u radu. Da Dodik RTRS posmatra kao jednu od institucija Republike Srpske potvrđuje i sljedeća izjava iz Novembra 2017. godine:

„Mi i dalje mislimo da je na sceni opšti napad na institucije Srpske. Malo su umanjili pritiske na Predsjednika Republike i Vlade, sad su navalili na Narodnu skupštinu i RTRS. Napadaju ključne institucije u Srpskoj i to ne može biti dio dogovora.“⁸⁰

RTRS je osnovala Republika Srpska. Međutim, prema Zakonu o RTRS, RTRS je samostalna u obavljanju svojih djelatnosti i nezavisna od stavova političkih stranaka.

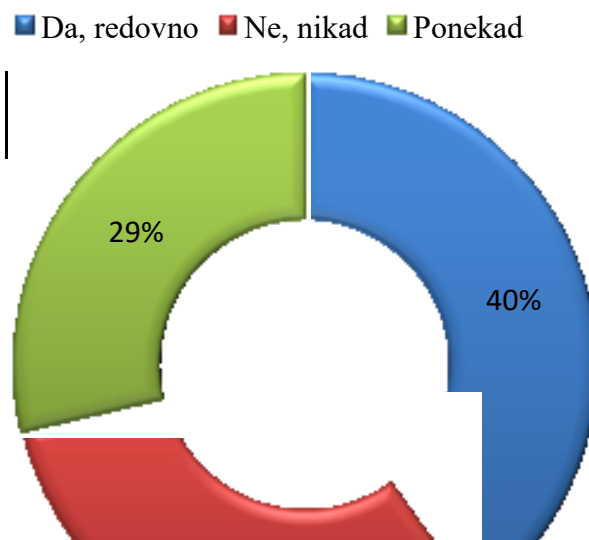
Prema mišljenju 29,57% ispitanika, BHRT se nalazi na listi iza RTRS-a. Izbor urednika i njihove kontraverzne izjave svakako su doprinijele ovom rezultatu, o čemu je već bilo riječi u radu.

⁸⁰Istinomjer.ba, Da li je RTRS institucija Republike Srpske?, <http://istinomjer.ba/da-li-je-rtrs-institucija-republike-srpske/>, (Pristupljeno 06.08.218. godine)

Pored toga intervju sa Prof.dr.Sebijom Izetbegović je izazvao brojna negodovanja i nedoumice o upletenosti politike u rad ovog servisa.

19,13% ispitanika smatra da je RTVFBiH servis koji je pod najizraženijim političkim utjecajem. Izbor članova Upravnog odbora je svakako jedno od najaktuelnijih pitanja vezano za ovaj servis, što je svakako doprinijelo i ovakvom rezultatu.

Grafikon 8. Placate li RTV taksu?

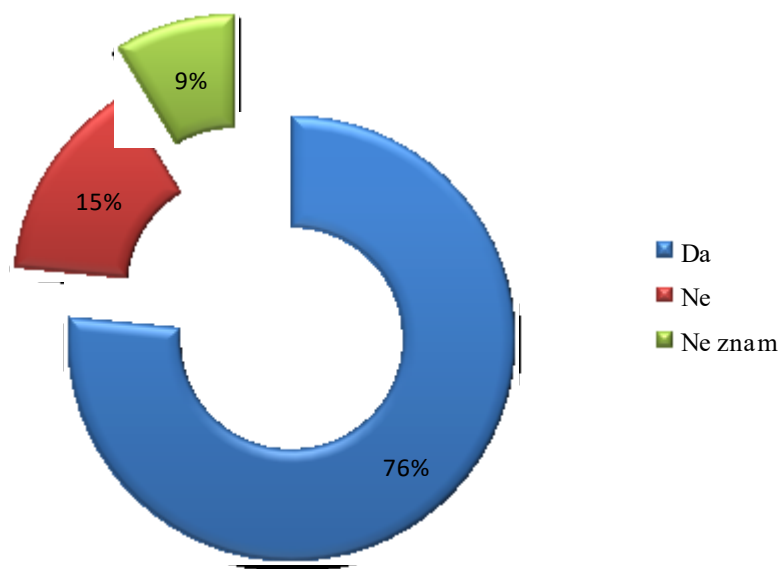

Kao što se može vidjeti na grafikonu br.8., 40% ispitanika redovno plaća pretplatu, 29% ponekad, a 31% ne plaća RTV pretplatu. Ovaj rezultat potvrđuje da se mora pronaći novo rješenje za naplatu RTV takse.

Takođe nam pokazuje da dosadašnji sistem naplate očigledno takse nije funkcionalan i da samo ide u korist političkim strankama koje vode javni RTV servis u finansijsku propast koristeći ga kao bojište za osvajanje moći.

Nakon sklapanja ugovora sa Elektroprivredom i objave Institucije Ombudsmana da je ovakav način naplate RTV takse u suprotnosti sa osnovnim potrošačkim pravima i u suprotnosti sa djelatnošću ovog javnog preduzeća koje isporučuje električnu energiju, što je već istaknuto u radu, građani su u nedoumici, da li platiti, kome platiti

Grafikon 9. Urednici u javnim RTV servisima su politički isprofilirani

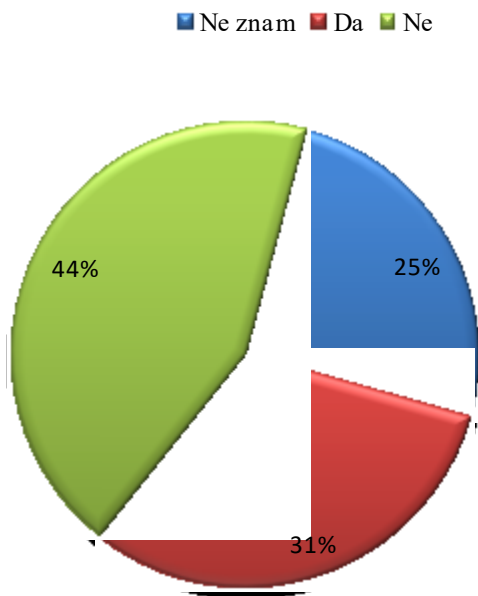

Urednici u javnim RTV servisima su politički isprofilirani, potvrdilo je 76% ispitanika.

Kao što je već pomenuto u radu, najčešće se na pozicije urednika dolazi direktno sa pozicija iz političkih kabineta vladajuće strukture. 15% ispitanika smatra da urednici nisu pod politički opredjeljeni, dok 9% nije sigurno da li su ili ne urednici politički isprofilirani.

Jedno od aktuelnih problema sa kojima se susreće javni RTV sistem u BiH je svakako i uvođenje kanala na hrvatskom jeziku. 44% ispitanika nije za uvođenje ovog kanala, 31% podržava uvođenje kanala dok ostalih 25% niti su za niti protiv.

Grafikon 10. Da li ste za uvođenje kanala na hrvatskom jeziku?

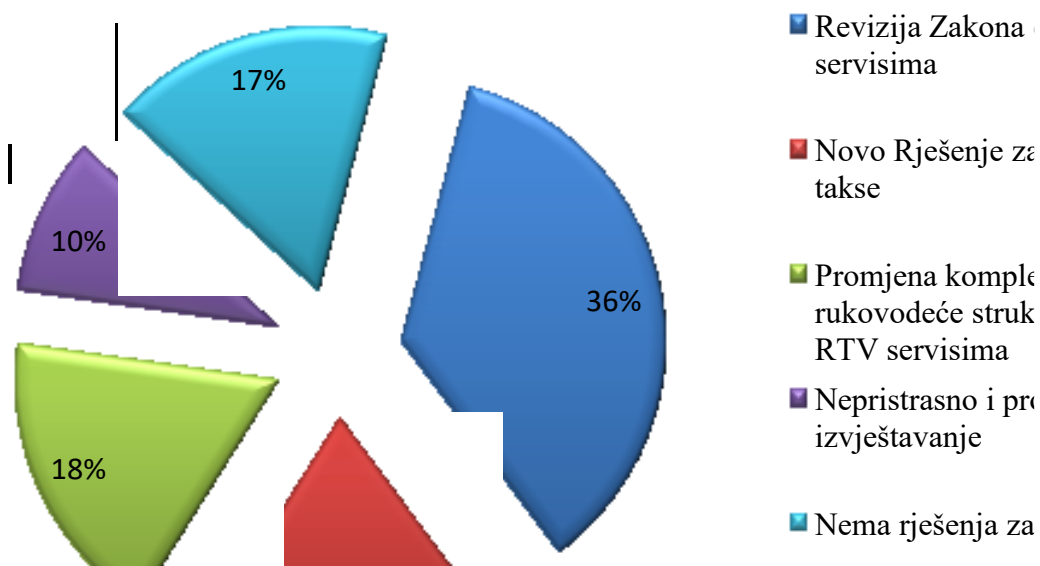

Jedan od razloga za ovakvo mišljenje građana je svako i činjenica da je postojeći RTV sistem i ovako kompleksan i neefikasan, te da bi uvođenje četvrtog kanala ili podjela RTVFBiH na hrvatski i bosanski jezik svako doprinijelo stvaranju većih uskonacionalnih tenzija.

Pored toga građani su svakodnevno svjedoci brojnih političkih pritisaka i malverzacija koji su vezani za ovaj problem. I dok bošnjaci odbijaju uvesti četvrti javni servis na hrvatskom jeziku, hrvati odbijaju plaćati RTV taksu za postojeće javne servise.

Rezultati istraživanja potvrđuju da ispitanici smatraju (36%) da bi revizija Zakona o javnim RTV servisima bila najbolje rješenje za spas javnih servisa u BiH. Isto mišljenje dijele i uposlenici BHRT-a, koji su tražili da se po hitnoj proceduri usvoje izmjene Zakona o javnom RTV sistemu kao i da državni organi za reviziju provjere rad javnih emitera i utvrde konačno činjenično stanje i pronađu krivce za milionska dugovanja i neprofesionalno poslovanje.

Grafikon 11. Rješenje za spas javnih RTV servisa u BiH

Također, rezultati ukazuju i na činjenicu da građani žele novi način za plaćanje RTV takse. 19% ispitanika smatraju da bi to bilo najbolje rješenje za spas javnih servisa. BHRT je na ivici bankrota. Ukoliko dođe do bankrota, BHRT bi bio jedini slučaj zabilježen u Evropi.

Da su potrebne podhitne promjene u rukovodećim strukturama u javnim servisima svjesni su i građani. 18% ispitanika smatra da kada bi se izmijenila kompletna rukovodeća struktura da bi to bio jedan od ključnih koraka ka izlazu iz krize u kojoj se trenutno nalaze.

10% ispitanika smatra da bi profesionalno i nepristrasno izvještavanje utjecalo na veću gledanost i pažnju gledalaca, samim tim povećalo plaćanje takse, vratilo vjeru u rad javnih RTV servisa, onakvih kakvi su teoretski i kreirani da budu i opstanu.

Preostalih 10% ispitanika nisu optimistični i ne vide da bi bilo koje rješenje moglo pomoći i omogućiti opstanak i napredak u radu javnih RTV servisa.

8.2. Intervju sa Seidom Masnicom, urednikom DESK- a u informativnom programu Televizije BiH - BHT1

Prof. dr. sc. Seid Masnica je vanredni profesor iz područja Društvenih nauka - polje Informacijske i komunikacijske nauke - grana Komunikologija i Urednik DESK-a u informativnom programu Televizije BiH - BHT1.

Kao dugogodišnji urednik, smatrate li da RTVBiH ispunjava svoju zadaću kao javni servis?

Odgovor: Sama ideja osnivanja BHRT-a 2002. godine bila je temeljena na ideji izgradnje Javnog servisa na nivou BiH, za sve građane, multietnički i neovisnog. Od te ideje do danas prošlo je skoro osamnaest godina mukotrpnog rada i truda svih uposlenika za pozicioniranjem BHRT-a u medijskom prostoru prvenstveno kao medija svih građana BiH – medija kome će vjerovati svi bez obzira u kojem dijelu BiH se nalazili. Mišljenja sam da smo to ispunili i dokazali svojim zalaganjem.

Opstanak javnih servisa u BiH kao pokazatelj demokratskih vrijednosti društva, doveden je u pitanje. Da li je trenutno stanje u kojem se nalaze javni servisi posljedica direktnih političkih utjecaja koji traju već četvrtinu vijeka?

Odgovor: Djelimično sam se o ovom pitanju referirao u prethodnom odgovoru. Ne treba zanemariti činjenicu poznatu svekolikoj javnosti, da se u segmente djelovanja i funkcioniranja svih Javnih servisa, pa tako i BHRT-a uvukla politika, imenujući Upravne odbore tih Javnih servisa. Djelimično bi kroz izabrane rukovoditelje javnih servisa u obliku UO mogla postojati blaga korelacija sa određenim uredničkim načelima. Odgovorno tvrdim da se takvi pritisci još uvijek nisu prepoznali u funkcioniranju BHRT-a. Ako govorimo o političarima koji zastupaju pojedine etničke grupe u BiH naspram potrebe funkcioniranja neovisnih javnih servisa, svjedoci smo da politički korpus nije za neovisnost javnih servisa i njihovo daljnje razvijanje, a samim tim građani bi mogli dobiti uskoro politički dirigovane informacije u programima javnih emitera u BiH.

Tokom predizborne kampanje 2018. u BiH svjedočili smo brojnim otvorenim favorizovanjima pojedinih kandidata od strane javnih servisa. U kojoj mjeri je utjecaj političkih elita u

uređivačku politiku i rad javnih servisa narušio novinarsku profesionalnost i kredibilitet javnih servisa?

Odgovor: Moram kazati da se takva praksa pritisaka političara na uređivačku politiku BHRT-a nije mogla uočiti u programu u predizbornoj kampanji, niti prije nje. Naprotiv, želja za predstavljanjem političara na javnim servisima je sve manja. Posljednji Opći izbori su pokazali da političarima uopće nije u interesu da se kroz bilo koji segment programa predstave javnosti.

Iako novinari godinama govore o političkim i uredničkim pritiscima, zastrašivanju i uznemiravanju, nisu spremni javno svjedočiti o tome. Zašto šute novinari javnog servisa?

Odgovor: Ako i ima takvih slučajeva, ja ih nisam prepoznao, mislim da ne bi trebali šutjeti. U svakom slučaju, bez obzira u kakvom su status, moraju braniti vjerodostojnost i moral novinarske profesije.

Javnost pomno prati trenutno aktuelni slučaj Dragičević. Da li, prema Vašem mišljenju, sva tri javna servisa u BiH objektivno, tačno i pravovremeno izvještavaju o ovom slučaju?

Odgovor: Dojam o izvještavanju o pomenutom slučaju, ostavlja da su Javni servisi BHRT I RTVFBiH detaljnije i smjelije izvještavali o svim događanjima vezanim za slučaj Dragičević, nego što je to slučaj sa RTRS. Tu se mogao primjetiti i odnos prema događaju kakvog je imala aktulna vlast u RS.

Kakva je Vaša procjena o budućnosti javnih RTV servisa u BiH i mogu li građani redovnim plaćanjem pretplate i ispunjavanjem građanskih dužnosti preuzeti kontrolu nad javnim servisom?

Odgovor: S obzirom na nerješeno pitanje finansiranja Javnih servisa i maćehinskog odnosa Parlamenta BiH kao osnivača nadam se da će BHRT, pa i druga dva Javna emitera BiH u budućnosti biti tertiani na način da im se osigura nesmetano djelovanje i razvoj, u protivnom Javnim servisima prijeti gašanje i nestanak sa medijske scene. To svakako ne bi bilo dobro kako za građane tako i za medijski sistem BiH.

Osvrt na intervju:

Urednik DESK-a u informativnom programu Televizije BiH - BHT1, Seid Masnica je u gore navedenom intervjuu istakao da: „Ne treba zanemariti činjenicu poznatu svekolikoj javnosti, da se u segmente djelovanja i funkcioniranja svih Javnih servisa, pa tako i BHRT-a uvukla politika, imenujući Upravne odbore tih Javnih servisa.“

Pored toga je istakao da odgovorno tvrdi da se politički pritisci još uvijek nisu prepoznali u funkcioniranju BHRT-a.

Seid Masnica s jedne strane ne može poreći opće poznatu činjenicu da se politika već odavno uvukla u rad javnih servisa, dok s druge strane braneći poziciju koju trenutno obnaša na BHRT tvrdi da ne postoje politički pritisci u funkcioniranju BHRT-a, a istima je svjedočio lično.

U radu je u podpoglavlju 4.3.1. Politički pritisci na BHRT, već spominjano ime Seida Masnice. Naime, Upravni odbor BHRT-a na sjednici održanoj 13. marta 2018. godine u Banjoj Luci izabrao je Marka Radoju, bivšeg novinara RTRS-a i Al Jazeera Balkans, za urednika Informativnog programa BHT1. Prema pisanju Dnevnog avaza⁸¹ Upravni odbor odluku je donio jednoglasno i nije prema preporuci Konkursne komisije izabrao prvorangiranog i najboljeg kandidata, a takvim je bio ocijenjen Seid Masnica, inače doktor komunikoloških nauka i dugogodišnji novinar i urednik na BHT 1, koji je od komisije dobio najbolje ocjene.

Dnevni avaz je i prije zvanične sjednice UO BHRT-a, 28.02.2018. godine već naglasio da će Marko Radoja biti izabran za urednika Informativnog programa BHT1, i to „na prijedlog predsjedavajuće UO Radovanović-Šarenac i to sve kako bi bio stvoren „centar moći“ preko kojeg će SDS provoditi svoju politiku na BHRT-u.“⁸²

U istom podpoglavlju je istaknuto da je Marko Radoja je usmeno, a potom i zvaničnim emailom, zabranio novinarima i voditeljima BHRT-a da nose Cvijet Srebrenice tokom izvještavanja o 23. godišnjici genocida, što je naišlo na burne reakcije javnosti.

⁸¹ Dnevni Avaz, Marko Radoje novi urednik informativnog programa BHT1, op. cit

⁸² Dnevni avaz, Bošnjaci potpuno zakinuti, SDA je poklonila državnu televiziju SDS-u, <https://avaz.ba/vijesti/bih/356390/bosnjaci-potpuno-zakinuti-sda-je-poklonila-drzavnu-televiziju-sds-u>, (Pristupljeno 24.01.2019. godine)

Na osnovu ovog intervjua može se zaključiti da urednici, uposlenici, ne žele javno da iznose informacije o političkoj umješanosti u rad javnih servisa, pa čak ni u slučajevima koji su javnosti opće poznati, kada su bili akteri slučajeva u kojima se javni servis našao u ulozi instrumenta za političke malverzacije. Oni priznaju da postoje politička uplitanja, ali ne konkretno kada je u pitanju javni servis za koji rade.

Urednike, voditelje i novinare, treba podsjetiti da kao ko-kreatori javnog mijenja imaju moralnu i profesionalnu odgovornost prema javnosti.

9. ZAKLJUČAK

Ovim radom sam željela dokazati da kontrola javnih servisa u BiH nije u rukama građana, već političara.

Glavna hipoteza rada „**Programi javnih servisa u BiH su u službi vladajućih političkih subjekata, koji se direktno ili indirektno miješaju u rad emitera, sa ciljem zastupanja svojih političkih, materijalnih i uskonacionalnih interesa**“ je dokazana kroz brojne primjere navedene u četvrtom poglavlju. Primjeri snimanja dodatnih kadrova intervjua Sebiye Izetbegović, supruge Bakira Izetbegovića, jer se prvobitno snimljeni nisu dopali ili KCUS-u ili menadžmentu BHT, te imenovanje Marka Radoje na poziciju urednika informativnog programa koji je preporučio/zabranio voditeljima da ne nose cvijet Srebrenice u programu ili Svjetlane Topalić koja je čestitala neustavni dan RS-a jasno ukazuju na politička manevrisanja i izostanak objektivnosti na BHRT-u. Da je RTRS u potpunosti pod kontrolom Milorada Dodika potvrdila je i Britanska ambasada. Informativni program RTRS uređuje iz kabineta Milorada Dodika i Željke Cvijanović. Na funkciju generalnog direktora RTRS-a i urednika informativnog programa postavljeni su Draško Milinović i Siniša Mihajlović, podobnici SNSD-a. Na primjeru FTV-a, od popodnevni sastanaka Aljoše Čampare sa novinarkama ovog javnog servisa, do direktnog miješanja Zlatka Lagumdžije u uređivačku politiku čije je instrukcije u potpunosti poslušao novinar Darijan Babić, zatim napuštanje predizborne emisije od strane kandidata Mirsada Hadžikadića zbog otvorenog favorizovanja drugih kandidata i stranaka, te dugogodišnjih problema sa izborom članova UO, evidentno je da kontrolu nad ovim javnim emiterom nemaju građani, već vladajući politički subjekti.

Prva pomoćna hipoteza „**Ekonomsko-politički pritisci na rad javnih servisa se nalaze u uzročno-posljedičnoj vezi**“ dokazana je u sedmom poglavlju, izjavama političara kojima se podstiču građani da ne plaćaju taksu čime je narušeno funkcionisanje i finansijska održivost javnog RTV servisa u BiH.

Druga pomoćna hipoteza „**Otvoren utjecaj političkih stranaka jasno je vidljiv kroz političku profiliranost zaposlenika u javnim servisima**“ dokazana je u četvrtom poglavlju kroz primjere

postavljanja političkih podobnika na prvenstveno na RTRS-u, kao što su Draško Milinović i Siniša Mihajlović.

U sedmom poglavlju dokazana je treća pomoćna hipoteza **„Omogućavanje finansiranja javnih servisa iz više izvora, rezultiralo bi neovisnošću od političkih pritisaka u svom poslu“**. Građani novim sistemom naplate RTV takse preko Elektroprivrede imaju mogućnost da popune uplatnicu, na koju upišu iznos koji plaćaju za električnu energiju bez RTV takse i na taj način se izbjegava plaćanje iste. Trenutno u BiH oko 177.000 domaćinstava ne plaća RTV taksu, čime je budžet javnog RTV sistema BiH oštećen sa oko 1,45 miliona KM prihoda na mjesečnom nivou. Sistem naplate RTV takse je nefunkcionalan i potrebno je pronaći nova rješenja koja će zadovoljiti građane BiH i ujedno učiniti javni RTV system finansijski stabilnijim.

„Novinari kao ko-kreatori javnog mijenja imaju moralnu i profesionalnu odgovornost prema javnosti“ je četvrta pomoćna hipoteza koja je dokazana u četvrtom poglavlju, kroz prizmu trilogije izvještavanja javnih servisa u BiH. Vijest koju jedan javni servis naznači kao „udarnu“, drugi javni servis istakne tek kao „sporednu“, vodeći se isključivo uskonacionalnim interesima. Iznošenje djelimičnih informacija rezultira gubljenjem kredibiliteta u rad javnih servisa.

„Javni servisi moraju biti prvenstveno u službi građana“ –je peta i ujedno i posljednja pomoćna hipoteza rada. Jedan od novijih primjera, slučaj Svjetlane Topalović, koja je smijenjena sa pozicije voditeljice i urednice Dnevnika nakon što je javno čestitala neustavni praznik RS i time izazvala burne reakcije javnosti, te novčana sankcija RTRS-a od strane RAK-a zbog priloga o Nedimu Makareviću, bh. ambasadoru, koji je objavljen u Dnevniku 2 su primjeri koji dokazuju ovu hipotezu. Javni servisi su dužni ispunjavati svoju zakonsku obavezu prema građanima, odnosno istinito i nepristrasno ih izvještavati i svako neispunjavanje zakonske obaveze treba rezultirati sankcijama. RAK je dosad nekoliko puta novčanim kaznama sankcionisao kršenje odredbi, međutim, nedovoljno i apsolutno nesrazmjerno broju evidentnih primjera kršenja zakona od strane javnih servisa.

Ovim radom sam dokazala utjecaj politike na rad javnih servisa u BiH. Posljedica ovog utjecaja je javni sistem narušenog kredibiliteta, koji se nalazi pred finansijskim kolapsom. Potrebno je izvršiti reviziju Zakona i pronaći rješenja za održavanje finansijske stabilnosti. Rješenja postoje, još samo nedostaje dobra volja. Javni servis je stub za očuvanje demokratskih vrijednosti države, i kao takav ne smije biti pod utjecajem politike i političkih elita.

PRILOG

ANKETNI UPITNIK O RADU JAVNIH RTV SERVISA U BiH

Neizostavan faktor svake demokratske države je nezavisan i finansijski stabilan Javni RTV servis, što ujedno predstavlja i jedan od uslova za ulazak u Evropsku Uniju. Međutim, Javni RTV servis BiH se nalazi u jako lošoj finansijskoj situaciji i pred kolapsom.

Molim Vas da svojim odgovorima doprinesete istraživanju za potrebe magistarskog rada na temu "Politički pritisci na javni RTV servis BiH".

Napomena: Anketa je anonimna.

ANKETNA PITANJA

Zaokružite jedno od slova ispred odgovora koje odražava Vaše mišljenje.

1. Spol:

- a) Muški
- b) Ženski

2. Starosna dob:

- a) 20-30
- b) 30-40
- c) 40-50
- d) 50-60

3. Zanimanje:

- a) SSS
- b) VSS
- c) Magistar
- d) Doktor nauka
- e) Student

- f) Penzioner
4. Javni RTV servis u BiH čine:
- a) BHRT
 - b) RTVFBiH, RTRS
 - c) BHRT, RTRS, RTVFBiH
5. Koji od tri javna servisa najčešće pratite:
- a) BHRT
 - b) RTVFBiH
 - c) RTRS
 - d) Nijedan
6. Da li javni RTV servis BiH zadovoljava potrebe gledalaca:
- a) Da, u potpunosti
 - b) Da, ali nedovoljno
 - c) Ne
7. Javni RTV sistem u BiH je u službi:
- a) Građana
 - b) Političkih elita
 - c) Građana i političkih elita
8. Koji javni RTV servis u BiH se nalazi pod najizraženijim utjecajem politike:
- a) BHRT
 - b) RTVFBiH
 - c) RTRS
9. Da li plaćate RTV taksu:

- a) Da, redovno
- b) Ponekad
- c) Ne, nikad

10. Urednici u javnim RTV servisima su politički isprofilirani:

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam

11. Da li ste za uvođenje javnog servisa na hrvatskom jeziku:

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam

12. Šta je rješenje za spas javnih RTV servisa u BiH?

- a) Revizija Zakona o javnim RTV servisima
- b) Novo rješenje za naplatu RTV takse
- c) Promjena kompletne rukovodeće strukture u javnim RTV servisima
- d) Omogućiti nepristrasno i profesionalno izvještavanje
- e) Nema rješenja za ovu situaciju

Hvala na uloženom trudu i vremenu za ispunjavanje ove ankete.

LITERATURA

Knjige:

1. Car Viktorija (2011) Javni medijski servisi –čuvari demokracije. U: Ramić, Milana (ur.) Izolacija ili Integracija, Zagreb:Babe!
2. Car V., Matović M., Turčilo L. (2016) Mediji i novinarstvo – socijalni kapital u službi javnosti, Zbornik radova 6. regionalne konferencije, Vjerodostojnost medija, Zagreb
3. Fejzić-Čengić Fahira (2009) Medijska kultura u BiH, Sarajevo, Connectum
4. Hallin, C. Daniel, Mancini, Paolo (2004) Media and Commucations, Cambridge. U: Turčilo Lejla, Buljubašić Belma (2012) Vjerodostojnost medija –Izazovi globalizacije i specifičnosti regiona, Sarajevo: FPN
5. Jusić Tarik, Džihana Amer (2008) Bosna i Hercegovina. U:Bašić-Hrvatini i dr. (ur.) Razjedinjeni propadaju:Javni radio-televizijski servisi u multietničkim državama, Sarajevo, Mediacentar
6. Radojković M, Dorđević T. (2001) Osnove komunikologije, Beograd . U: Rade Veljanovski (2005) Javni RTV servis u službi građana, Beograd, Clio
7. Street John (2003) Masovni mediji, politika i demokracija, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
8. Tena Prišin (2011) Uvod u medije, Zagreb. U: Peruško, Zrinjka (ur.), Zagreb: Naklada Jasenski i Turk
9. Turčilo Lejla, Buljubašić Belma, (ur.) (2012) Vjerodostojnost medija –Izazovi globalizacije i specifičnosti regiona, Sarajevo:FPN
10. Turčilo Lejla, Buljubašić Belma (2016) Nevidljiva Evropa: medijska slika evropskih integracija u BiH, Sarajevo, Fondacija Heinrich Böll Stiftung u BiH.
11. Veljanovski Rade (2005) Javni RTV servis u službi građana, Beograd: Donatgraf, Clio
12. Zvonko Letic (2003) Televizijsko novinarstvo, Disput, Zagreb

Ostala literatura:

1. B., Boev, OSCE, Analiza zakona koji se odnose na javni Radiotelevizijski sistem Bosne i Hercegovine, 2012, <https://www.osce.org/bs/fom/94108?download=true> (Pristupljeno 23.07.2018. godine.

2. Bosnian National Network, Građani neće da plaćaju FTV čije dnevnik uređuje Aljoša Čampara, <https://bnn.ba/vijesti/gradani-neze-da-placaju-ftv-cije-dnevnike-ureduje-aljosa-campara>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)
3. Bosnian National Network, Na pomolu gašenje javnog RTV servisa, <https://bnn.ba/vijesti/na-pomolu-gasenje-javnog-rtv-servisa>, (Pristupljeno 05.08.2018. godine)
4. Ćurak, N., Čekrlija, Đ., Sarajlić, E., Turčalo, S., 2009, Politička elita u Bosni i Hercegovini, Evropska Unija, Odnos vrijednosti, https://www.researchgate.net/profile/Zoran_Tomic4/publication/326068760_Politicki_programi_i_stavovi_kljucnih_bosanskohercegovačkih_stranaka_u_pogledu_europskih_integracija/links/5b36666b4585150d23e4e082/Politicki-programi-i-stavovi-kljucnih-bosanskohercegovačkih-stranaka-u-pogledu-europskih-integracija.pdf, (Pristupljeno 07.08.2018. godine)
5. DeutscheWelle, Nacionalni kanali da se bolje razumijemo, <https://www.dw.com/bs/nacionalni-kanali-da-se-bolje-razumijemo/a-19061452>, (Pristupljeno 10.10.2018. godine)
6. Dnevni avaz, Bošnjaci potpuno zakinuti, SDA je poklonila državnu televiziju SDS-u, <https://avaz.ba/vijesti/bih/356390/bosnjaci-potpuno-zakinuti-sda-je-poklonila-drzavnu-televiziju-sds-u>, (Pristupljeno 24.01.2019. godine)
7. Dnevni avaz, Kako da građani plaćaju RTV taksu kada to ne čine ni neki političari, <https://avaz.ba/vijesti/teme/242369/kako-da-gradani-placaju-rtv-taksu-kad-to-ne-cine-ni-neki-politicari>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine)
8. Dnevni Avaz, Marko Radoje novi urednik informativnog programa BHT1, <https://avaz.ba/vijesti/bih/360471/marko-radoja-novi-urednik-informativnog-programa-bht1>, (Pristupljeno 24.07.2018)
9. Dnevnik.ba, Mehmedović: Na BHRT izvršen medijski državni udar, <https://www.dnevnik.ba/vijesti/mehmedovic-na-bhrt-u-izvršen-medijski-drzavni-udar>, (Pristupljeno 20.01.2019. godine)
10. Faktor.ba, Imenovanje Upravnog odbora RTVFBiH: Je li problem zakon ili težnja za utjecajem na uređivačku politiku, <https://faktor.ba/vijest/imenovanje-upravnog-odbora-rtvfbih-je-li-problem-zakon-ili-teznja-za-utjecajem-na-ureivacku-politiku-267675>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine).
11. Faktor.ba, SDS: Ukupan dug RTRS-a oko 30 miliona KM, krivične prijave protiv Draška Milinovića i odgovornih, <https://faktor.ba/vijest/sds-ukupan-dug-rtrs-a-oko-30-miliona-km-krivicne-prijave-protiv-draska-milinovica-i-odgovornih-257427>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine)
12. Faktor.ba, Oni ne plaćaju RTV taksu i javno se izruguju platišama, zašto ih niko nije tužio?, <https://faktor.ba/vijest/oni-ne-placaju-rtv-taksu-i-javno-se-izruguju-platisama-zasto-ih-niko-nije-tuzio-259295>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).
13. Fokus.ba, SBB: Insistiramo da Parlament FBiH imenuje Upravni Odbor FTVu punom sastavu, <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/sbb-insistiramo-da-parlament-fbih-imenuje-upravni-odbor-ftvu-punom-sastavu/868838/>, (Pristupljeno 05.08.2018. godine)
14. Hrvatski medijski servis, Kakav rtv servis Hrvati žele, <http://hms.ba/kakav-rtv-servis-hrvati-zele/>, (Pristupljeno 25.07.2018. godine).
15. Independent Media Empowerment Program, Portal analiziraj, BHT i FTV: Neujednačen interes za slučaj Davida Dragičevića, <http://imep.ba/2018/05/15/portal-analiziraj-bht1-i-ftv-neujednaceni-interes-za-slucaj-david-dragicevic-15-05-2018/>,

- (Pristupljeno 23.08.2018 godine)
16. Istinomjer.ba, Da li je RTRS institucija Republike Srpske?, <http://istinomjer.ba/da-li-je-rtrs-institucija-republike-srpske/>, (Pristupljeno 06.08.2018. godine)
 17. Klix.ba, FTV prekida saradnju sa redakcijom BHRT-a, na čijem je čelu Miović, Postoji crta ispod koje ne možemo ići, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/ftv-prekida-saradnju-s-redakcijom-bhrt-a-na-cijem-je-celu-milovic-postoji-crta-ispod-koje-ne-mozemo-ici/180315095>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)
 18. Klix.ba, Gubitak BHRT-a u godini uvođenja pretplate 7,8 miliona KM, dug državi 12 miliona KM, <https://www.klix.ba/biznis/gubitak-bhrt-a-u-godini-uvodjenja-pretplate-7-8-miliona-km-dug-drzavi-12-miliona-km/180521038>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine)
 19. Klix.ba, Mirsad Hažikadić napustio emisiju FTV, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/mirsad-hadzikadic-napustio-emisiju-federalne-televizije-niste-neutralni-razdvajate-nas/180928001>, (Pristupljeno 05.10.2018. godine)
 20. Klix.ba, Problem javnog RTV sistema: Ako nećemo imati mi svoje, nećete ni vi..., <https://www.klix.ba/vijesti/bih/problem-javnog-rtv-sistema-ako-necemo-imati-mi-svoje-necete-ni-vi/160719118>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)
 21. Klix.ba, RAK analizirao dnevnik javnih emitera u BiH, žestoke kritike na račun RTRS-a zbog pristrasnosti, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/rak-analizirao-dnevnik-javnih-emitera-u-bih-zestoke-kritike-na-racun-rtrs-a-zbog-pristrasnosti/171030113>, (Pristupljeno 20. 08 2018. godine)
 22. Klix.ba, RTRS kažnjena sa 3.000 zbog neobjavlivanja demantija bh. Ambasadora Nedima Makarevića, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/rtrs-kaznjena-sa-3-000-km-zbog-neobjavlivanja-demantija-bh-ambasadora-nedima-makarevica/171113124>, (Pristupljeno 20. 08 2018. godine)
 23. Lejla Turčilo (2017), Sistem javnog emitiranja u BiH-ima li rješenja? <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2017/11/javni-servis-analiza-lejla-turcilo.pdf>, (Pristupljeno 25.08.2018. godine)
 24. Media.ba, Zašto je (ne)prihvatljiva hrvatska televizija u BiH, <http://www.media.ba/bs/magazin-medijska-politika-regulativa/zasto-je-neprihvatljiva-hrvatska-televizija-u-bih>, (Pristupljeno 06.10.2018. godine)
 25. Medijskaslika.org, Jedan događaj, tri različita pristupa javnim emitera, <http://medijskaslika.org/jedan-dogadjaj-tri-razlicita-pristupa-javnih-emitera/>, (Pristupljeno 24.08.2018. godine)
 26. Nacional.hr, OESS zabrinut jer javne RTV servise u BiH kontroliraju političke stranke, <http://www.nacional.hr/oess-zabrinut-jer-javne-rtv-servise-u-bih-kontroliraju-politicke-stranke/> (Pristupljeno 24.07.2018. godine.)
 27. NašaTV.ba, Karamatić i Musa:Hrvati ni ubuduće neće plaćati RTV pretplatu, <http://nasatv.ba/karamatic-musa-hrvati-ni-ubuduce-nece-placati-rtv-pretplatu/>, (Pristupljeno 25.07.2018. godine)
 28. N1, Britanska ambasada u BiH oštro kritikovala Milorada Dodika, <http://rs.n1info.com/a401020/Svet/Region/Britanska-ambasada-u-BiH-ostro-kritikovala-Milorada-Dodika.html>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine)
 29. N1, Parlament BiH bez hitne procedure o RTV taksi, <http://ba.n1info.com/a263565/Vijesti/Vijesti/Parlament-BiH-Bez-hitne-procedure-o-RTV-taksi.html>, (Pristupljeno 01.08.2018. godine).

30. Oslobođenje.ba, BHRT i RTV Federacije ratuju saopćenjima, <https://www.oslobođenje.ba/vijesti/bih/bhrt-i-rtv-federacije-ratuju-saopcenjima-348560>,(Pristupljeno 01.08.2018. godine).
31. Politika, Ko je ko u političkom rodoslovu, <http://www.politika.rs/sr/clanak/323848/Političke-dinastije/Ko-je-ko-u-političkom-rodoslovu>, (Pristupljeno 22.07.2018. godine)
32. RadioSarajevo.ba, Direktor RTRS-a, Spremni smo za snimanje filma o Radovanu Karadžiću,<https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/direktor-rtrs-a-spremni-smo-za-snimanje-filma-o-radovanu-karadzicu/271714>, (Pristupljeno 07.08.2018. godine).
33. RadioSarajevo, Izbori 2018, <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/pristrasnost-medija-u-izvjestavanju-o-predizornoj-kampanji/313743>, (Pristupljeno 14.10.2018.godine)
34. Radiosarajevo.ba, Pronađi razliku, BHT snimio 2 intervju sa prof.Izetbegović, montiran i prikazan jedan, <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/bht-snimio-dva-intervjua-sa-sebijom-izetbegovic-pa-smontirao-i-emitirao-jedan/280335>, (Pristupljeno 24.07.2018. godine.)
35. Radio Slobodna Evropa, Mediji u BiH, politički ispred javnog interesa, <https://www.slobodnaevropa.org/a/mediji-bih-politika-javni-interes/29133160.html>, (Pristupljeno 07.08.2018.godine)
36. Radio Slobodna Evropa, Nezakonito naplaćivanje RTV takse uz račun za struju, <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-rtv-taksa/29283145.html>,(Pristupljeno 01.08.2018. godine)
37. RAK, <https://www.rak.ba/bos/index.php?uid=1265547993>,(Pristupljeno 20.08.2018. godine)
38. RTRS, Serija o Aliji Izetbegoviću, prekrajanje historije, <http://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=265584&komentari>, (Pristupljeno 25.08.2018. godine)
39. RTRS, Struktura, <http://lat.rtrs.tv/comp/gdirektor.php>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)
40. RTVBN, Urednik RTRS je poslušnik režima, <http://www.rtvbn.com/3904884/urednik-rtrs-je-poslusnik-rezima->, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)
41. Slobodna Bosna, Dodik naredio smjenu direktora RTRS-a:Premijerka Cvijanović oštro mu se usprotivila, https://www.slobodnabosna.ba/vijest/56098/dodik_naredio_smjenu_direktora_rtrs_a_pre_mijerka_cvijanovic_ostro_mu_se_usprotivila.html, (Pristupljeno 01.08.2018. godine)
42. Srpskacafe, Dobijamo li četvrti javni servis, <http://www.srpskacafe.com/2017/02/dobijamo-li-cetvrti-javni-rtv-servis/>, (Pristupljeno 25.07.2018. godine)
43. Vidiportal.ba, Fizički i finansijski kolaps RTRS-a, Urednici iz političkih kabineta, novinari bez zdravstvenih knjižica, <http://www.vidiportal.ba/index.php/component/k2/item/1923-eticki-i-finansijski-kolaps-rtrs-a-urednici-iz-politickih-kabineta-novinari-bez-zdravstvenih-knjizica>, (Pristupljeno 30.07.2018. godine)
44. Volčić, Z., 1999, Preživljavanje javne televizije, str. 3, <file:///C:/Users/xxx/Downloads/07Volcic.pdf>, (Pristupljeno 07.07.2018. godine).

45. Zakon o Javnom RTV sistemu, <http://pravnik.ba/wp-content/uploads/2015/03/ZAKON-O-JAVNOM-RADIOTELEVIZIJSKOM-SISTEMU-BIH.pdf>, (Pristupljeno 19.07.2018. godine)

POPIS GRAFIKONA, TABELA, SLIKA I SHEMA

GRAFIKONI

- Grafikon 1. Spolna struktura ispitanika
Grafikon 2. Starosna struktura ispitanika
Grafikon 3. Javni RTV servis u BiH
Grafikon 4. Koji RTV servis se najčešće prati u BiH?
Grafikon 5. Zadovoljava li javni RTV servis u BiH potrebe gledalaca?
Grafikon 6. U čijoj se službi nalazi javni RTV sistem u BiH?
Grafikon 7. .Koji javni RTV servis u BiH se nalazi pod najizraženijim utjecajem politike?
Grafikon 8. RTV taksa
Grafikon 9. Urednici u javnim RTV servisima politički isprofilirani
Grafikon 10. Četvrti javni servis
Grafikon 11. Rješenje za spas javnih RTV servisa u BiH

TABELE

- Tabela 1. Starosna struktura ispitanika
Tabela 2. Zanimanje ispitanika

SLIKE

- Slika 1. Karikatura-političke elite
Slika 2. Dodik i Izetbegović
Slika 3. Sebija Izetbegović
Slika 4. Marko Radoja
Slika 5. Draško Milinović i Željka Cvijanović
Slika 6. Aljoša Čampara sa novinarkama FTV-a

Slika 7. Upravni Odbor RTVFBiH

Slika 8. Džemal Šabić

Slika 9. Tvrtko Milović, urednik dokumentarnog programa BHRT-a

Slika 10. Serija „Alija“

Slika 11. Članci RTRS-a o napadu na Aleksandra Vučića u Srebrenici

Slika 12. Članci BHRT-a o napadu na Aleksandra Vučića u Srebrenici

Slika 13. Članci FTV o napadu napadu na Aleksandra Vučića u Srebrenici

Slika 14. Članci RTRS-a o održavanju Refereduma

Slika 15. Članci BHRT-a o održavanju Referenduma

Slika 16. Slučaj „David Dragičević“

SHEME

Shema 1. Inform, educate, entertain

Shema 2. Uvođenje četvrtog javnog servisa?

IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Kao student magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potpisujem izjavu da sam upoznata sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkom kodeksu Univerziteta u Sarajevu.

Ovom izjavom potvrđujem da sam magistarski rad napisala samostalno i koristeći se isključivo navedenom literaturom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju.

Saglasna sam da jedan primjerak moga rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Mjesto/datum _____

Potpis _____